YAZICIOĞLU MEHMED

MUHAMMEDİYE

"Kitab-ı Muhammediyye"

Dr. ÂMİL ÇELEBİOĞLU

1. cilt

Tercüman 1001 TEMEL ESER

Tercüman
1001 TEMEL ESER
55

Yazan:
Yazıcıoğlu MEHMED

Baskıya Hazırlayan:
Dr. Amil ÇELEBİOĞLU

MUHAMMEDİYE
cilt 1

Tercüman gazetesinde hazırlanan
bu eser Kervan Kitapçılık A. Ş.
ofset tesislerinde basılmıştır

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren, ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış unutulmaya yüz tutmuş -Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış- binlerce cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "1000 Temel Eser" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "Tercüman 1001 Temel Eser" dizisini yayınlamaya karar verdik. "1000 Temel Eser" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor. Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bulacak, hiç bir art düşünce ile değerli değersiz, değersiz de değerli gibi ortaya konmayacaktır. Çünkü esas gaye bin yıllık tarihimizin temelini, mayasını gözler

önüne sermek, onları lâyık oldukları yere oturtmaktır.

Bu bakımdan 1001 Temel Eser'den maddî hiç bir kâr beklemiyoruz. Kârımız sadece gurur, iftihar, hizmet zevki olacaktır.

KEMAL ILICAK

Tercüman Gazetesi Sahibi

İÇİNDEKİLER SAYFA

ÖNSÖZ

Muhammediye'nin asıl metnini, devrinin dil hususiyetlerine göre tespit etmemize rağmen kelimeleri, mümkün olduğu nispette bugünkü telâffuzla vermemiz mahzurlu görülse bile bu eserin, ileride ilmî tab'ını ve sadeleştirilmiş nüshasını da neşretmeyi ümit ettiğimiz için mukayese imkânı vereceğinden bu hususiyet, bilâkis faydalı olacaktır kanaatindeyiz.

Bu yüzden ve eserin hacimli oluşuyla, nihayet şahsî kusurlarımız dolayısıyla tespit olunacak hataların tashihini, tavzihini ve bağışlanmamızı niyaz ederken her zaman teşvik, alâka ve yardımlarını esirgemeyen muhterem ve her biri sahalarında mütebahhir hocalarım Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'a, Prof. Dr. Ahmed Caferoğlu'ya, Prof. Dr. M. Kaya Bilgegil'e minnet ve şükranlarımı arz ile ilim ve himmetlerini bezleden kıymetli genç âlimlerimizden muhterem Ali İhsan Yurt Beyefendi'ye, sayın Dr. Suad Yıldırım'a ve Tercüman müntesiplerine teşekkürü bir borç bilirim.

Dr. Âmil Çelebioğlu

İslâmî İlimler Fakültesi, ERZURUM

YAZICIOĞLU MEHMED'İN HAYATI ve ESERLERİ,

AİLESİ, TAHSİLİ :

Yazıcıoğlu Mehmed, Onbeşinci Asrın ilk yarısında yetişen ve Sultan İkinci Murad ile kısmen Fatih Sultan Mehmed devirlerini idrâk eden Molla Fenârî, Akşemseddin*, Molla Yegân v.s. gibi zamanının âlimlerinden, şeyhlerinden ve ehli tasavvuflarındandır.

Babası Yazıcı Salih'tir. Onun da babası Süleyman adında bir zattır. Yazıcı Salih, bazı rivayetlere göre aslen Ankara'lıdır. Münevver ve uyanık bir kimsedir. Devlet hizmetinde kâtip olarak çalışmıştır. Takriben beşbin beyite yakın mesnevî tarzında 811/1408'de yazdığı melhame nev'inden *ŞEMSİYE* isimli eserini, Ankara'da yaşayan Devlet Han ailesinden İskender bin Hacı Paşa'ya ithaf etmiştir. Salih'in mezarı, kesin olarak belli değilse de şifâhî rivayetlere göre Gelibolu'da bugün Yazıcıoğlu Mescidi denilen kapalı türbe kısmında olmak ihtimalindedir.

Yazıcıoğlu Mehmed'in doğum yeri hakkında hiçbir bilgimiz yoktur. Gelibolu'ya sonradan gelip yerleşmişlerdir. Bizzat bunu kendisi Mahmud Paşa'nın sevgisine bağlar:

«Vezîri var idi bir nûr-i vehhâb
Adı Mahmud Paşa'dı İbni Kassâb

....

Onun sevgisine edip tavattun
Gelibolu'da kılmıştım temekkün»

(*) Akşemseddin'e dair değerli ve mufassal bir eser yayınlanmıştır. bk. Ali İhsan Yurd, Fatih'in Hocası Akşemseddin hayatı ve eserleri, İstanbul, 1972.

Gerek Yazıcıoğlu Mehmed'in, gerekse küçük kardeşi Ahmed-i Bîcan'ın ilk hocaları herhalde babaları olmalıdır. Zira Yazıcı Salih'in aynı zamanda Kasaboğlu Ali Bey'e de hocalık ettiğini biliyoruz. İlk okuma ve ilim şevkini babasından aldığı muhakkak olan Yazıcızâde Mehmed, tahsil hayatı için malûmatı kısmen kendisi verir:

«Hem üstâdım benim Zeynel'-arabdı
Kim içi dışı ilm ile edebdi

Çü himmet etti erdim ona ön ben
Eriştim Haydar-ı Hâfî'ye son ben

Ara yerde çok ettim istifâde
Hem ön son kim ki ettiyse ifâde»

Netice olarak diyebiliriz ki, Yazıcıoğlu'nun mükemmel Arapça bilmesi (eserlerini Arapça yazması ve yer yer dilinin gayet münşiyâne oluşu bunda itiraza mahal vermez) aynı şekilde Farsçaya hâkim olup bu dillerde rahatlıkla şiirler kaleme alabilmesi, eserlerini hazırlarken faydalandığı kaynakların Arapça, Farsça olmaları yanında mevzuları bakımından da tefsir, hadis, kelâm, fıkıh v.s. ilimlerde rahatlıkla ifadede bulunup, sadece kalde kalmayıp hal olarak yaşayacak kadar tasavvufun inceliklerine nüfuz etmesi onun, muhakkak ki disiplinli ve sistemli bir tahsil devresi geçirdiğini, devrinin üstadlarından faydalandığını ve zamanın bazı ilim merkezlerinde temasları olduğunu gösterir.

Yazıcıoğlu Mehmed'in manevî sahada ise en büyük mürşidi, devrinin mânâ sultanı, Hacı Bayram-ı Velî hazretleridir. Hacı Bayram'ın, Mehmed'i ve kardeşi Ahmed-i Bîcan'ı irşâdı, bu büyük velînin, Sultan Murad-ı sânî ile mülâkat için Edirne'ye seyahati sebebiyle vuku bulur.

Mahdut birkaç şiiri olan Hacı Bayram-ı Velî, eser vermekten çok müessir olmuş, en mühim eser olarak kitâb-ı nâtık (konuşan kitap) tedvin etmiş, yani insan yetiştirmiştir ki, bunlardan Akşemseddin, Ömer Sikkînî, Şücâeddin-i Karamanî, Şeyh Baba Nehhas-ı Ankaravî, Salahaddin-i Bolevî, Muslihiddin Halife, Yazıcıoğlu Mehmed ve Ahmed-i Bî-

can, Eşrefoğlu Rûmî, Himmet Dede, Muzaffer-i Lârendevî, Mûsa Dede, Şeyhî, Yusuf Seferihisarî, Ramazanü'l-Edirnevî... meşhur mürid ve halifelerindendir.

Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye'de ve diğer eserlerinde şeyhinden gayet hürmetkâr bir dille bahseder ve:

«Cihânın kutbu mâhı Hacı Bayram
Cihânın şeyhi şâhı Hacı Bayram

....

Çü şeyhim bu sözü işrâb kıldı
Sözünü cânıma mihrâb kıldı

....

Selâmu'llâh erişsin size yâ şeyh
Tükenmez himmet eylen bize yâ şeyh» der.

Ölüm tarihi :

Yazıcıoğlu ailesinden sadece Yazıcıoğu Mehmed'in ölüm tarihi bellidir ve kesindir. Ölüm tarihini bildiren bütün kaynak ve tetkikler bunu 855/1451 olarak gösterirler ki asrının büyük padişahı Sultan İkinci Murad da aynı yılda bekâ âlemine yürümüştür. Müellif, Muhammediye'yi yazdığı sıralar mânen kemâl devresini bulduğu gibi herhalde maddeten de yaşlanmış olmalıdır.

«Resûlu'llâh eşiğine ayak bas
Belini dâl edip tayak bas»

....

....

«Tevbeye gel tevbeye gel tevbeye
Geçti ömrün irisersin nevbeye»

beyitleri bunu hatırlatabilir. Yazıcıoğlu, ölüm tarihini veya artık ölümün yaklaştığını ve vazifesinin sona erdiğini sezmiş gibidir. Muhammediye'yi bitirdiği 853/1449 tarihinde:

«Çün ol üç kez sana düş göründü
Kemâl-i lûtfunu sana gör indi

Seni kapısına gelsin demektir
Muradı ne ise alsın demektir»

dediğine göre bu sezişi iki yıl sonra gerçekleşmesiyle tahmininde yanılmış sayılmaz.

Çilehânesi ve tekkesi:

Birçok velî ve ehl-i tarikat, çeşitli şekillerde çile doldurmuşlar veya zaman zaman itikafa çekilmişlerdir. Çilehaneler ya meskûn bölgelerden biraz uzak bazan kayalara oyulmuş olarak su kıyılarında veya dağlarda veya bir mescidin yahut bir tekkenin altında âdeta mezarları hatırlatan hücrelerden ibarettir. Bu bakımdan itikafa girenler, muhitten ve yiyip içmekten yani mâsivâdan aşırı derecede kesilip ibâdet ve tefekkürle ruhî kemâl ve Hakk'a visâl için «Ölmeden önce ölünüz» sırrına mazhar olmaya sa'y ederler.

Yazıcıoğlu Mehmed de bu merhaleyi aşmış, ölümde beka sırrına ulaşmıştır. Çilehânesi, Gelibolu'da namazgâh yöresinde Hamzakoyu sahillerinde büyük bir kaya blokuna oyulmuş, birbiri içinden geçilen iki küçük hücreden ibarettir.

Müellifimizin zaman zaman burada inzivâya çekildiğini şu mısralarından da tahmin edebiliriz:

«Meger günlerde bir gün emr-i takdîr
Oturmuştum Gelibolu'da sırrâ

Elimi çekmiş idim cümle halktan
Dilimde zikr idi kalbimde zikrâ»

«Nidersin bâğ u gülzârı çün eder bâğ u gül zârı
Yakâlar da yakalar çâk edip de tâ seher Allâh»

Yazıcıoğlu Mehmed'in Hacı Bayram ı Velî'den hilâfet aldığını biliyoruz. Görebildiğimiz eserlerin hiçbirinde, onun doğrudan doğruya bir Bayramiye mürşidi olarak faaliyet gösterdiğine, dervişlerinin olduğuna ve kendisinden sonra yerine bir halife bıraktığına dair bir kayıt ve işaret yoksa da yakın zamana kadar Gelibolu'da bir Yazıcıoğlu tekkesinin bulunduğunu biliyoruz.

Şifahî rivayetlere göre harap olan tekke binası, 1940 - 45 yılları arasında satılmış, alan şahıs da son kalan kısımları yıktırmış, böylece bugün tekke tamamen yok olmuştur.

Tarihî kayıtlardan da tekkenin mevcudiyeti ve vakıflarının bulunduğu sabit olmaktadır. Şöyle ki: «Yazıcızâde tekyesi ulu âsitâne olup tarik-i Bayramîden fukarası çoktur... Ulemâsından mevlevî şeyhi Agazâde efendi, Yazıcızâde tekyesi şeyhi meşhur ve müteâriflerdir...» *

Mezarı :

Yazıcıoğlu'nun mezarı, Gelibolu'nun biraz dışında İstanbul yolu üzerindedir. Yazıcıoğlu çeşmesinden ve hemen yakınında yüksekte kalan Ahmed-i Bîcan'ın kabrinden yüzelli adım kadar içeride yan tarafta küçük türbe kısmındadır. Türbe, bugünkü durumuyla mescid olarak kullanılan büyük kısmın giriş kapısının bulunduğu tarafın solundaki duvara üç duvar daha ilâvesiyle meydana gelmiş bir dikdörtgendir. Üç tarafta geçme demir parmaklıklar vardır. Türbenin üzeri, dilimli kubbe biçimi demir kafesle açık olarak ve muahharen kapatılmıştır. Ayaktaşı biraz daha küçük olmak üzere baş ve ayak taşları aynı tipte ve nispeten küçük ölçüde yuvarlaktırlar. Sekiz dilimli baş taşının ortasındaki üç dilimlik kısmı düz olup ta'lik yazıyla şu üç satır vardır:

«Bismillâhirrahmânirrahîm
Fa'lem ennehu **
Lâilâhe illâllâh»

Muhtemelen baş ve ayaktaşları eskiyse de duvarlar ve diğer esaslı tamiratı, 1256/1840 yılındaki tecdîdine aittir. Dahilde biri ikiyüz - üçyüz, diğeri elli yaşlarında tahmin edebileceğimiz bir servi ile bir çitlenbik ağacı vardır.

Yazıcıoğlu'nun kabri, şahsiyetinin kemâlâtı ve bilhassa eserlerinden Muhammediye'nin şöhreti ve tesiriyle meşhur ziyaretgâhlardan biri olmuş ve olmakta devam etmiş, bir büyük veli merkadi olarak hürmet ve ta'zim görmüştür.

(*) *Evliyâ Çelebi, Seyâhatname, c. X, sh. 318; Râşid Tarihi, c. I. sh. 104 - 105, İst.*

(**) *«Bil ki muhakkak Allâh'dan başka ilâh yoktur.»*

El'an mescid olarak kullanılan türbeye muttasıl büyük kısım ise şifâhî rivayetler ve bazı kayıtlara göre mescid değildi. Mescid haline ifrâğ edilmeden önce içeride Yazıcı ailesine aidiyeti söylenilen üç sanduka bulunuyormuş. İzmir Valisiyken ölen Muzaffer Tuğsavul Paşa, Gelibolu Kol. ordu Kumandanlığı sırasında takriben 1942 yıllarında cephanelik olarak kullanılan bu kısmı, boşalttırıp tamir ettirmiştir.

Sultan Abdülmecit devrindeki tamirini bildiren kitabedeki ifade de, vaktiyle bu kısmın türbeye dahil olduğunu kesinleştirir:

«........................
Zîver gelip bir ehl-i dil söylendi bu târih-i tâm
Yaptı Yazıcızâdenin bu türbesin şâh-ı cihan»

MUHAMMEDİYE'YE DAİR

Müellifimiz, Muhammediye'yi yazmadan önce Arapça olarak Megâribüzzaman'ı yazmıştır. Muhteviyat müştereklliği bakımından olduğu gibi gerek kendisinin, gerek kardeşi Ahmed-i Bican'ın ifadeleriyle de Muhammediye ve Envârü'l-Âşıkîn, biri nazmen, diğeri nesren olmak üzere Megârib'in birer serbest tercümelerinden ibarettir.

Bu eserin meydana gelmesinde ilkin Ahmed-i Bican'ın tesiri görülüyor. Sonra Yazıcıoğlu inzivaya çekildiği sıra Gelibolu'lu âşıkların ve kendisini sevip sayanların huzuruna gelerek «Ey dost! Hazret-i Peygamber vasfında bir kitap niçin yazmazsın?» demeleri ve ısrar etmeleri müessir oluyor.

Gerek Megâribüzzaman'ın olsun, gerek Muhammediye'nin olsun asıl diğer bir yazılış sebebi, Yazıcıoğlu Mehmed'in rüyasında Hazret-i Peygamberi görmesi ve Peygamberin ona irşâd, telkin ve işarette bulunmasıdır.

Nihayet eser, tamamen Resûlullâh'ın verdiği ilhâm ve âdeta tedris ile yazılmış gibi olup bunu, aşağıdaki beyitler de te'yid etmektedir:

«Sana ol vermiş idi bu kitâbı
Pes ilt ona geri işbu kitâbı»
«O cümle kâinâtın âfitâbı
Çün emr etti bana düzdüm kitâbı»

Muhammediye'nin Gelibolu'da yazıldığı kesin olmakla beraber mahalli mekân bakımından bir kat'iyyet yoktur.

Rivayetler, sahildeki çilehanede kaleme alındığına dairdir. Eserin yazılış süresine ait bir bilgiye sahip değiliz. Tamamlanması 853/1449 (8766 b.) yılındadır. Envârü'l - Âşıkîn'e 850 hicride başlandığına göre Muhammediye'ye de aynı yılda başlanması ve üç yıl içerisinde bitmiş olması ihtimal dahilindedir.

Eser ve müellifi, hemen her devirde takdir edilip hürmet görmüş, «yalnız Türkiye'de değil, Kırım'da ve daha sonra Kazan'da ve Başkurt Türkleri arasında büyük bir kudsiyet kazanmıştır.» *

Bazı rivayetler:

Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye'yi yazdıktan sonra gûya onu, şeyhi Hacı Bayram-ı Velî'ye takdim eder. Ve ondan kanaatini izhar etmesini bekler. Prof. Mehmet Ali Aynî Bey, H. Bayram-ı Velî adlı eserinde «Rivayet kabilinden olmakla beraber» diyerek benzerini şifâhen de duyduğumuz meseleyi şöylece nakleder: «Yazıcızâde, Muhammediye'yi pîrine gösterdiği vakit hazret-i pîr ona hitaben (— Mehmed bunu yazacağına bir sîne hakketseydin daha iyiydi) demiş. Bu fıkra hazret-i pirin ilimden ziyade amele, terbiyye-i ahlâkıyyeye ehemmiyet verdiğini gösteriyor.»

Her ne kadar bu hikâye, Hacı Bayram-ı Veli'nin ahlâkî terbiyeye önem vermesi, en büyük eser olarak insanı yetiştirmesi ve asrının gerçekten bu yönüyle de bir manevî sultanı olmasıyla onun şahsiyetine uygun düşebilirse de, herhalde bu rivayetin gerçekle bir alâkası yoktur.

Bir defa, birbirini seven ve sayan iki insandan birinin, diğerine, eserini sunduğu zaman, ötekinin hele böyle hacimli ve değerli bir eseri hafife alması tahmin edilemez. En azından terbiyeci durumunda olan bir mürşid, böyle yapmakla müridinin kalbini kıracak, belki de söylenilenin aksine, menfî bir tesir bırakacaktır.

Ayrıca Hacı Bayram gibi bir sünni ve müteşerri şeyhin, hemen baştan başa Hazreti Peygamber muhabbeti ve ilâ

(*) Prof. Dr. F. Köprülü, Divan Edebiyatı Antolojisi. sh. 68, İst., 1934.

hî aşk ile dolu ve peygamber talimi ile yazılan bir eseri küçümsemesi beklenemez. Ve bilâkis bizzat Yazıcıoğlu Mehmed, rüyasında veya mânâda şeyhi Hacı Bayram ile görüşmüş ve eserinin onun takdir ve medhine mazhariyetini tespit etmiştir. (8790 - 8813 b.)

Nihayet en kat'i ve münakaşaya mahal vermeyen delil ise Hacı Bayram-ı Velî'nin 833/1429'da vefat etmiş olmasıdır. Zira ona takdim edildiği uydurulan eser ise 853/1449'da tamamlanmıştır.

İptâl çizgileri :

Bilhassa şifahî rivayetler, bunların müellif tarafından hasseten yapıldığı, kıyamete kadar kimsenin okuyamayacağı yolunda olup onların ancak müellif veya Hazreti Peygamber tarafından okunacağı şeklindedir. Hattâ bazan bir mısra veya beyit üzerinde sadece tek bir çizginin bulunmasına rağmen yazının okunamaması, bu rivayeti takviye etmiştir ki, yer yer mevcut olan bu çizgileri, aslında müellifin yazdıklarında vezin hatası bulup iptâl etmesi veya yazdığı ilk ifadeyi beğenmeyip yeniden yazması ve evvelki yazdığını karalamasıdır.

Sayfanın yanması :

«Senin vasfın kitâbını yazarken Yazıcıoğlu
Yanar canı eder âhı elinde tutuşur evrâk»

Yazıcıoğlu Mehmed'in, Allah ve Resûlullâh aşkı tesiriyle eylediği âhının bu beytin bulunduğu yeri ve diğer iki yaprağı yaktığı rivayet olunur ki, bugün mevcut olan müellif nüshasının 242 b, 323 b yaprakları adetâ kısmen yanmış bir kâğıt durumunda olup rengi kahverengileşmiş, yer yer çatlamış ve kavrulmuş gibidir. Bazı nüshalarında asıl nüshayı takliden bu sayfalarına yanık görünüşü verilmiş, birçokları da sadece «Burası müellifin âhıyla yanmıştır» mealinde işaretlenmiştir.

Fakat asıl, hemen hemen tamamına yakın yanık yaprak 120 b'de olup «Kasîde-i Hazretünnebî»nin bulunduğu

kısımdadır. «Sûzânî varak bâlâda — Elâ ey serv-i mahbub.. kasidesinde vaki olmuştur derler. Pes burada nâzım k.s. hâl-i mâziyi hikâye eder. Ve kâğıdın tutuşması nâr-ı aşkın dilde harâret-i kaviyyesinden bir âh zebânesiyle simsiyah olduğudur. Ve bu mânâ nâzımın kerâmet-i kevniyyesine dâirdir. Nitekim nefs-i kitâb kerâmet-i ilmiyyesine nâzırdır. Ve bu hârık-ı âdât olmasa dahi ârife ilm-i billâh kerâmeti kâfidir. Ancak her eserde bir sırr-ı ilâhî vardır...» *

Balık meselesi:

«Hikâye ederler ki merhûm-ı müşârünileyh, Muhammediye'yi tasnif ettikte makbûliyetine imza için vaktin Şeyhülislâmına irsâl ettikte muvassıl ı kitâba bir memhûr (mühürlü) kâğıt vermiş. Eğer kitaba dahl ederlerse bu kâğıdı ver diye tembih etmiş. Filhakika mevsûl kitabı Şeyhülislâma verdikte Gelibolu derya kenarıdır, ahalisi balığı çok ekl eder, çok balık ekl eden kişinin aklı noksan olur diye kitâbı itibardan ıskat sohbetinde olduklarında hâmil-i kitâb kâğıdı verir. Mührünü açıp nazar ettiklerinde vallahi ekl-i semek etmedim (balık yemedim) yazılı gördüklerinde kitâb-ı merkuba ta'zîm ve Yazıcızâde'nin kerâmetine itirâf ettiler.» **

ŞEKİL VE NEVİ HUSUSİYETLERİ

Muhammediye'nin beyit adedi olarak müellif nüshasının sonunda ve buradan naklen bazı nüshalarda «9028» ebyât kaydı varsa da bizim kontrolümüzle asıl nüsha 9008 beyit çıkmıştır. Rakım hattıyla olan 1273 h. tarihli matbu nüsha ise 9002 beyittir. Muhammediye'den bahs eden birçok eserler ise onun beyit sayısını 9119 göstermiştir. Ancak eserdeki üç müstezâdın ziyade beyitleri de ayrıca yekûn edilirse buna yakın bir rakam elde olunur.

(*) *Bursalı İsmail Hakkı, Ferahurruh, c. II, sh. 95, Bulak, 1252.*

(**) *Fındıklılı Süleyman Efendi, Mirüt'tevârih, s. 446, İst., 1338.*

Bazı yazma ve matbu nüshalarda asılda olmayan ilâve beyitler olduğu gibi eksik beyitler de vardır. Maamafih bunlar dokuz on beyiti aşmazlar.

Eserde hâkim olan nâzım şekli terci-i bendlerdir. Yirmidört terci-i bend ve bir terkib-i bend vardır. Vasıta beyitleri yirmiüç parçada beyit, yalnız bir terci ile terkib-i bendde kıt'a şeklindedir. Terci'-hâneler, şekil ve beyit miktarı bakımından farklıdır. Umumiyetle kaside ve mesnevi şeklinde muteâkıben devam ederler. Mevzu ilerledikçe ekseriya beyit adetleri muayyen bir nispet dahilinde çoğalır.

Nazım nev'i olarak, eserin adından ve baştaki «na't-ı ...» tabirinden de anlaşıldığı gibi bütün tahkıyeli taraflarına rağmen sanki baştan başa Muhammediye, bir na't ve münâcât gibidir. Âdetâ her satırda aşk-ı resûl ve tevhid-i İlâhî kokusu yayılır. Tahkiyye kısımlarının dışında, tevhid, na't, münâcât, methiye, mirâciyye, devriyye ve şemâil kısımlarından başka bir nazım nev'i yoktur. Tabiatıyla bu, müellifin gayesi ve şahsiyeti bakımından da tabiidir.

Hikâye kısımlarında Yazıcıoğlu, nesnevî şeklini tercih etmiş görünürse de bir tevhid veya na't olarak başladığı birçok kasîdelerde de hemen rahatlıkla çok kere tahkiyeye geçer.

Muhammediye'de vezinler, umumiyetle çift kullanılmıştır. Yani aynı kalıbın bir uzunu, bir kısası münavebeli olarak tercih edilmiştir. Bazı istisnalarla geleneğe uygun olarak mesneviler kısa, kasîdeler uzun vezinlidirler. Bizzat müellifin de işaret ettiği gibi hezec, remel, mütekarib, müctes, recez, müzâri', serî', hafif bahirlerinin bazı kalıpları kullanılmıştır. Görülebileceği gibi en çok hezec, remel, mütekarib bahirlerinin sâlim ve nâkıs şeklinden faydalanılmış, diğerleri çeşit bulunsun kabilinden istimâl olunmuştur, tahmin edebiliriz.

Yazıcıoğlu Mehmed için aruzu Türkçede tam bir başarıyla tatbik etmiştir, diyemeyiz. Zaten bunu beklemek de, iki bakımdan haksızlık olurdu. Birincisi devir hususiyeti olmak bakımındandır ki, en başarılı muasırları dahi, vezni tatbik yönünden aynı durumdadırlar. Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inde, Şeyhî'nin Hüsrev ü Şirin'inde aynı vezin eksaklıklarıyla karşılaşmak mümkündür. Her ne kadar o

devirler için Ahmed Paşa gibi başarılı örnekler göstermek mümkünse de, unutulmamalıdır ki, onların hacimli ve tahkiyeli eserler değildir. Meselâ Yunus Emre'nin de Risâletünnushiyye'si herhalde onun ilâhileriyle mukayese edilebilecek bir nazımda ve şi'riyette değildir. İkinci husus ise Yazıcıoğlu Mehmed'in doğrudan doğruya bir san'at dâvası gütmemiş, bir şâirlik iddiasında bulunmamış olmasıdır. O bir derviş, bir Hak hayranı, bir peygamber âşıkıdır. Eserini bu heyecanla vermiş, veznin ve şeklin değil, sanki sevgilinin esiri olmuştur. Bu sebeplerle onu, aruzu Türkçeye tatbik etmede başarılı olmuştur sayabiliriz.

Yazıcıoğlu'nun gayet zengin bir kafiye hazinesi ve bilgisi vardır. Muhammediye'de her ne kadar bazı kafiye noksanlıkları bulmak mümkünse de bunlar, eserin hacmi yanında bir hiç mesâbesinde olup, belki de zühul eseridirler.

Her ne kadar klâsik edebiyatta kafiye göz içindir denilirse de halk edebiyatından gelme redif - kafiyelerin mevcudiyeti ve cinasların bolluğu, iç kafiyeler ve aleterasyonlar, kulak kafiyesine de onun fazlasıyle önem verdiğini göstermektedir. Yazıcıoğlu Mehmed'in ilk bakışta aralarında bir münasebet bulunmayan kelimeleri rahatlıkla kafiyelendirişi (Hak - tırnak, nitelik - ilik...) onun bu sahadaki başarılarından birisidir. Bu, onun kelimelere olan tahakkümünü ve tasarrufunu gösterir. Dolayısıyla bu bakımdan kafiye zaruretinden yabancı ve nadir kelimeleri çok kullanmıştır diye bir iddiada bulunmak kanaatimizce yersizdir.

Yazıcıoğlu'nun mücerret ve şaygân kafiyelere pek fazla iltifat etmemesi, onun kafiye hususundaki zevkine olduğu kadar asıl bu mevzudaki bilgisinin de sağlamlığına işarettir. Umumiyetle mukayyed kafiyeler tercih edilmiş, bir hayli istisnalar olmakla beraber kafiye kelimelerinin aynı vezin, aynı zaman ve aynı yapıda olmasına dikkat edilmiştir. İsimle isim, sıfatla sıfat, fiille fiil, zarfla zarf, çoğul ile çoğul, ekli ile ekli, Türkçe ile Türkçe, Arapça ile Arapça kelimelerin birlikte kafiyelenmesi gözetilmiştir.

Cinasların hemen her türlüsünün kullanıldığını görürüz Rediflere, ek, kelime ve cümle olarak sık sık rastlarız. İç redifler de az değildir.

BAZI DİL ve ÜSLÛP HUSUSİYETLERİ

Muhakkak ki, Muhammediye her bakımdan zengin bir dil hazinesidir. Bilhassa eserin müellif hattıyle mevcut oluşu, metnin harekeli ve hacimli bulunması, bazı kelimelerin yanlarında mânâlarının belirtilmesi de onun dil yönünden değerini daha da arttırmaktadır.

Bu asrın diğer eserlerinde de olduğu gibi henüz imlâda tam bir kesinlik görünmez. Bilhassa hurûf-ı imlâda aruzun ve kafiyelerin tesiri bârizdir. Terkip (i)'lerinin yerini (y)'lerin almasında bir ıttırad yoktur. Arapça ve Farsça kelimelerde çok kere aslî imlâlarına dikkat edilmişse de bazan aruzun tesiri, bazan da Türkçeye yerleşmiş yabancı kelimelerde konuşma dilinin tesiri ile telâffuz imlâsı gösterilmiş, bazan da kelimenin birkaç türlü okunuşunu belirtir şekilde hareke konmuştur. Sabır (sabr yerine), mısır (mısr yerine), mahşer, mahşir... gibi.

Muhammediye'nin telifine nispeten yakın târihlerde, istinsah edilmiş nüshalarında orijinal imlâ şekilleri bazı ufak farklarla devam etmişse de muahhar asırlarda bu hal en karışık bir durum arzeder.

Müellifimizin kendine mahsus bir üslûbu ve ifade tarzı vardır. Âdeta okuyucusu ile karşı karşıya imiş gibidir. Ve zaman zaman muhatabıyla bir sohbet, bir konuşma havası içindedir:

«Sana hikmet şarâbından biraz az az tattırdık
Bu kez aç ağzını şâhâ sunalım şekker-i elfâz»

Konuşma dili tabiiliğinin yanı sıra veciz, güzel ve hemen hemen bugünkü dil ve ifade tarzından farksız bir üslûp ve ifade de vardır. Sanki aradan asırların her şeyi tahrip ve tadil eden haşin rüzgârı geçmemiştir:

«Kim ki keşfe erdi ise kâyinâtı terk eder
Kim ki Hakk'a erdi ise derd ile meşhûr olur.»

Muhammediye, umumiyetle tahkiye tarzında olmakla ve günümüze kadar bütünüyle tetkik edilmediğinden yabancı kelimelerin çokluğu, nadir kafiyelerin kullanılması, vezin ve

kafiye şekillerinin değişikliği, basit beyitlerin ve imâle, zihaf gibi bazı devir özelliklerinin bol bulunuşu bazılarını, yanlış kanaate sevk ederek haksız ve isabetsiz olarak Muhammediye'de san'at gayreti gösterilmek istenmiş ve pek şiir dili olmayan bir manzumedir hükmüne götürmüştür.

Halbuki devrinin hattâ daha sonraki asırlardaki bazı mesnevîlerin dil ve diğer özellikleri dikkate alınınca ve müellifimizin ve eserinin gayesi de düşünülünce bu hükmün yanlışlığı bir yana «Eğer maksûd eserse mısra-ı berceste kâfidir» mısdakınca Muhammediye sahibinin, şiir olarak gerek lirizmi gerekse dili ve ifadesi bakımından birçok mısra ve beyitlerinin hattâ uzun parçalarının bulunması onu, nâzım değil, birinci sınıf bir şair olarak kabul ettirmeye kâfi gelir.

Bu tipteki hacimli eserler dinî, didaktik, hikemî ve dâsitâni olmakla müellifleri. şi'riyetten çok nazmı, halkın okumasında ve hafızalarda kolayca kalabilmesinde bir vasıta olarak kullanmışlardır.

Muhammediye'de şi'riyetin ve ahengin en yüksek derecesini daha çok münâcât ve methiyelerde hissediyoruz. Yer yer mevcut olan canlı ve renkli tasvirler, şahsî fikirler, iktibaslar peş - peşe suyu hiç kesilmeyen bir ırmak coşkunluğu içerisinde ınkıtaa uğramadan temâdî ederken şair, bu kudretinin kendisi de farkında olup bunu, fahriyelerinde dile getirir. Bazı örnekler:

«Yine arz eyledi dilber yüzün kasr-ı celâlîden
Yine nâlende şeydâyem şarâb-ı lâ-yezâlîden»

«İlâhî sen Ganî'sin ben fakîrem
Kapında elleri bağlı esîrem»

«Gel ey derd-i İlâhîden haberdar olmayan gönül
Gel ey eyvân-ı Subhanda cigerdâr olmayan bî-derd»

«Elâ ey cânımın cânı eyâ ey cân elinden yâr
Nisâr olsun sana canlar gel ey cânan elinden yâr»

Şairimizin hadiseleri anlatmada değişik vezin, yabancı kelime ve terkipler kullanmasına rağmen rahat bir hikâye

ediş üslûbu vardır. Bu, biraz konuşma dilinin hâkim oluşundan, biraz da onun söyleyeceklerini evvelden bilmesi ve bunların tefekkür-hânesinde ard arda şekil bulması veya Muhammediye'nin Megarübüzzaman'dan tercüme oluşundandır.

Yazıcıoğlu daima aynı zamanı, aynı kelimeleri kullanmamaya aynı mânâyı tekrarlamak icap edince değişik ke limeler seçmeye dikkat etmiştir.

TASAVVUFÎ, DİNÎ ve LÂDİNÎ HUSUSİYETLERE DAİR

Muhammediye'nin birçok yerinde ve bilhassa kasidelerde tasavvûfî hususiyetler yer yer basit kelimelerin arkasına gizlenmiş, yer yer anlaşılması bir hayli güç olarak onun dokusuna girmiştir. Fakat bu mevzuda müellif, hiçbir zaman şeriatın hudutlarını zorlamamış, bilâkis onsuz tarikatın ve hakikatın bâtıllığına işaret eylemiştir.

Yazıcıoğlu'nun tasavvufu işleyişi, bir malûmatfüruşluk veya zamanının modası nev'inden olmayıp bizzat onun zevkine ve heyecanına ulaşmış bulunmasındandır. «Egerçi târik-i tasavvufun müntehilerindendir. Amma seccade yi irşâda geçip kimseyi irşâd ettikleri malûm değildir. Ulûm-ı zâhirede mütebahhir ve ilm-i bâtında ve fenn-i tasavvufta münferid idi.» *

Bazı tasavvufi hususiyetler ekseri iki nokta etrafında toplanır ve intişar eder: Hâlık-mahlûk, vahdet-kesret, âşık-maşûk, insan-kâinât, dünya-ukbâ, vuslat-firkat, derd-derman, ışık-gölge... V.s. gibi. Mahlûk Hâlık ile, âşık maşûk sayesinde, gölge ışık sebebiyle mevcuttur. Gölge güneşle tezâhür ediyor ama güneş gidince ona kalb olmuyor. O, güneşten bir parça değil, belki onunla var olan bir görüntüdür. Bu bakımdan gölgenin zuhûru güneşe bağlı olmakla nasıl ki, onun güneşlik iddia etmesi abesse «Ene'l-Hak» demek de bu mânâda yanlıştır.

(*) Lâtifi tezkiresi, sh. 54, İst., 1314.

Her bir nesne Cenâb-ı Hakk'ın kemâline şahittir. Ve her zerrede onun nûru güneş gibi münevverdir. Sâni eseriyle bilinir. Onun için bu kesret âlemine dikkatle bakmalıdır Çünkü Cenâb-ı Hak, âlem üstüne esmâsıyla tecelli eylemiştir. O öyle bir yüce sultandır ki, celâdette her türlü zuhûr ve izhâr onundur. Sıfatları câmi olan za'tı birdir. Kemâline bu mevcûdât ve cemâline dünya ve âhiret nişandır. O, âlem-i gaybı ve şehâdeti bilendir. Bütün zihinler onun noksansız zâtını anlamkta âciz ve hayrettedirler. O, bütün âlemleri yaratmış, yüce zâtına bunları delil kılmıştır. Hubb-ı zâtını izhâr ve sırrını âlemlere âşikâr eylemek için «Gizli bir hazineydim bilinmek diledim» demiş yani kendi güzelliğini hublardan temâşâ etmek istemiş; zâtına, ef'âline ve sıfatına ayna olarak insan-ı kâmili yani Hazret-i Peygamberi yaratmış, onu âyetlerine mazhar kılmıştır. Ve bütün âlemleri, «Sen olmasaydın, sen olmasaydın kâinatı halk etmezdim» diyerek onun şerefine vücuda getirmiştir.

O birdir, ondan gayri her şey mahlûktur, kesrettir, mâsivâdır. O, deryadır, mâsivâ dalgalardır. O güneştir, mâsivâ tozlar, zerrelerdir. O nurdur, mâsivâ gölgelerdir. Ve bütün bunlar boşuna değil, Hakk'ın sırrını idrâke işarettir. Halktan kurtulup Hakk'a varamayan kesrettedir. Netice olarak Evvel de, âhir de; bâtın da, zâhir de; âşık da, maşuk da O'dur.

Âlemler, onsekizbindir. Hakk'ın zâtına nişandırlar. Önce akıl sonra kalem ve sırasıyla arş, levh, yeşil bir cevher ve ondan su ile âteş, bunlardan da gökler, yerler v.s.... halk olunur. Gökler ata, yerler anadır. Bunların devrinden dört unsur, onlardan da üç çocuk meydana gelir. Sonunda Hakk'ın kemâline mazhar olan insan yaratılır. İnsanda bütün âlemlerin sûreti vardır. Baş arş-ı Rahman'a, yüz vech-i Rahman'a, göğüs kürsüye, yürek cennete, yedi aza yedi göğe, beden yerlere, kemikler dağlara, çocukluk ilkbahara, kocalık kışa v.s.... benzer.

İnsan mazhar-ı câmi ve eşref-i mahlûkattır. İnsan en güzel kıvamda yaratılmıştır. Mânâda insan, en büyük âlem, en büyük nüsha, kâinatsa en küçük âlemdir. İnsan-ı kâmil,

cihanı aksettiren bir mir'ât ve Hakk'ın sıfatlarına mişkat, zâtına misbahtır. Kitâb-ı kâinata miftah bir kitâb-ı nâtıktır.

İnsan, hikmetini ve kemâlini idrâki nispetinde üç mertebededir. Avam, havas, ehastır. Avam, dünyaya ve nevâle; havas cennete ve cemâle; ehas, Hakk'a, visâle meclûbdur.

«İnsanın kemâli üç mânâ üzerine dairdir.» Bilmek, bulmak, olmaktır. İlme'l - yakîn, ayne'l - yakîn, Hakka'l - yakîndir. Bu kemâlâtı aşan, Hakka'l - yakîne ulaşan şeriatın sırrına nail, hakikatın nuruna vasıl olur.

Dört kapıyı açar. Dört mertebede uçar. Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat birbirine yol, muhabbetullaha vusuldur.

Muhabettullâhın, marifetullâhın tecelligâhı, gönül aynası, kalb kadehidir. O bir nokta kadar küçük, gökler kadar büyüktür. Gönül, ilâhî aşk ateşinin yandığı ocak, her türlü kirden beri bir bucaktır.

Gönül, aşkın derdin melceidir. Aşk dertsiz olmaz. Aslında dert, dermandan ayrı değildir. Âşık, daima dosta hayrandır. Yerine göre âriftir, sûfîdir. Dünyayı, ukbayı, varlığı terki bile terk eder, «ölmeden önce ölünüz» sırrına erer.

Dünya ve âhiret de mazhar-ı Hak'tır. Tanrı sıfatlarının tecelliyâtına aynadırlar. Dünya hicâb-ı zulmânî, uhrâ hicâb-ı nûrânîdir. Kâinat dairesinde dünya bir noktadır. Bizâtihi nokta vahdet, çevresiyse sonsuz noktalardan ibaret yani kesrettir. Yüz tecelli aynasıdır, yüzdeki nokta yani ben, vahdet sırrına işarettir. Yüzdört kitabın sırrı dört kitapta, onların esrarı Kur'an'da, Kur'an'ınki Fatiha'da onun da sırrı Besmele'de, Besmeleninki dahi b harfinde, b'nin hakikatleri de onun noktasındadır. İnsan, sûrette kâinatın sonsuzluğu içinde bir nokta gibiyse de, hakikat de bu noktanın sırrına mazhardır.

Âdem — dane, İbrahim — od, Yusuf — güzellik, Eyüb — sabır, Davud — ses, Süleyman — yüzük — Belkıs — karınca, Lokman — hikmet, Hızır — Âb-ı hayat, Mûsa — Tur — asâ, İsa — diriltme — tecerrüd — iğne; Cem, Rüstem, Kayser, İbrahim b. Edhem, Efrâsiyâb, Keykubad, Efridun, Dahhâk, Nemrûd, İskender, Şeddâd, Hallâc, Harut, Mârut, Tâlut - Câlut, Şirin — Ferhad, Leylâ — Mecnun, Mahmud Ayas...

Ağız, dudak: la'l, yâkut, kan, şeker, bâde; ben: dâne, güneş; Boy: elif, dal, tûba, kıyamet, şimşâd, servi; Gabgab: gül; Göz: âla, mahmur, fitne, sihr, nergis; Gözyaşı: inci, mercan, deryâ, kan; Kaş: yay, fitne, mihrab; Kirpik: ok; Söz: anber, güneş, inci, cevher, mercan, şeker, şerbet, kevser; Ter: inci, gümüş; Yanak (yüz): ay, gül, güneş, âyât-ı kübrâ, kuşluk güneşi, Ka'be, kitab, lâle, semen; Saç: menekşe, gece müşg...

Dünya: cellâd, ejderha, iki yüzlü, külhan, büyücü; Gökyüzü: at, cevher kuşaklı, mîna, lâciverd çadır, ters dönmüş kadeh; Ay: akıl, gümüş, kurs, câm, rakkas, vezir; Güneş: def, bey, padişah, kadeh, kalb, gönül; Utarid — yazıcı, Zühre — sevgili; Mirrih — çeri, Müşteri — kadı, Zuhal — ekinci... Gibi misâllerde de görüleceği üzere Muhammediye'de klâsik edebiyatın birçok mazmun ve mefhumlarının, mitolojik unsurlarının bir zorlama olmadan kullanıldığını söyleyebiliriz.

NÜSHA HUSUSİYETLERİ

Muhammediye'nin müellif hattıyla olan nüshası Vakıflar Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Neşriyat Müdürlüğünde 431/A numarayla kayıtlı bulunmaktadır. Eser 853/1449 tarihinde telif olunmuştur. 326 + 4 yaprak olup 254 × 161 mm. ölçüdedir. Cilt, kahverengi ve meşindir. İlk sayfadaki müellifin vasiyetine göre, eser yakın zamanlara kadar Gelibolu'da kalmış, İkinci Cihan Harbi tehlikesine karşı tedbîren 1943'de Ankara'ya götürülmüştür.

Halen, Sultan İkinci Hamid tarafından yapılan sedef kakmalı abanoz bir mahfaza içinde muhafaza olunmaktadır.

Diğer yazma Muhammediye nüshalarının umumiyetle nesihle istinsah edildiklerini ve harekeli olduklarını görüyoruz. Bunlarda başlıklar bakımından asıl nüshayla önemli farklar yoktur.

Livâül-hamd şekilleri (bazan hiç bulunmaz, orijinalde derkenardır) müellif nüshasından istinsah ettiklerini ketebelerinde bildiren nüshalar da, aslî nüshadaki şekle benzer. Birçok nüshalardaysa bu şekil orijinalindeki basitli-

ğinden çıkarak âdeta bir süs mâhiyeti ve kumaş biçimi halini almış, veya yaprak ve çiçek motifleriyle tezyin edilmiştir.

Onaltıncı Asırdan itibaren yazma nüshaların çoğalması dikkati çeker. Herhalde bu asırdan itibaren Muhammediye'nin daha çok iştihâr ettiğini düşünebiliriz.

Muhammediye sonraları ise çeşitli boylarda olmak üzere birçok kereler ve birçok yerlerde resimli ve resimsiz olarak basılmıştır. Tabiatıyla resimli nüshalardaki cennet, cehennem, tûbâ ağacı v.s. gibi resimler, aslıyla ve hiçbir yazma nüshayla alâkası olmadığı gibi tamamen uydurma ve aynı zamanda Avrupaî desenli ve barok motiflidirler.

Bazı matbu nüshaların başında fihristten başka birkaç sayfalık «menâkıb-ı müellif» kısmı ile Muhammediye şerhindeki bazı kısımlar bulunmaktadır. Matbu nüshaların hemen hepsi nesih olup Kazan baskıları hariç harekelidirler. Aynı nüshanın bir defadan fazla basıldığı da olmuştur.

YAZICIOĞLU'NUN DİĞER ESERLERİ

Umumî rivayetlere ve mevcut nüshalara göre Yazıcıoğlu'nun her ikisi de Arapça olan iki eseri daha vardır. Biri Megâribü'z-zaman, diğeri Şerhü'l - Fusûsü'l - Hikem'dir.

Megaribü'z - zaman, Muhammediye'ye ve Envârü'l - Âşıkîn'e kaynaklık etmiştir. Bu bakımdan esas itibariyle bu üç eser birbirlerinden pek büyük farklar göstermez. Bilhassa ikincisi aslına daha yakındır. Muhammediye'nin manzum olması ve kasîdeler ile bazı farklılıklar göstermesi tabiidir.

Kâtip Çelebi de, Yazıcıoğlu'nun önce hadîs-i kudsîleri toplayıp şerh ettiğini, Hacı Bayram-ı Velî'nin irşâdından sonra bir ihtimal, Saganî'nin Meşârık'ma nazire olarak Megârib'i yazdığını söyler. Eser, mevzu olarak beş megârib'e ayrılır. Takriben kâinatın yaratılışına, peygamberlere, meleklere, kıyamete, makam ı a'lâda Hakk'ın sözlerine dairdir.

Şerh-i Fususü'l - Hikem (Müntehâ), Megarib'e nazaran daha hacimsizdir. Muhîddin-i Arabînin Fusûs'unun muhtasar bir şerhidir. Birçok Fusûs şerhlerine olduğu gibi Yazıcıoğlu'nun Müntehâ'sına da Şeyh Müeyyeddînü'l - Cenedî'-

nin şerhi kaynaklık etmiştir. Ahmed-i Bican tarafından kar. deşinin bu eseri müntehâ adıyla 870/1465 yılında Türkçeye çevrilmiştir.

Yazıcıoğlu Mehmed'in, Muhammediye ve bu iki eserinden başka elimizde herhangi bir eseri mevcut olmamak ve hemen bütün kaynak ve tetkikler de «Fatiha Tefsiri» hariç bir başka eserini haber vermemekle beraber, sadece Evliya Çelebi, onun mufassal bir Saltuknâme menâkıbı tahrir eylediğini söyler. Yazıcıoğlu'nun mevcut eserleri düşünülürse bu tipte bir eser yazıp yazmayacağı tereddüde şâyandır.

BAZI TESİRLER

Tabiatıyla müellif, Muhammediye'de en çok semavi kitaplardan, dinî eserlerden faydalanmış bilhassa Kur'an-ı Kerim ve hadislerden istifade etmiştir. Bunlar hemen bütün eserin dokusuna girmiş gibidir. İktibaslarını bazan işaret ederken, bazan da «Ger midâd olsa denizler, cümle ağaçlar kalem» misâli gibi kendi üslûbu içerisinde eritir. Bunun yanı sıra en çok Fahreddin-i Râzî'nin Zemahşerî'nin, Ebü'lleys-i Semerkandî'nin, Ebû Tâlib-i Mekki'nin, İsmail Süddî'nin, Ebû Bekr-i Nakkaş'ın, Mukatil'in, Nevâvi'nin, Ebu Nuaym'ın, Kadı Iyaz'ın, Kurtubî'nin, Şems-i Şirâzî'nin, Tahâvî'nin, Maturudî'nin, Kaffâl-i Şaşî'nin, Müeyyed Cenedî'nin, İbni Fenârî v.s.'nin eserlerinden istifade etmiştir.

Bu arada Muhammediye'de cüzî de olsa, Mevlânâ'nın, Süleyman Çelebi'nin, Şeyhî'nin, Hâfız'ın tesirlerini tespit etmek mümkün oluyor.

Muhammediye'nin kendi devrinde ve müteakip asırlarda tesir sahası bir hayli geniştir. Bu tip eserler arasında belki de en fazla yazma ve matbu nüshası olandır. Evliya Çelebi nice binlerce âdemin Muhammediye'yi ezbere bildiklerini kaydeder. Bilhassa eskiden hemen her evde bir Muhammediye nüshası bulunur, kış gecelerinde okunur yer yer ağlanırdı. Kur'an-ı Kerim, Mesnevi, Marifetname gibi, bununla da tefe'ül edilirdi. Mevlid gibi besteli okunur, okuyanlara Muhammediyehan denilirdi.

Yazıcıoğlu, hemen her devirde takdir ve tebcil edilmiş, namına medhiyeler yazılmış (Atai, Gelibolulu Âli v.s.) dai-

ma hürmet görmüş, türbesi bir veli makamı olarak ziyaret edilegelmiştir. Onun kendi hattıyla olan Muhammediye nüshasının günümüze kadar pek fazla yıpranmadan, umuma açık bir yerde muhafaza edilmiş bulunması da bu alâka ve hürmetin başka bir delilidir. Gerek müellifin hayatı ve şahsiyeti, gerekse esere dair teşekkül eden menkıbeler de onun manevi tesirlerinin bir neticesidir.

Muhammediye'nin tesirinde kalarak eser yazanlar bulunduğu gibi ondan iktibas edenler, nazîre yazanlar da olmuştur. Meselâ İlmi Mehmed Efendi'nin Manzûme-i Akaid'i, Yusuf'un Muhammediye'si, Kadı Mahmud'un Mahmudiye'si? Abdürrahim Fedâî'nin Kaside-i Nûniye'si?, Mehmed'in Siretün-nebî'si, Seyyid İbrâhim'in Siyer'i, Zühdî Efendinin Nazmüssiver'i, Abdurrahman'ın Siyer'i Nebî'si hatırlanabilir.

Muhammediye bir de Esirî tarafından nesren sadeleştirilmiş, Bursalı İsmail Hakkı merhum tarafından da iki cilt (üç kitap) halinde mufassalan şerh edilmiştir. Müellifin hattıyla mevcut bulunan bu eser, İstanbul'da ve Bulak'ta defaaten tab edilmiştir.

بسم الله الرحمن الرحيم

كتاب الشمسية

اى خداوند قديم لم يزل — خالق الاشيا ابد سن هم ازل

اول آخر باطن ظاهر سلام — مالك الملك مهيمن ذو انتقام

قادر قاهر قوى هم متين — رازق حافظ هو الحق المبين

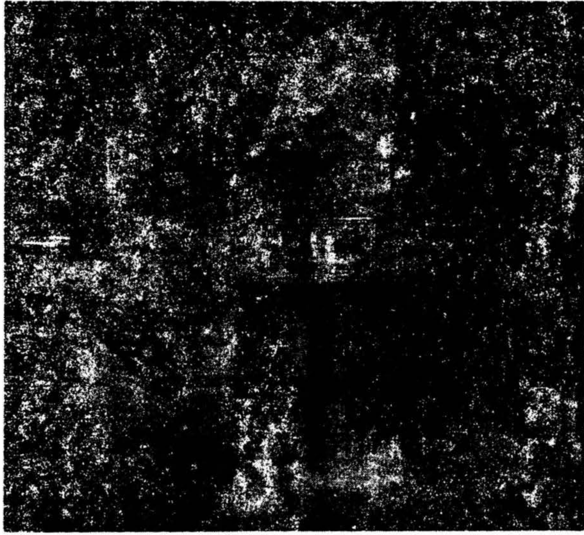
عالم عادل لطيف ذو الجلال — [illegible] غنى لا يزال

[illegible]

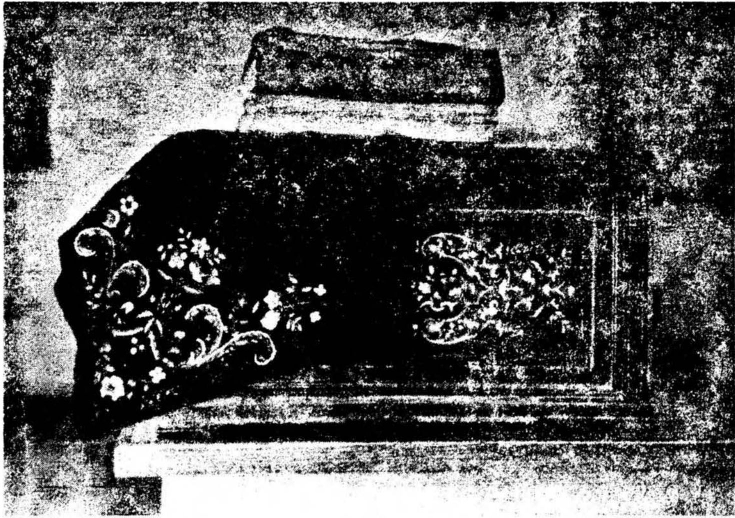
Yazıcı Salih'in Şemsiyeşi, ilk yaprağı.

اگر ويرى كمسه بكمز كسه يا بلك	بكمز خوشلرليله قيشوك يا بلمك
اولولا يريله بن صندم اولاسن	كه صاحب حسنله محرم اولاسن
ايو آرزدن اوله سنك علامت	كه خيلدن ذوق اوله عالم تمامت

Şemsiye'nin son yaprağı

I

II

I — Müellif hattı Muhammediye, pûşidesi ve Sultan Abdülhamid'in yaptığı sedef kakmalı mahfazası.

II — 1943 yılına kadar Muhammediye'nin muhafaza olunduğu Yazıcıoğlu Mescidi'ndeki dolap.

I

II

I — Yazıcıoğlu Mehmed'in Çilehanesinin kapısı.

II — Yazıcıoğlu Mehmed'in Türbesi.

كتاب محمدية

في نعت سيد المرسلين

حبيب الله الاعظم

محمد المصطفى صلوات

وسلامه عليه وعلى آله

اجمعين

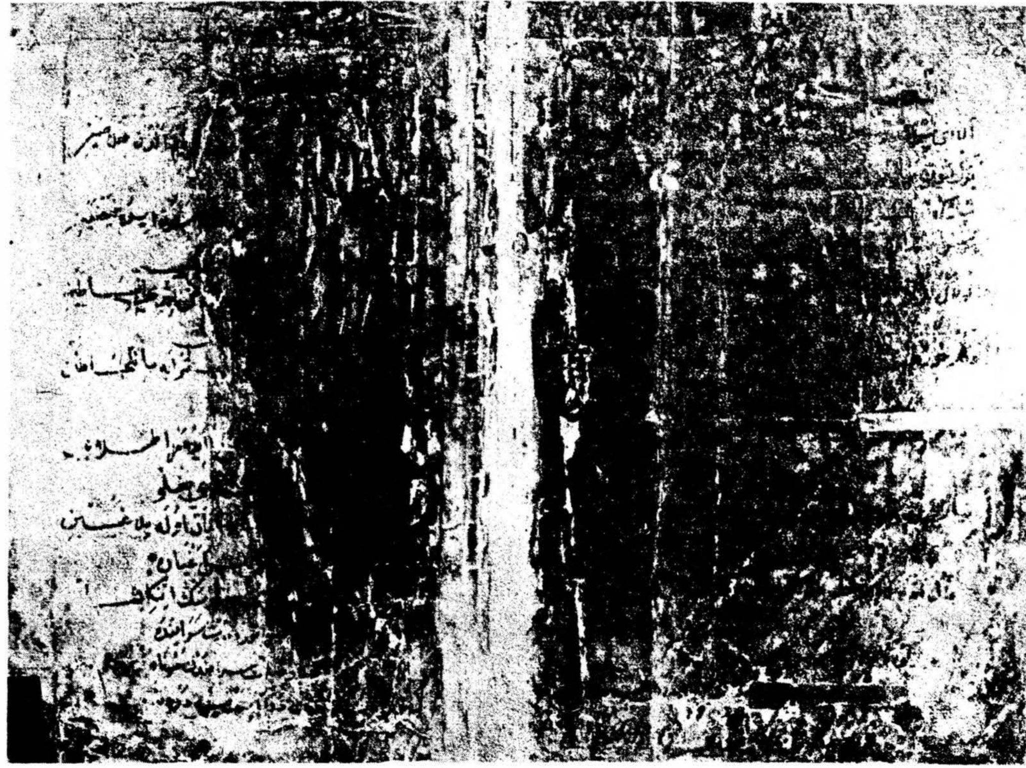
Müellif hattı Muhammediye'nin ilk yaprağı.

Müellif hattı Muhammediye'nin 47. yaprağı.

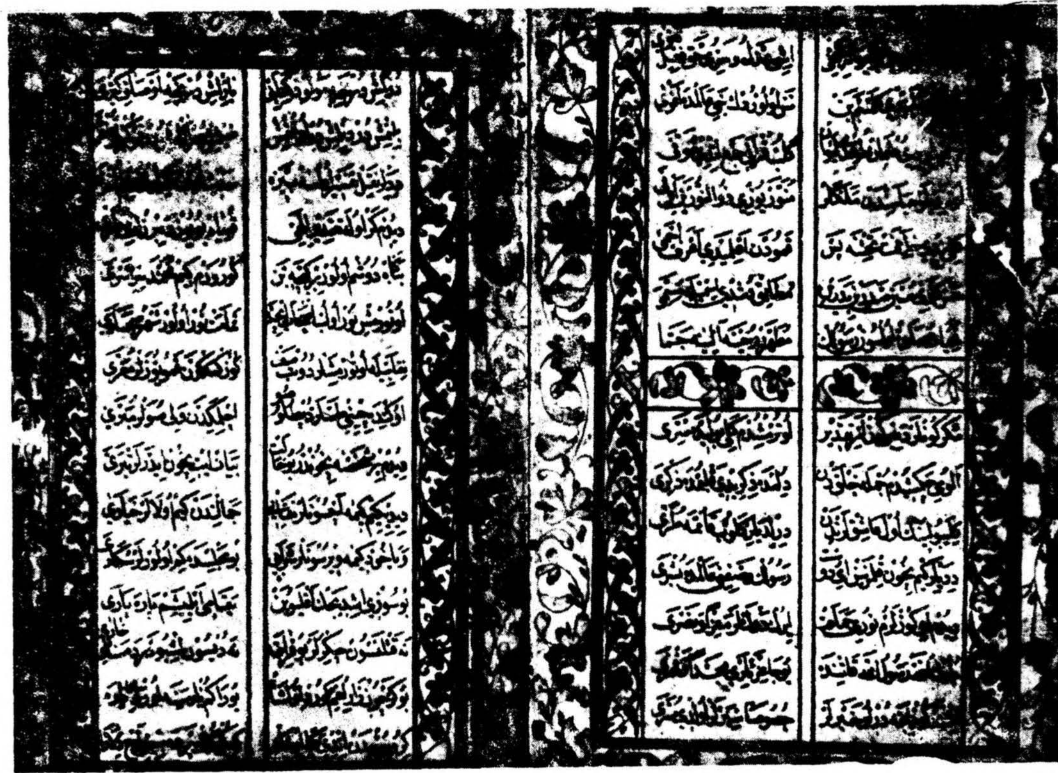
Müellif hattı Muhammediye'nin son yaprağı.

Müellif hattı Muhammediye'nin 269. yaprağı.

Müellif hattı Muhammediye'nin yanık 121. yaprağı

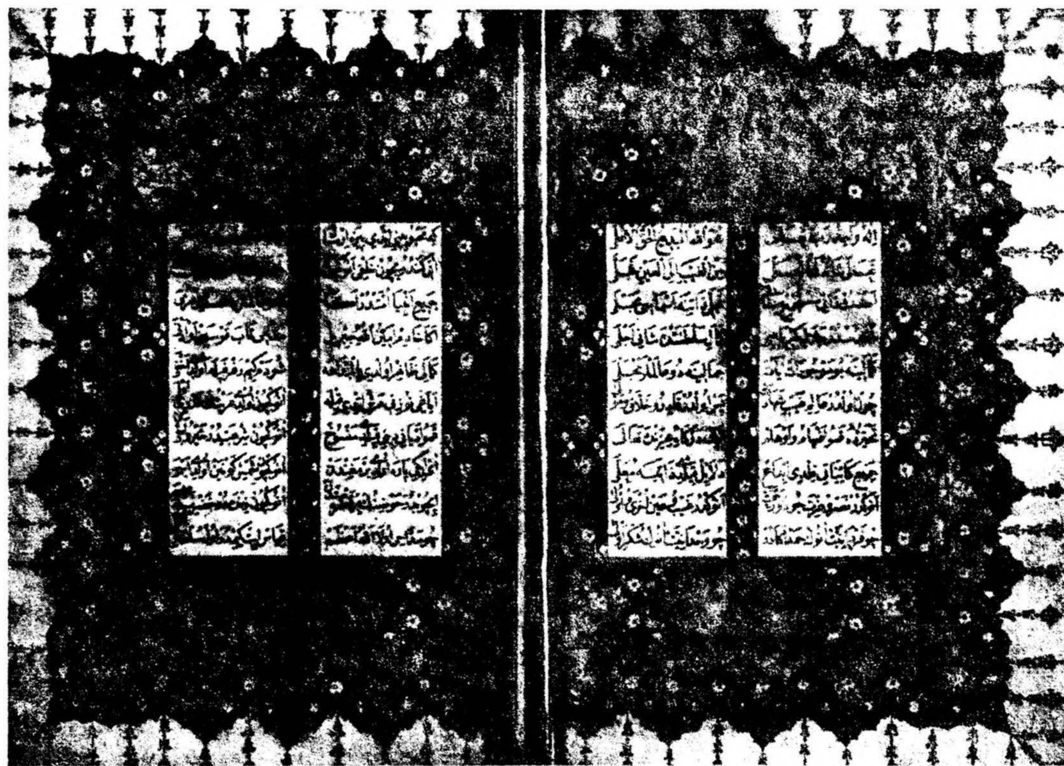
Muhammediye, Ayasofya nüshası, 273. yk., Süleymaniye Ktp. No. 2059.

Muhammediye, Ayasofya nüshası, 2., 3. yk. Süleymaniye Ktp., No. 2059

Mavlid-i Muhammediye nüshası, ilk sahifesi, M. Râkım hattı.

Muhammediye, Mihrişah Sultan nüshası, 1. 2. yapraklar, Süleymaniye Ktp., No. 258.

چون اعلایه ایرشدم ایدم الله — چون مولایه ایرشدم ایدم الله

کوردم سبحانی ایدم الله الله — کوروب سلطانی ایدم الله الله

سکا وعلمکه یوق حد و پایان — بکا و سوزومه وار عد و پایان

ولی دردیمی دوکنمز بیده یم آه — اولنجه پاره پاره کیده یم آه

اگر اسباب اولمیه بنیاد اولورلسر — هر اوغلان طوغمغچه آد ویریلر

چون اسباب اولدی ایتدم سوزه بنیاد — چون اوغلان طوغدی ویردم بر کوزل آد

هدی الاحد من دلالة الاحدیه — بدا الاحد من جلالة الاحدیه

کما خدمت برسالة ختم الرسالة — ختمتها بالرسالة المحمدیه

کتاب ایرشدی چونکم انتهایه — حقه حمد ایله مدح بی نهایه

حبیبه صلوات ایله تحیات — دخی آلینه کیم خیر البریات

وصلی الله تعالی علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه اجمعین الطیبین الطاهرین

والحمد لله رب العالمین

حمد و ثنا و شکر بی انتها

صاحب العزة والکبریا حضرتلرینه اولسون که [illegible]

تأیید توفیق بدیع ابیات ده رموز معانی ابیات بی غایات و [illegible]

فاضل کامل و محقق عارف بالله [illegible] ظهور فیوضات صمدانیه و مهبط

تنزلات رحمانیه [illegible] زاده الشیخ محمد افندی قدس سره وافاض علینا [illegible]

[illegible] محمدیه فی کمالات الاحمدیه نامیله [illegible]

[illegible]

[illegible] دارالطباعه ده طبع و تمثیل [illegible]

[illegible]

[illegible] السلطان ابن السلطان السلطان الغازی عبد

المجید خان ابد الله تعالی ملکه وجعله [illegible] ما دار الدهر [illegible]

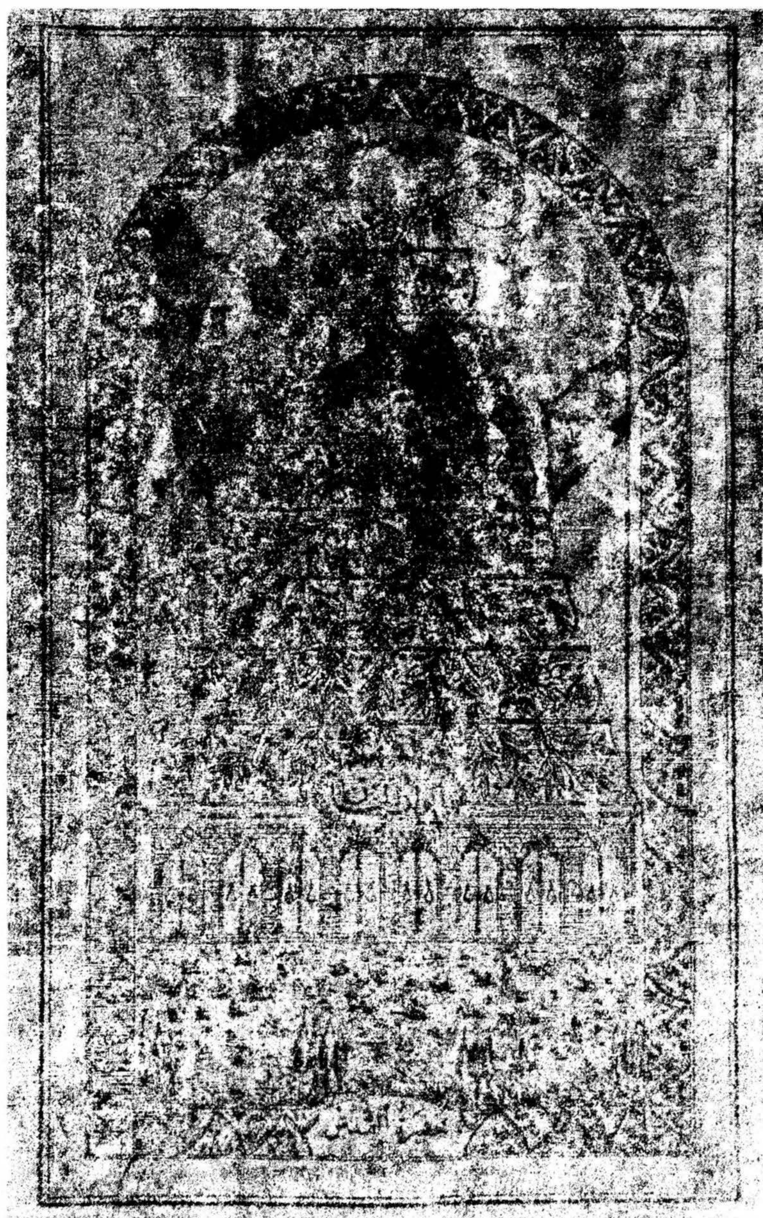
[illegible] سلطان محمد ده کتبخانه [illegible] بوسنوی حاجی محرم

افندینک طاشره دستگاهنده بیک ایکیوز یتمش اوچ سنه سی جمادی

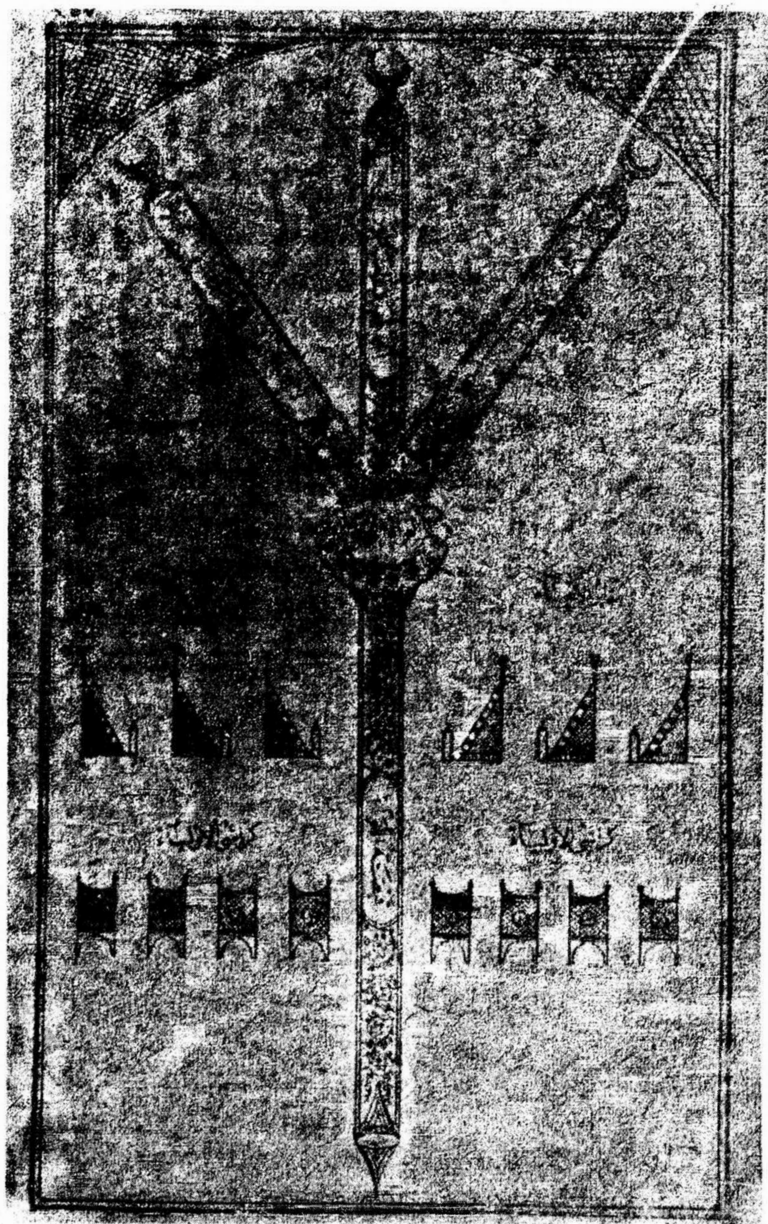
الاولی اوائلنده رسیده ختام اولمشدر

حرره بقلم الفقیر الحاج مصطفی راقم

Matbu Muhammediye nüshası, son sahifesi, M. Râkım hattı.

Diğer bir matbu nüshada arş-ı a'zam, ebvâbü'l - cennet v.s. resmi.

Aynı nüshada Livâü'l - Hamd resmi.

"KİTAB-I MUHAMMEDİYE"

Âlemlerin efendisi, Cenab-ı Hakkın en büyük sevgilisi Ebu'l - Kaasım Muhammed Mustafâ'nın (Allah'ın salât ve selâmı ona ve bütün âl ve ashâbına olsun.) na'ti hakkında.

« (Bu kitâb), mu'tâd hâricinde menzilimizden (Gelibolu'dan) dışarı çıkarılmasın.»

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNIRRAHÎM

İlâhün Vâhidür Rabbün Taâlâ
Hüve'llâhü'l- Bedîü'l- Hakku'l- alâ *

Taâlâ zâtühü lemmâ tecellâ
Min'el-gaybi ile'l-ayni fecellâ **

Ehaddır zâtı müstecmi sıfâtı
Tecellî zâtına esmâsı meclâ

Mukaddesdir celâli kibriyâsı
Kemâl-i saltanatta şânı eclâ

Kemâline bu mevcûdât âyât
Cemâline dü-âlemler mücellâ

Çün oldur Âlim-i gayb ü şehâdet
Pes oldur Kaadir ü Hallâk u Mevlâ

Tahayyürde kamu efhâm u evhâm
Onun dergâhı izzette taâlâ

Cemîi kâyinâtı kıldı ibdâ'
Delâyil kıldı zâtına muallâ

(*) *O tek ilâhtır. Yüce Rabdir. O, kâinatı yoktan yaratan Hak olan yüce Allah'tır.*
(**) *Gayb âleminden zâhir âlemine tecelli ettiği zaman o Rabb'in zâtı yücedir, celidir.*

Onundur nasr u izzet cûd u rahmet
Onundur gayb u ayn uhrâ ve ûlâ

Çü ferdâniyyet onun hamd onadır
Çü vahdâniyyet onun şükr-i evlâ

NA'T-I RESÛLİLLÂH

(Resûlullâh'a övgü)

Ki mahbûbunu etti bize irsâl
Muhammed Ahmed ü Mahmûd u asfâ

Onu kendi için halkı onunçün
Yarattı tal'atın etti musaffâ

Cemîi enbiyâ ümmettir ona
Kamu âlemlere aksâ-yı mermâ

Ona hâdım emînül'lâhi cibrîl
Makaamı kaabe kavseyni ev'ednâ

Kemâli zâhir oldu bi'l-bedâhe
Şu dem kim Refref ile oldu ahfâ

Ayağı tozunu arş etti kıble
Onunçün oldu arşın kadri erkaa

Kamu edyânı dîni kıldı mensûh
Onunçün şir'atidir hayr ü ebkaa

(*) *«İki yay aralığı kadar, yâhud daha az oldu» Necm sû- resi 9. âyet.*
Ayetlerin tercümelerinde sn. Fikri Yavuz'un «Kur'ân-ı Kerîm ve Meâl-i Âlîsi'nden istifâde edilmiştir

Ay iki pâre oldu parmağından
Onunçün şems-i kevneyn oldu ebhâ

İçiptir havzının bir katresinden
Onunçün zindedür Hızr ile Îsâ

Çü meddâhı ola Allâhu a'zam
Kıyâs et kimdür ol sultan-ı âlâ

NA'T-İ HÜLEFÂİR'RÂŞİDÎN

(Dört Halifeye övgü)

Ayağına çü toprağ oldu ashâb
Felekler başına tâc oldu esnâ

Bu meydâna çü evvel geldi Sıddîk
Kamudan sıdk içinde oldu agnâ

Ne kim ol Bârigâh-ı Kibriyâ'dan
Alup geldi resûl esrâr-ı mesnâ

Ona bildirdi ol Sultân-ı kevneyn
Ledünnî ilmini esmâ-i hüsnâ

Ömer erdi bu eyvâna ikinci
İşi adl ü sözü hak fi'li takvâ

Resûlullah ayıttı gelmesem ben
Sen olurdun nebî âlemde akvâ

Üçüncü erdi Osman tuttu lîvân
Gelüp Kur'ân'ı cem' etdi müveffâ

Utandılar hayâsından melekler
Münevver yüzü zun 'nüreyn-i evfâ

Alî bindi hilâfet tahtına pes
Kamudan a'lem idi a'ref ahmâ

Hasan geldi Hüseyin sadreyn-i bedreyn
Mütâbık düştü ism ile müsemmâ

Tahiyyât u salât olsun resûlün
Mutahher rûhuna âline cemmâ

SEBEB-İ TE'LÎF

(Muhammediye'nin yazılış sebebi)

Meger günlerde bir gün emr-i takdîr
Oturmuştum Gelibolu'da sırrâ

Elimi çekmiş idüm cümle halktan
Dilümde zikr idi kalbimde zikrâ

Gelibolu'nun ol âşıklarından
Dirildiler gelüp katıma turrâ

Dediler kim niçin kılmazsın ey dost
Resûlün vasfını âlemde büşrâ

Dedüm ey gözlerim nûru cemâat
Erin devletlere izzen ve nasrâ

Bulun Allâh Resûlü'llâh katında
Yüce izzetleri mecden ve fahrâ

İşittiniz nice türlü haberler
Husûsâ sîreler oldu müserrâ

Düzülmüştür nice mevlid kitâbı
Yazılmıştır nice evsâf-ı kübrâ

Bilinmiştir denilmiştir okunmuş
Anılmıştır kamu kübrâ ve sugrâ

Dediler nakl-i tefsîr olsa bize
Hadîs olsa kim oldur ilm-i ahrâ

Dedim ger ola takdîr-i İlâhî
Koyam bu yüzde bir zülfi mutarrâ

Benagâh düşüm olur bir gece ben
Görürem kim Muhammed sırr-ı esnâ

Oturmuş nûr olup ashâb içinde
Tamâmet nûr olur şehr ü sahârâ

Nikab ile oturmuşlar tutup saf
Gözükmekten kamu yüzler muarrâ

Önünde çîni taslar dopdolu su
İçilmekten velî sular müberrâ

Dedim bir şahsa niçündür bu hâlet
Beyan et niçin ederler teberrâ

Dedi kim kime açılsınlar nikaabı
Cemâlinden kim olurlar hayârâ

Veyâhud kime versinler şarâbı
Bu meclisde kim olurlar sükârâ

Bu sözü işidicek aglayuban
Yakamı eylemişem pâre pâre

Ne katlansın cigerler bu firâka
Ne döysün uşbu derde seng-i hârâ

Bu kez çün zârılığım gördü ol şâh
Yüregim yarasına urdu yara

Geri sırrından etti bana irşâd
Ki gönlün perdesini aç dilârâ

Götür gönlün hicâbından nikaabı
Cemâlim nûrunu cânında ara

İçir hikmet şarâbın ümmetime
Sözümü söyle halka âşikâra

Tamâmet dolsun iller mu'cizâtım
Yetişsin sözlerim mülk ü diyârâ

Şu resme eyle imdi beni takrîr
İşitsin Mısr u Şâm Rûm u Buhârâ

Yenile mevlidim çıksın cihâna
Egerçi söylenir dehren fe-dehrâ

Ki düpdüz âlemin halkı işitti
Benüm evsâfımı berren ve bahrâ

Kemâlâtım yetiştir sen dahi pes
İşitsin ümmetim şehren fe şehrâ

Bana ümmet olan şoldur ki dâyim
Hak'a hamd eyleye sabren ve şükrâ

Tuta buyruğun Allâh'ın tamâmî
Sımaya hükmünü farzan ve emrâ

Kişi kimi severs'onunla kopar
Severse taş dahi hasren ve neşrâ

Beni seven benim ile kopısar
Bulısar mertebe fazlan ve kadrâ

Beni seven sözüm aydan işiden
Yüzümü gözleyen ıyden ve kadrâ

Çü dili kulağı ola sözümde
Özü yüzü ola sadren ve bedrâ

Çü buyurdu bana sultân-ı kevneyn
Sözünü tuttum uş cebren ve kahrâ

Sığındım Hakk'a sığandım elimi
Ki yazam vasfını sırran ve cehrâ

İlâhî Yazıcıoğlu Muhammed
Kulundur hazretinde yüzü kara

Habîbin hürmetine afv et onu
Ki tâ dergâhına fazlınla vara

Hudâ'ya bâ-cemî-i ehl-i îmân
Atâ kün fazl u rahmet feyz mârá

İFTİTÂHÜ'L KİTAB

(Kitabın başlangıcı)

Lehül'mülkü lehül'hamdü lehüş'şükrü lehün'na'mâ **
Lehül'halku lehül'emrü lehün'nasru lehül'âlâ

(*) Ey Allâhım, cümle ehl-i îman ile bize fazlını, rahmetini ve feyzini ihsân eyle.

(**) Mülk onundur, hamd onadır, şükr onadır, ni'met onundur. Yaratmak onundur, emir onundur, yardım ondandır, nimetler ondandır.

Ganî bi'lzât idi ol Hak ki gaybü'l-gayb idi mutlak
Sıfât esmâdı müstagrak hüviyyetteydi isti'lâ

Ki zât onun çün ismidir vucûdu hod tecellîdir
İkisinden de âlîdir budur bil nükte-i garrâ

Sıfât-ı Hak metâlibdi ona esmâ merâtibdi
Hakaayık ona râtibdi be-küllî etti istid'â

Ki nice nice bâtında nice gayb-ı hazâyında
Nice vahdet sarâymda ademde kalmışız amyâ

Belî sadr-ı muallâyız çi sâhib-kadr-i âlâyız
Velîkin sırr-ı ahfâyız gerektir bize isticlâ

Çü siz bize esâtınsız bugün bize selâtînsiz
Bize envâr-ı bâtınsız bize kılın vucûd i'tâ

Eger biz olavuz zâhir olasız siz dahi zâhir
Buluna hikmet-i garrâ biline şir'at-i zehrâ

Bunu işidicek esmâ dirildi bir yere cem'â
Dediler Rabbenâ Hakkaa tecellî et bilâ-ihfâ

Pes evvel ism-i Bârî'den kamu esmâ taleb kıldı
Dedi Kaadir'den isten kim onun şânındadır inşâ

Ayıttı ism-i Kaadir kim Mürîd ismindedir izhâr
Onun emrindedir a'yân onun hükmündedir ifşâ

Dediler pes Mürîd isme ki bizi eylegil zâhir
Dedi kim ism-i Âlim'den olur bu huccete imzâ

Ayıttı ism-i Âlim kim sizin izhârınız ma'lûm
Velîkin ism-i zâtıdır bilin müstecmi-i esmâ

Dirildi cümlei esmâ dediler zâtı ismine
Senin hükmündedir ahkâm senin emrindedir eşyâ

Ayıttı ismi zâtı pes benim ol ism-i a'zâm kim
Delîlim ben müsemmâya k'odur Allâh eder mâşâ

Mukaddestir onun zâtı nakaayısdan nakaayızdan
Münezzehtir onun na'ti irişmekten ona ârâ

Zihî sultân-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâl-i kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Celâli perdesinde siz durun kim ben varam ona
Görem kim nice emr eder edersiz çünkim istiksâ

Yetişti hazret-i zâta dedi Yâ Rabbi Yâ Rabbi
Ki sensin Âlimü'l-esrâr sana mahfî değil enbâ

Dedi hazret ben ol zâtam ki müstagnî merâtibden
Hakaayıktan mezâhirden ne serrâ ne zarrâ

Velî çün iktizâ etti hakaayık cümle esmâdan
Pes esmâmız taleb kıldı ki sen kılasın isti'tâ

Var imd' esmâya emr eyle bular da emr kılsınlar
Hakaayık eylesin izhâr mezâhirden bilâ-ihsâ

Be-kadr-i kaabiliyyet her hakîkat kim onu ister
Onu her isme feyz etsin avâlimde edip icrâ

Kaçan kim cümlei a'yân vucûda gelmek istedi
Dediler korkarız geri kim erişe bize lâvâ

Müdebbir ismi erişti dedi pes ism-i Rabb'e ol
Nizâm-ı mümkinât olsun erişmesin sakın ifnâ

Çün ism-i Rabb işitt' anı iki ismi vezîr etti
Müdebbirdir biri biri müfassıldır eder ibkaa

Pes evvel kim zuhûr etti vucûdun hil'atın giydi
Muhammed nûrudur hakkaa kim ondandır kamu ezvâ

Hem oldur Akl-ı evvel kim kamu eşyâya mebde'dür
Hem oldur Rûh-ı a'zam kim kılar Hakk emr ile ihyâ

Kalem geldi ve levh oldu düzüldü arş u kürsî hem
Döşendi bu bısât-ı ferş yasandı hayme-i hadrâ

Kuruldu hey'et-i eflâk kim erişmez ona idrâk
Muhammed şânına levlâk gelip kıldı onu i'lâ

Onunçün Âdem ü dâmâ onunçündür senâ Seynâ
Onunçün kubbei mînâ onunçün sahra-i sammâ

Yarattı hubb-i zâtîden ki mazhar ola zâtına
Ki subhâne'l-lezi esrâ demiştir Leyle-i İsrâ

Zihî sultân-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Tecellî eyledi gaybı hüviyyet
K'Ahad'dan zâhir ola vâhidiyyet

Zuhûra geldi evvel vahdet-i zât
Tecellîsine kıldı onu mir'ât

Pes ona ârız oldu üç merâtib
Merâtibdir olan tâlib metâlib

Bu üç mertebeye üç i'tibârât
Niseb lâzım gelip oldu izâfât

Biri budur kim oldur vahdet-i zât
K'onunla zâhir oldu hazret-i zât

Gerektir kim kemâl-i hazretinden
Saça düpdüz hazâyin kudret-i zât

Gerektir kim kemâli kudretinden
Aça devlet sarâyın izzet-i zât

Gerektir kim kemâl-i izzetinden
Dola cümle medâyin hizmet-i zât

Gerektir kim kemâl-i hikmetinden
Erişe kullarına rahmet-i zât

Buna mir'ât-ı hazret der meşâyih
Kim oldur berzah-ı küll-i berâzıh

Budur ol kenz-i mahfî kim hakaayık
Ki külliyât idi buldu dakaayık

Tecellîdir ahad cem'iyyetine
Hakîkattir Muhammed hazretine

İkincisi sıfâtın vahdetidir
İzâfâtın bu evvel kesretidir

Budur ol sırr-ı ekber kim mezâhir
Bunun nûrundan oldu cümle zâhir

Muzâf olan budur ol ism-i zâta
Kim oldur mahtid esmâya sıfâta

Zihî sultân-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Üçüncü mertebe ef'âle vahdet
Taayyün mebdeidir zıdd-ı kesret

Bu ol vahdet durur kim cümle ef'âl
Bu vahdetten gelür âbâd ü âzâl

Bu üç vahdet kemâlinde o Cebbâr
Celâl ile cemâlin kılar izhâr

Severdi hazretini lâ-yezâl ol
Cemâlin arz kıldı ber-kemâl ol

Tecellî eyledi pes nûr-ı mutlak
Ki zâhir ola bir nûr-ı muhakkak

Ki yâni manzar ola nûr-ı zâta
Ki mazhar ola ol zâta sıfâta

Muhammed'den biline Rabb ü Mahmûd
Ki sırr-ı küntü kerzen ola mevcûd

Ser-â-ser nûr ola bu kâyinâta
Tamâmet rahmet ola münkinâta

Rivâyettir risâlet hazretinden
Ki Allâhu Taâlâ kudretinden

Benim nûrumu evvel kıldı îcâd
Pes ondan sonra kıldı mülke bünyâd

Ki elli bin yıl onu öŋ yarattı
Semâvat ile arzı son yarattı

Dedi hem rûhum evvel oldu mahlûk
Dedi hem Akl-ı evvel geldi mahlûk

Dedi hem evvelâ dürr oldu mevcûd
Dedi hem külli dürden geldi mevcûd

Dedi evvel kalemdür k'oldu melhûz
Dedi evvel yazıldı levh-i mahfûz

Bulardan feyz kıldı ilm-i esrâr
Kemâlâtın bulardan kıldı izhâr

Zihî sultan-ı a'zâm kim kemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Buyurmuşdur resûlu'llâh rivâyet eyledi ashâb
Ki evvel aklı yarattı pes ona gel dedi deryâb

Çü geldi git dedi gitti otur dedi oturdu pes
Dedi nutk eyle nutk etti dedi ebsem sakınd'adâb

Dedi izzim celâlimçin yaratmadım senin gibi
Mahabbetli kerâmetli dahi bir kimse fi'l-ahbâb

Senin ile olam ma'rûf senin ile mahmûd
Senin ile olam ma'bûd ibâdet eyleye ahzâb

Sen olasın sebeb tâ kim olam ma'nî edem i'tâ
Edem âlemlere rahmet olam kullarıma tevvâb

Sabırdan yeğ velî nesne sana hiç vermedim ni'met
Buna nâtık durur âyât bilir onu ulü'l—elbâb

Ayıttı ba'zılar ol dem ki akl işitti bu sözü
Kemâline gurûr etti sevindi eyledi i'câb

Pes ona Hak itâb etti nidâ erdi hitâb etti
Dedi imdi nazar eyle bakıp gördü ki bir mehtâb

Dedi kimsin dedi şol kim sana yokdur kıyâm illâ
Benimle kaayım olursun benimledir sana ehsâb

Dedi adın nedir dedi benim adım durur tevfîk
Eğer fazl etmese Allâh bana erişemez tullâb

Rivâyetdir ki demiştir Aliyy ibni ebî Tâlib
Ki aklı nûr—ı meknundan yarattı ol Ganî Vahhâb

Getirdi ilm—i sâbıkdan ki mahzûn idi akl anda
Onun nefsini ilm etti ona feth eyledi ebvâb

Onun rûhunu fehm etti ona baş eyledi zühdü
Onun gözün hayâ kıldı dilini hikmet—i aktâb

Onun sem'ini hayr etti onun hem kalbini şefkat
Onun hem himmetin rahmet kılıp verdi ona esbâb

Onun karnını sabr etti buyurdu söyle söyledi
Ona hamd ü senâ etti edip birliğine îcâb

Zihî sultân—ı a'zam ki mkemâline zevâl ermez
Celâli kibriyâsından cemâline hayâl ermez

Dedi pes Hak Taâlâ'llah celâlim izzetim hakkı
Bana senden azîz kimse yaratmadım der—istihbâb

Rivâyet etti râvîler bu sözü ibni Abbas'dan
Ki buyurdu resûlu'llâh pes onu yazdılar küttâb

Ki evvel nesne kim yazdı kalem levh üstüne onu
Dedi innî ena'llâhü benim Rab kullarım erbâb *

Ki benden gayri yok Allâh Muhammed hem resûlümdür.
Pes âmennâ ve saddaknâ k'onundur Hakk'a istîcâb

Kazâma kim mutî olsa belâma sabr eylese
Benim ni'metlerim kadrin bilip şükr eylese her bâb

Pes onun ben dahi adın yazam sıddîk defterde
Kıyâmetde geri onu edem sıddîklara ashâb

Dahi şol kimse kim olmaz kazâma ol benim münkaad
Boyun takdîrime vermez onı hîç eylemez işrâb

Belâma sabr eylemez şükür ni'metlere kılmaz
Neler verdim onu bilmez bu yolda etmez istîâb

Pes ol kosun beni varsın bir ayruk Tanrı istesin
Nite bula şerîk ona bu söze etme isti'câb

(*) *«...Ey Mûsâ! Gerçekten ben, âlemlerin Rabbi olan Allâh'ım» Kasas sûresi, 30. âyet.*

Dahi dedi ki ba'zılar yarattı Hak Taâlî'allâh
Onun nûrunu nûrundan bu sözde ettiler itnâb

Bu sözün hâsılı budur ki bu mecmû—ı mevcûdât
Onun nûrundan olmuşdur eğer esbâb ve ger ensâb

Yarattı nürunu kuddûs musavver hey'et—i tâvûs
Hayâ gözgüsünü mahsûs kodu karşısına pertâb

Nazar çün kıldı gözgüye münevver yüzünü gördü
Be—gâyet etti istihyâ hayâdan sankim oldu âb

Çü gördü Hak ki cûd etti onu sâhib—vucûd etti
Pes onda beş sücûd etti ki kulluğa ola nessâb

O beş secde bize beş vakt namâz oldu niyâz oldu
Bize hem nûr hem rahmet kılalım onu şeyh ü şâb

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Çü beş kez secde kıldı ol alâ nûr
Pes onu kıldı Hak nûrün alâ nûr *

Nazar kıldı çü ona rahmetinden
Hayâdan terledi Hak hazretinden

Pes ol terden yarattı kâyinâtı
Ki arşdan ferşe cümle mümkinâtı

Bu lûtfu göricek ol nûr—ı a'zam
Kim ondan olısar mecmû—ı âlem

(*) «Nur üstüne nurdur.» Nur sûresi 35. âyet.

Yüz urdu şükr kıldı etti tefrîh
Ki yetmiş bin yıl etti ona tesbîh

Onun zâtını tevhîd etti tahmîd
Onun zâtını tecrîd etti temcîd

Pes ol nûrun şuâ'ından muhakkak
Yarattı enbiyâ ervâhını Hak

Vucûda geldi çün kim ondan ervâh
Görürler berk urur bir nûr—ı vezzâh

Onu görüp kamu îmân getirdi
Hak onu derdlere dermân getirdi

Bulardan sonra bir nûrânî kandîl
Yarattı şöyle kim vasf edemez dil

Pes ondan Mustafâ'nın sûretini
Yarattı gör kemâl—i kudretini

Yarattı ahsen—i sûrette onu
Kodu kandîl içinde arı cânı

Ayağın durdu Hakk'a ettı ta'zîm
Dedi Allâhu Ekber etti tahrîm

Tâvâf ettiler onu cümle ervâh
Dediler bu durur ol nûr—ı fettâh

Onu görüp kamu teclîl kaldı
Ki yüz bin yıl kadar tehlîl kıldı

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Çü nûr—ı nûr— zât erdi zuhûra
Buyurdu kim nazar kılın bu nûra

Nazar kıldı ona ervâh—ı insan
Kimi kim gördü başın oldu sultan

Kimi kim gördü alnın oldu âdil
Onun adlinde râhat oldu can dil

Kimi kim gördü sadrın oldu âlim
Kim ona uymadıysa oldu zâlim

Bu resme cümle ervâh onda bârî
Ne kim gösterdi ise onda Bârî

Ona göre bu âlemde yetişdi
Eli bir san'ata erdi bitişdi

Rivâyet etti râviler Alî'den
Ki Hak Tanrı'nın arslanı velîden

Yarattı Hak kemâl—i kudretinden
Onun nûrunu nûr—ı hazretinden

Yog idi arş u kürsî cennet ü nâr
Yog idi yir ü gök bu çarh—ı devvâr

Yog idi âlemin nâm u nişânı
Yog idi Âdem'in adı ve sanı

Bulardan ön yarattı Hak onu bil
Ki üç yüz bin yigirmi dört bin yıl

Çün etti Hak ona bu feth—i bâbı
Yarattı sonra on iki hicâbı

Biri kudret hicâbı biri azmet
Biri minnet hicâbı biri rahmet

Beşincisi saâdetler hicâbı
Hem altıncı kerâmetler hicâbı

Yedincisi hicâb—ı menziletti
Ona bunlar kemâl—i mertebetti

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Sekizinci hidâyetti hicâb—ı a'zamü'l—âyât
Hidâyet ona âyetti kim ola gâyetü'l—gâyât

Dokuzuncu nübüvvetti hem onuncusu rif'atti
Onun on biri heybetti hicâb—ı satvet—i râyât

On ikinci şefâatti şefâat ona rif'atti
Bize Hak'dan inâyetti çün oldur rahmet—i mühdât

Çün on iki hicâb oldu Hak'ın rahmetleri doldu
Gelip nûr onları buldu kabûl oldu kamu hâcât

Hicâb—ı kudret içinde on iki bin yıl oturdu
Pes on bir bin yıl eğlendi izamda etti ta'zîmât

Hicâb—ı minnete geldi oturdu onda on bin yıl
Hicâb—ı rahmet içinde dokuz bin yıl edip isbât

Saâdetler hicâbında sekiz bin yıl karâr etti
Kerâmetler hicâbında yedi bin yıl bulup evkaat

Hicâb—ı menzilette hem pes altı bin yıl eğlendi
Hidâyetler hicâbında çü beş bin yıl sürüp hâlât

Nübüvvette vatan tuttu oturdu onda dört bin yıl
Hicâb—ı rif'at içinde hem üç bin yıl o nûr—ı zât

Hicab—ı heybet içinde makaam itti iki bin yıl
Şefâatlar hicâbında konup ol Fahr—i mevcûdât

Şefâat tahtı üstünde çü bin yıl pâdişâh oldu
Pes ondan sonra düzüldü kalem levh kürsî arş cennât

Bulardan kim durur maksûd Muhammed Ahmed ü
Mahmûd
Buluna tâ kim ol ma'bûd biline tâ ki meknûnât

Ki zîrâ gizli kenz idi kimesne onu bilmezdi
Cihâna rahmet olmazdı yog idi şemme—i zerrât

Diledi ki aça kenzin ayân eyleye kendüzin
Tecellî eyleye yüzün yarattı Ahmedi mir'ât

Çıkıp nûr—ı İlâhîden erip nûrânî âlemde
Gelip cismânî âlemde ayân eyledi gaybiyyât

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe
kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak Sultân—ı
kevneyn ol

Elâ eyserver—i âlem işit ilm—i Ledünnîden
Ki işbu âlem—i mülke nice geldi vucûdiyyât

Yarattı evvelâ aklı işit takrîr edem nakli
Kalem geldi düzüldü arş içi levh ahsen—i hey'ât

Kalemdir nûr—ı Rabbânî ve levhdir dürr—i nûrânî
Dışı yâkuut—ı ahmerden yazıldı üstüne âyât

Nazar kılar ona Allâh ki her gün üç yüz altmış kez
Eder mahv u kılar isbat yazıldı ona mahlûkaat

Ne denli var ise mahlûk yazıldı sûreti onda
Kamu nakş oldu üstünde bu külliyyât ü cüz'iyyât

Tamâmet levh içi doldu kalem kurudu hatm oldu
Kamu yerli yerin buldu erişmez hîç ona âfât

Yarattı bir yeşil cevher nazar eyledi heybetle
Eridi cevher oldu su nazardan buldu çün lezzât

Pes ondan arşı yarattı yeşil cevherden ol Sultân
Kodu su üstüne onu ne mesned var ne hod mirkaat

Yarattı ol sudan bir yel yel üstüne kodu suyu
Yeli emri ile tutdu ona irgürmedi âhât

Ayaklar urdu ol arşa bu mahlûkaat sagısınca
Bir ayaktan bir ayağa otuz bin yıl segirtse at

Veyâ yügrük kuş uçarsa otuz bin yıl edip pervâz
Erişe bir ayağına bu sözü sanmagil tâmât

Giyer her gün içinde arş tamâmet reng yetmiş bin
Yarattı arşın altında hicâbı altı yüz bin kat

Ki her perde kamu gökler kamu yerler kıyâsınca
Mesâfette berâberdir hesâbınca olur merrât

İçi dolu meleklerdir kimi kaayim kimi râki
Kimi sâcid müsebbihler ederler Hakk'a takdîsât

Muhammed'çün olunmuştur bu hissiyyât u hadsiyyât
Muhammed'den bilinmiştir bu akliyyât u şer'iyyât

Muhammed sırr—ı a'lâdır ki kadr—i kaabe kavseyn ol
Muhammed nûr—ı eclâdır ki Hak sultân—ı kevneyn ol

Çün yarattı arşı Rabbü zü'l—celâl
Pes yarattı dört melek sâhib—kemâl

Şimdi dörttür pes sekiz olsa gerek
Arşı mahşerde götürmekçün melek

Evvel İsrâfîl'dür biri onun
Başı arş altındadır yeri onun

Üçü onun üç müqddebler durur.
Hazretinde key mukarrebler durur

Kodu arşı bunların boynunda pes
Tuttular arşı çün oldu dest—res

Başları arşda durur fevka'l—verâ
Erdi ayakları tâ tahte's—serâ

Çün yaratmış idi Cebrâîl'i Hak
Dahi Mikâîl'i Azrâil'i Hak

Her birin bir işte kodu pâdişâh
Kim gele yerine takdîr—i İlâh

Verdi sûru ağzına İsrâfil'in
Vehvi ilminde kodu Cebrâil'in

Rızkı ve yağmurları Mikâil'e
Ruhları kabz etmeği Azrâil'e

Cebrâil'i a'lem etti cümleden
Onun için ekrem etti cümleden

Onun için Hazrete karşı durur
Onun için şahsı oldu külli nûr

Onun için heybetinden titrer ol
Onun için döktü derler terler ol

Onun için oldu ol rûh—ı emîn
Onun için vahy—i Rabbi'l—âlemîn

Onun için enbiyâya geldi ol
Onun için Mustafâ'ya buldu yol

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Çün yarattı bunları ol pâk—i zât
Böyle nakl eylediler onu rüvât

Kim yarattı rûhu ondan sonra Hak
Ruhda dediler sekiz türlü sebak

Rûhı insâni değildir işbu rûh
Onun için yazdılar bunda şurûh

Zîra kimse rûhu bilmez neydigin
Yâ hakîkat ilmini niteydigin

Pes Mücâhid dedi bu ol rûhdur
Ehl—i tefsîr içre bu meşrûhdur

Kim onu a'zam yarattı ol İlâh
Arşdan sonra kamudan pâdişâh

Yüzü insan yüzüdür şahsı melek
Yeri arş altındadır fevka'l—felek

Hem kıyâmette turisar arşın ol
Sag yanında eyleyiserdür nüzûl

Cümle emlâk onun ile haşr ola
Bir saf olup halk önünde neşr ola

Hakk'ın emrine itâat eyleye
Ehl—i tevhîde şefâat eyleye

Çün yarattı rûhu Rabbü'l—âlemîn
Onun ardınca yarattı illiyîn

Dediler levhdir zebercedden onu
Arşın altında yarattı ol Ganî

Onda a'mâl—i halâyık yazlıdır
Kim ki hayr işleye gökçek yüzlüdür

Şerrini mü'minlerin hayr eyleye
Hayr eden Allâh'ına seyr eyleye

Bu kemâlât ol halîlu'llâh için
Bu kerâmât ol resûlü'llâh için

Mustafa'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Dinle imdi nice ider ol Gıyâs ü Müstegâs
Heybetinden el—amânü dehşetinden el—Gıyâs

Düzdü bir cevher dahi kim adını Kürsî kodu
Nıkmetinden el—amânü satvetinden el—Gıyâs

Şöyle kim büyüdü gökler ona nisbet halkadır
Hazretinden el—amânü hazretinden el—Gıyâs

Kürsinin ger vüs'atini arşa nisbet eylese
Halkadır sahra içinde bunda yok aslâ bihâs

Didiler kim arş u kürsî ne kadardır arası
Maşrık u magribce on bin yok aslâ bihâs

Elli kez yüz bin olur pes arşdan tâ kürsiye
Ondan ona bu kadardır bunda yok aslâ bihâs

Cün yarattı kürsiyi ondan yarattı cenneti
Evvelâ Adn'i yarattı etti ona ibti'âs

Pes Vesîle cennetini yaratıp Firdevs'i hem
Cennet—i Huld'ı yarattı etti ona ibti'nas

Pes Nâim'in cennetini eyledi beşincisin
Cennetü'l—Me'vâ yarattı etti ona ibti'âs

Cennetin yedincisini eyledi Dâ'rü's—Selâm
Ger selâmet olmak istersen ona kıl iltihâs

Sekizinci cennetini eyledi Dârü'l—Karar
Ger karâr etmek dilersen eyle can dil iltihâs

Bu sekiz cennetlerin sudan yarattı aslını
Ger zülâli ister isen kıl ona dil iltihâs

Cennet—i Adn'i yarattı kendi kudret elile
Dürre—i beyzadan etti kıl onunçün ihtirâs

Döşedi onun binâsın yasadı onu esâsın
Ger bu söze inanasın kıl onunçün ihtirâs

Bunca cennet kim düzüldü hep resûlü'llâh için
Yüzünü görmek dilersen kıl onunçün ihtirâs

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Yerini Adn uçmağının pes yarattı ol ilâh
Cümleden a'lâ ve enver yoktur ona inbisas

Kerpiçinin birin altın birini etti gümüş
Balçığını misg—i ezfer yoktur ona inbisâs

Kapısın altından etti taşların yâkuut u dür
Toprağını etti cevher yoktur ona inbisâs

Çünkü yarattı cennet—i Adn'i ona emr eyledi
Ziynetin izhâr kıldı eyledi arz—ı esâs

Dedi hem ırmakların akıt pes akıttı revân
Selsebil îsâr kıldı eyledi arz—ı esâs

Zencebil Kâfûr Tesnim aktılar Adn içre çün
İçini envâr kıldı eyledi arz—ı esâs

Aktı su ırmakları süt ırmağı oldu sebîl
Aktı bal ırmakları oldu revân kıl iktirâs

Aktı hamr ırmakları oldu şarâb—ı erguvân
Cûş edip mevvâc olup doldu cihân kıl iktirâs

Dedi pes kürsîlerin hem tahtların izhâr kıl
Hulle ve hûrîlerin eyle ayân kıl iktirâs

Çün buları kıldı izhâr dedi söyle söyledi
Dedi zî—baht kim görürse kıl nasîb yâ Müstegâs

Dedi Allâhu Taâlâ kim sekiz türlü bölük
Sende sâkin olmasınlar yâ Karîb yâ Müstegâs

Biri hamr içen biri eden zinâ ısrâr edip
Birisi kovkovlayandır yâ Rakîb yâ Müstegâs

Biri gayretsiz biri zâlim biri onun cigân
Biri kat'— rahm edendir yâ Mucîb yâ Müstegâs

Bu durur sekzincisi kim ahdine kılmaz vefâ
Olmayalım bu sekizden biz garîb yâ Müstegâs

Rahmet et biz kullarına eyle tevfîkun refîk
Suçumuz senden dilesin ol Habîb yâ Müstegâs

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam- nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Dedi ba'zılar sekizdir cenneti
Ba'zılar bir ev sekizdir süddeti

Evveli Dârü'l—Celâl ondan Selâm
Cennetü'l—Mevâ'dır üçüncü makaam

Cennet ü Huld u Naîm Firdevs'dir
Cümleden tayyîb nesîm Firdevs'dir.

Pes yedincisi durur Dârü'l—Karâr
Sekizinci cennet—i Adn ihtiyâr

Eyledi Dârü'l—Celâl'i ol Celîl
Vaz'nı lülü—yi ebyazdan cemil

Düzdü çün Dârü's—Selâm'ı ol Selâm
Eyledi yâkuut—u ahmerden tamam

Düzdü Me'vâ cennetini ol Hamîd
Eyledi yeşil zebercedden Mecîd

Düzdü ondan Cennet—i Huld'u Şerîf
Eyledi mercan—ı asfardan latîf

Düzdü ondan pes Naîm'in cennetin
Ak gümişten eyledi gör kudretin

Urdu Firdevs'e çü altından binâ
Pes Karâr'a misg—i ezferden senâ

Yaptı And'in cennetin ag inciden
Ravza ve köşk ü saray bag inciden

Cennetin sakfı durur arş—ı azîm
Aşağa sathı durur kürsî kerîm

Birbirinden yüksek etti cenneti
Cümlesinden Adn'e verdi rif'ati

Yukarıdan aşağadan dursalar
Mümkin ola cenneti hep görseler

Bunca cennet ol Habîbu'llâh için
Bunca minnet ol Tabîbu'llâh için

Mustafâ'dır rûh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinât
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Kaplamışdır yedi dîvâr uçmağı
Devr idüben hem çü pergâr uçmağı

İki dîvâr arası cennet durur
Cennet ü dîdâr âzîm minnet durur

İçi dolu kasr u bağ köşk ü saray
Hûr u vildân anber ü müşg ü saray

Bu sekiz cennetlere düzdü kapı
Cümle altından cevâhirden yapı

Bâb—ı evvelce yazılmış bu hitâb
Tevbe eyleyenlerindir iş bu bâb

Bâb—ı sânîde ki kim kılsa salât
Bâb—ı sâlisde ki kim virse zekât

Bâb—ı râbi'de yazılmış bu kelâm
Emr ü nehy edenlerindir bu makaam

Bab—ı hâmisde yazılmış işbu nakş
Kim ki hacc eyleye malın kıla bahş

Bâb—ı sâdisde yazılmış bu haber
Kim ki nefsin men'ede etmeye şer

Bâb—ı sâbi'de ki bu gâzîlerin
Kapısıdır bu kapı gâzîlerin

Sekizinci kapıda bu yazlıdır
Kim mürîd olur ise ak yüzlüdür

Kulağın gözün dilin men'eyleyip
Hayr edip eylikleri cem'eyleyip

Atasına anasına hayr ede
Hem sıla—i rahm için 'ol sevr ede

Dâyimâ işi onun hayrât ola
Okuduğu zikr ile âyât ola

Bunca ni'metler nebiyyu'llâh için
Bunca rahmetler Safiyyu'llâh için

Mustafâ'dır ruh—ı a'zam nûr—ı nûr—ı kâyinat
Mustafâ'dır vech—i ekrem sırr—ı sırr—ı beyyinât

Gel beri ey tâlib— Hak ister isen ibtihâc
Gir meânî yıllarına kıl sulûk et intihâc

Dinle imdi Hak Taâlâ nice îcâd eyledi
Cennet—i Adn'i yarattı eyledi nûr—ı sirâc

Yerin a'lâ eyledi meskenlerini tayyibât
Kıldı her meskende bir kasr inciden ne sâc ü âc

Her kasırda eyledi yetmiş kızıl yâkuuttan
Dârı kim deyyâr otura bî—esâs ü bî—ilâc

Düzdü her havlu içinde yetmiş ev ârâste
Kim zümürrüd ahdar idi evleri bî—i'vicâc

Kurdu her ev içre hem yetmiş murassa' tahtları
Kodu her taht üstüne yetmiş döşek dîbâ nisâc

Her döşekde oturur bir müntehâ havrâ—i hûb
Alnı bedr ü yüzü gün başında bir cevherli tâc

La'li bâde gözleri mahmûr u fitne kaşları
Sihr ederler cennete mekr ile alırlar harâc

Ger göre ol hûr—ı înün yüzlerini nâgehân
Mahv ola şems ü kamer âb—ı hayât ola ücâc

Her birini sanasın yâkuut u mercân lülüdür
Hak Taâlâ böyle der Kur'ân'da yoktur ihticâc

Döşedi her evde yetmiş mâide pür—fâide
Eyledi her handa yetmiş reng taâmı indirâc

Pes yarattı her evin içinde yetmiş câriye
Kıla her bir mü'mine Adn uçmağında izdivâc

Vere her bir mü'mine yüz erce kuvvet bunların
Tâ visâli Ka'be'sin ede tavâf ü ola hac

Cümle bu devletleri izzetleri ni'metleri
Cümle bu rahmetleri onun için etti revâc

Kim Muhammed dostluğuna yaradıpdır âlemi
Pes geri onun için hoş geçer onda yalın aç

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Çünki Adn uçmağını yarattı Hak etti tamâm
Şöyle kim eksik komadı kalmadı hîç ihtiyâc

Onda sâlih kullar için nesneler yarattı kim
Görmemişdir gözler onu sen ona can gözün aç

Ne kulaklar işidiptir ne kulûb idrâk eder
Ne onun ilmine hod akl eyleyiser ihtilâc

Pes yarattı onda bir a'lâ makaamı ol ilâh
Adını verdi vesîle ol makaamın bî—lecâc

Tâ ki ola ol makam onun habîbine merâm
Cennetin ola nizâmı ondan ola infirâc

Sahnının çak ortasında Tûbî'nin ağacını
Dikti başı aşağa kökü yukaru ol ağaç

Tâ ki nûru erişe cümle cihâna ser—te—ser
Dopdolu ola sarây u kasr u köşk suuk u ficâc

Tûba bir ağaç durur kim özdeginde ol Kerîm
Ne kadar varsa hedâyâ onda etti indimâc

Tâc ü taht u hulleler at u Burak ondan çıkar
Çıkar altundan sahâyif bâdeler sâfî zücâc

Onda onunçün yarattı Tûbi'nin ağacını
Tâ Ebü'l—Kaasım elinden kısmet ola hep nitâc

Gel beri ey pîr—i sâlik iş bu sırrı dinle kim
Bu durur canları murâdı ömrü mâlı buna saç

Ol Vesîle uçmağın düzdü onunçün onda kim
Zîra âşık dost ilindendir ki zinhâr ona kaç

Âşık u ma'şûk bir vahdet sarâyında olur
Şöyle kim insân erişmez ol ile olur hiyâc

Çünki Adn'e dâr—ı Rahman dedi ol şâh—ı rusul
Pes Habîbu'llâha lâyık ol makaama in'irâc

Ger inâyet Hak'dan olmazsa şefî' olmaz habîb
Nite bula kimse pes dergâha râh—ı ibtihâc

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı padişâh—ı zü'l—cemâl

Çünki bildin işbu sırrı cân ile
Eyledim isbât onu bürhân ile

Kim resûlu'llâh nice sultân imiş
Tenlere can canlara cânân imiş

Hak Taâlâ kendi zâtın görmeğe
İsmin ef'âlin sıfâtın görmeğe

Nice kılmış onu mazhar zâtına
Nice manzar eylemiş âyâtına

Nice açmış işbu yüzde gizli râz
Nice görmüş hem hakîkat hem mecâz

Nice sâdık nice masdûk eylemiş
Nice âşık nice ma'şûk eylemiş

Nice tâlip nice matlûp eylemiş
Nice kâmil nice mahbûb eylemiş

Nice ihfâ nice izhâr eylemiş
Nice yaru nice îsâr eylemiş

Cümlesin bir bir ayân eylemişem
Zî—bedî' ma'nî beyân eylemişem

Dinle imdi dostı şehrinden habîb
Nice bu âlemlere gelir garîb

Nicesi kıldı o vahdetden sefer
Nicesi gördü bu gurbetde eser

Nicesi görmiş durur cevr ü cefâ
Nicesi bulmuş durur sonra vefâ

Nicesi âlemleri irşâd eder
Nicesi âlimleri kürşâd eder

Kime kim erdi hidâyet Hâdi'den
Ancak onu kurtarır ol vâdiden

Kim kime olmadı Allâh'dan nazar
Ermedi pes ona ol şahdan nazar

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Dinledin çün cennete evsâflar
Şöyle kim hiç demedi vassâflar

İşit imdi kim durur eşrâfını
İçini ve dışını a'râfını

Adn'e girmez ille üç türlü bölük
Ne kadar ederse bu yolda sülûk

Birisidir enbiyâ ve mürselîn
Birisi sıddîklardır kâmilîn

Birisidir fî—sebîli'llâh şehîd
Cidd ile ihlâs ile lillâh şehîd

Onda ancak bu üçü sâkin olur
Gayriler onda ırak ilden gelir

Adn'e girmek ister isen sâdık ol
Yâ şehîd ol olmaz isen âşık ol

Zîra Adn uçmağını görmeseler
Varuban ol cennete girmeseler

Nite göreler Hak'ın dîdârını
Görmeyeler yüzünün envârını

Onda açısar celâl—i kibriyâ
Onda açısar visâl—i kibriyâ

Onda idiser durur keşf—i hicâb
Onda açısar cemâlinden nikaab
Onda idiser kemâlini beyân
Onda idiser cemâlini ayân

Onda arz eyleyiser zât u sıfât
Onda zâhir olısar zâtü'z—zevât
Her kim onu görmeye gözsüzdür
Bu sözü anla ki gürbüz sözdür

Göz onunçündür kim onu göreler
Yok ki bu cânı cihânı göreler

Cân onunçündür k'ona kurbân ola
Akl onunçündür k'ona hayrân ola

Nite lâyık ola bu cân u cihan
Yâ ona îsâr ola bu akl u can

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdîşâh—ı zü'l—cemâl

Gel beri ey sadr—ı fâzıl eyle sadrın inşirâh
K'eyledin Firdevs—i a'lânın sözüne iftitâh

Dedi râvîler buyurdu şol nebî k'onun için
Yaradıldı lâciverdi haymeler müşgîn sıfâh

İsteyicek cennet—i Firdevs'i isten Tanrı'dan
Cennetin a'lâsı oldur kadri evzâ'ı tımâh

Onun üstü arş—ı Rahman'dır kim etti istivâ
Cennetin ırmakları ondan akar eder revâh

Dediler kim emr ü nehy edenlerindir ol makaam
Pes saâdet şol kişi kim nush ede yâ intisâh

Giye takvânın libâsın şer'i başa tâc ede
Lîki hazz—ı nefs için kuşanmaya aslâ vişâh

Gözede hâtırların vîrânını ma'mûr ede
Bir sinek incitmeye ankaa gibi açsa cenâh

Dediler âlimlerin hem cenneti Firdevs durur
Kim bulardur âhirette yüzü ak ehl-i cenâh

Benzediler enbiyâya akl u ilm ü fazl ile
Oldular kâmil mükemmel müttekî ehl—i salâh

Bunlar onlardır ki görmez lâ—hesâb u lâ—azâb
Yüzleri bedr ü münîr hiç görmeveler iftizâh

Kim ki ilmi hikmeti bildiyse Hak'dan korkar ol
Korkudan pes kurtulup dîdârını göre kifâh

Kim ki uydu bunlara buldu sırât—ı mustakîm
Ol Sırât'ı dahi geçse afv ola cürmü cünâh

Dedi Hakk İnne'llezîne âmenû fikr eylegil (*)
Ya'ni iman getirip sâlih olan buldu felâh

Ey dirîgâ şol kişi kim ömrü zâyi' eyledi
Yarın anda yakasın çâk eyleyip ede sıyâh

Şol ki bildi nefsini ol bildi ancak Rabb'ini
Gözlerinden kan akıttı eyleyip âh u niyâh

Ey kemâl—i kudret ıssı ey ilâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Çün yarattı arşı kürsî cenneti ol pâdişâh
Sankim açıldı geceden tal'at—ı nûr—ı sabâh

Dedi râvîler rivâyette gelipdir şüphesiz
Kim demişdir İbni Abbas ender— Ahbâr—ı Sıhâh

Kim yarattı bir latîf cevher nazar kıldı ona
İki pâre oldu cevher heybetinden inşirâh

Nısfı onun oldu od u nısfı onun oldu su
Suyu od üzre akıttı koptu sudan infitâh

Çıktı pes sudan buhâr u hem duhân etti suûd
Gökleri yarattı ondan kubbeler kıldı milâh

Çünki gögü kubbe—i mîna yasadı âlî—taak
Düzdü sunun köpüğünden yerlerin etti surâh

(*) *«...Onlar ki iman ettiler...»*

Bir rivâyette dedi kim şol yele emr eyledi
Kim götürmüş idi suyu mevc ura fevc—i riyâh

Çünki suya darb erişdi eyledi su ıstırâb
Kaynadı taştı köpüklendi katı bî—irtiyâh

Çıktı sudan kaynayuban pes buhâr ile duhân
Sanki ceng ederler idi yel ü su tartıp silâh

Pes buyurdu ol köpüge tâ kim ol câmid ola
Oldu câmid heybetinden dondu kurudu bitâh

Ol köpükden pes yarattı iki günde bir yeri
Kâ'be'nin yerince etti cüssesinde ittizâh

Ondan emretti sunun emvâcına kim sâkin ol
Sâkin oldu ceng ederken yellere çekip rimâh

Dağları ondan yarattı yerlere kıldı imâd
Tâ ki mahlûkat bulalar yerler üstünde merâh

İki günde gögü yaratı iki günde yeri
Gök ile pes yer bitişti sankim ettiler nikâh

Bu kamu tertîb onunçün kim Muhammed Mustafâ
Gele yerler yüzüne dillerde ola imtidâh

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Dinle imdi kudret ıssı pâdişâh
Yer ü gögü nice düzer Bârigâh

Çün yarattı bir felekle bir yeri
Muttasıldı bir birine her biri

Bir nazar kıldı bular ayrıldılar
Yedi kat gök yedi yerler oldular

Dünya gögünü zebercedden edip
Adını verdi Refîâ yaradıp

Ba'zı Berkıâ dediler ismini
Mevc—i mekfûf idi derler cismini.

Onda kim sâkin melekler oldular
Sûretidir onların şekl—i bakar

Düzdü ikinci kızıl yâkuutdan
Gör ne hikmet gösterir lâhûtdan

Yaradıp Kaydûm verdi adını
Gâyet ahsen eyledi bünyâdını

Ba'zılar dedi ki mermerden durur
Şöyle ebyaz sanki cevherden durur

Onda yarattı melekler her biri
Yüzleri Ankaa yüzüdür serseri

Düzdü üçüncü sarı yâkuutdan
Gör ne san'atlar kılar nâsûtdan

Ba'zılar onu demirdendir dedi
İşbu gögün adını Mâûn kodu

Onda herkes sûretinde hep melek
Nice döner gör felek fevka'l—felek

Râbiîni ak gümüşden eyledi
Ba'zılar onu sarı tucdan dedi

Dediler bu gögün adın Arkalûn
Ondaki halkın yüzü attır fünûn

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Düzdü beşinci göğü altından
Ba'zılar der ak gümüş mevzûndan

Adı Retkaa'dır melekler k'onda var
Yüzleri dür hûr—ı îndi kanda var

Düzdü altıncısını ak inciden
Adı Rak'â kubbe ve taak inciden

Ba'zılar dedi kızıl altın onu
Rengi sâfî müntehâ misli kanı

Andakinin yüzleri vildân idi
Yüzleri gülden dahi handân idi

Düzdü yedinci göğü vâsi' nitaak
Adını verdi Garîbe yüce taak

Ba'zı onu nur—ı ezherden dedi
Ba'zılar yâkuut—ı ahmerden dedi

Onda sükkânı kamu rûhâniler
Kanda görür onları cismâniler

Cümle insan yüzleridir yüzleri
Kendiler kerrûbî takdîs sözleri

İşbu yedi göğe yedi pâsübân
Kodu kim zabt ola ehl—i âsümân

Evvelinin adı İsmâîl idi
Sânisinin adı Menhâîl idi

Sâlisinin adı Sadâîl idi
Râbiinin adı Salsâîl idi

Hâmisinin adı Kelkâîl idi
Sâdisinin adı Semhâîl idi

Sâbiinin adı Refrâîl idi
Kamusundan âlî Cebrâîl idi

Gerçi kim yedinci göktür meskeni
Cümlesinden yeg sever Allâh onu

Ey kemâl—i kudret ıssı ey İlâh—ı zü'l—celâl
Ey celâl—i hazret ıssı pâdişâh—ı zü'l—cemâl

Çün işittin göklerin evsâfını kıl intisâh
Dinle pes bu sözlerin vassâfını kıl intisâh

Dediler tefsîr içinde çün yarattı gökleri
Yedî kat yer döşedi esnâfını kıl intisâh

Nice düzdü yerleri kat kat mutabbak dinlegil
Kaf dağının nicedir ahkaafını kıl intisâh

İbni Abbas dedi kim yerler yedi etbâkdır
Bir birinin üzerinde eyleyipdir irtisâh

Evvelinin adı Demkaa ondadır rûh—ı akîm
Ona yetmiş bin zımâmı bağlayıpdır irtisâh

Her zımâmı tuttu yetmiş bin firişte cebr ile
Bu sözü muhkem musahhah söyleyipdir irtisâh

Âd kavmin ol yel ile eyledi Allâh helâk
Gör kemâl—i heybetini bu kelâma tut sımâh

Onda bir mahlûk yarattı adını Bevşem dedi
Gör kemâl—i kudretini bu makaama tut sımâh

Onlara eder hesâb u hem azâb u hem sevâb
Gör kemâl—i hikmetini bu nizâma tut sımâh

Pes ikinci yerin adı Halede'dir onu bil
Aç gözünü müstemi' ol bu makale tut sımâh

Kavminin adı Tamas'dır biri birisini yer
Anlayana gör ne ibret bu misâle tut sımâh

Onda vardır ehl—î nâra niçe esnâf—ı azâb
Fikrini der i'tibâr et işbu hâle tut sımâh

Kanı cennet kanı ni'met kanı lezzet bunlara
Gözleyene görme san'at bu kemâle tut sımâh

Kanı ol cennetlerinde düzdüğü türlü naîm
Bunda gör kim bunca nikmet bu hısâle tut sımâh

Kanı ol Adn uçmağında vuslat için kıldığı
Bunda hurkat bunda firkat bu hayâle tut sımâh

Ey kemâl-i kudret ıssı ey İlâh-ı zü'l-celâl
Ey celâl-i hazret ıssı pâdişâh-ı zü'l-cemâl

Pes üçüncü yerin adı Ara[illegible]nı şüphesiz
Onda doludur akaarib ondan olmaz insilâh

Onların kuyruğu vardır kim sünüler gibidir
Kime kim darbı erişse kimse bulmaz insilâh

Her birinde üç yüz altmış kulle vardır ağudan
Birisini yere korsa kimse kalmaz insilâh

Ondaki kavmin Kabas'dur adlarını şöyle bil
Bunların oldur makaamı kimse kılmaz insilâh

Dinle dördüncü yeri kim adıdur Cerba onun
Onda vardır ejderhâlar eder idi ki şâh

Her birinin kuyruğu hurma ağacı gibidir
Darb edeydi dağları ger gider idi ki şâh

Ondaki halkın adını dediler Celham durur
Pîr olunca ölmez onlar gider idi iki şâh

Gözleri yok elleri yok ayağı yok onların
İkişer kanatları var açar idi iki şâh

Pes beşinci yerin adın dediler Melsa durur
Kavminin hem adı Mihtât işleridir infitâh

Ba'zısı yer ba'zısını zâdı oldur onların
Şöyledir âdetleri bir birine yakın ırah

Onda kibrit taşları var tâ onu kâfirlerin
Boynuna bağlayısarlar idiser odda surah

Yerin altıncısının adı nedir Siccindir
Kavminin adı Katât u sûreti kuş rengi nâh

Bunlar Allâh'a ibâdet edici kullar durur
Kulluğundan her biri bir lâhza kılmaz infisâh

Ondadır defterleri cümle cehennem ehlinin
Tâ kıyâmet gününe dek durur olmaz infisâh

Bunca gökler bunca yerler ol Habîbu'llah için
Onun için yaratıldı pes bulunmaz infisâh

Ey kemâl-i kudret ıssı ey İlâh-ı zü'lcelâl
Ey celâl-i hazret ıssı pâdişâh-ı zü'l-cemâl

Yedinci yerin adı Acbâ durur
O yerde Azâzîl-i mel'ûn turur

Onun kavminin adlarıdır Cüsûm
Karalar durur cümle zengî rüsûm

Musallat olalar bular bî-firâk
Ki Ye'cü'ci Me'cü'ci ede helâk

Çü bildin yaratıldı seb'-i tıbâk
Kuşandı yedi yerde hem nitâk

İşit Kaf dağının bu kez resmini
Ki Hak nice düzmüş onun cismini

Zümürrüdden onu yaratmış durur
Onu muttasıl göğe etmiş durur

İhâta edipdir yerin sathını
Yeşil reng edipdir göğün na'tını

Ne yerde kim ola kıla' u cibâl
Yâ şehr ü yâ köy ü yâ sahrâ tilâl

Ona muttasıldır bulardan damar
Nite kim şuâ'ına şems ü kamer

Ona bir firişte müvekkel durur
Katı heybet ile müşekkel durur

Kaçan kim ola Hakk'a âsî bir il
Dilese ki kahr ede onu Celîl

Buyurur ki Kaf'dan damar ırgar ol
Onunçün ona zelzele uğrar ol

Niçün olalar âsî mülk ıssına
Çü döymeye dağlar tecellîsine

Dilerse bunun gibi yüz bin cihan
Yarada geri onu ede nihan

Çün oldur Alâ külli şey'in Kadîr *
Pes oldur gınâya senâya cedîr

Zihî kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl **
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

(*) Her şeye kaadir.
(**) O ne güzel kudret sâhibidir, ezelîdir, zevâlsiz kemâl üzredir.

Çün etdik sana Kaf dağından beyân
İşit bir aceb söz diyelim ayân

Ki demiştir onu resûl-i İlâh
Sahîh nakl olupdur ki yok iştibâh

Ki ardınca Kaf dağının ol hoca
Bir ak yer yarattı otuz dünyece

İçi dopdoludur onun kâyinât
Kamu işleri zikr ü fikr ü salât

Komuşlar durur kulluğa nâsiyet
Ki yok tarfetü'l-ayn kadar ma'siyet

Dediler resûle ki bunlar aceb
Benî Âdem ola ya gayri neseb

Dedi kimdir Âdem bular bilmedi
Yaradıldı mı yâ yaradılmadı

Dediler kanı anda İblîs pes
Erişmedi mi onda telbîs pes

Dedi bilmez anlar ki İblîs nedir
Dalâlet ya isyan ya telbîs nedir

Dahi nesneler yaradıcıdır ol
Ki bulmaz sizin ilminiz ona yol

Bu sözden aceb bir rivâyet sahîh
Haberde oluptur riâyet sahîh

Buyurmuştur onu resûl-i kerîm
Ki Kaf dağının isresinde hakîm

Yaradıp durur onda yetmiş yeri
Ki müşgden durur ol yerin her biri

Onun mâverâsında kâfûrdan
Ki yetmiş yeri sanki hep nûrdan

Yarattı geri onda yetmiş yeri
Ki anberden idi kamu serseri

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber- kemâl
Kim eder celâlîne arz-ı tecellî cemâl

Yarattı yeri onda yetmiş yeri ıttırâd
Kamusunu altından eyledi ahsen-nihâd

Verâsında onun gümüşden yarattı geri
Ki yetmiş yeri döşedi ferş-i enver-nihâd

Onun isresinde demirden dahi yetmişin
Döşedi binâsın yerin eyledi pes şidâd

Verâsında onun avâlim yarattı geri
Ki yetmiş bin idi melekler dolu yok idâd

Bular bilmez Âdem ya kimdir benî Âdemî
Dahi kimdir İblîs nedir şerr ü şûr u fesâd

Şehâdet ederler ki Allâh bir Tanrı'dır
Ki yoktur şerîki vezîri İlâhü'l-ibâd

Muhammed resûlüdür onun habîbi durur
Hidâyet edip âlemi Hakk'a iltür reşâd

Yarattı çü bu yerleri Kaf dağından öte
Akıttı yedi pes denizler mehîb imtidâd

Denizler içinde halâyık dolu bî-aded
Gör ol sâni'in sun'ını hîç olur mu kesâd

Eğer sorar isen ki bunlar ne âlem durur
Buna ilm erişmez ne akl u ne nakl infirâd

Bu söze cevâb ol durur kim bu âlem hoca
Ki nûrânî âlem durur eylemez insidâd

Hakîm ü meşâyih buna müttefikler durur
Adına misâl illeri dediler sığmadı irtisâd

Ne hissî ne aklîdir ol âlemin cevheri
Bu ikisine dahi benzer velî yok **tezâd**

Bular şol avâlim durur kim haber verdiler
Onu bildiler keşf ile eyleyip i'tidâd

Ki câberka câbersa Hürekliyâ âlemi
Buladdur deyip hikmet içinde verdiler ad

Riyâzet edip göklere uçdular ilm ile
Anâsır mevâlid olup bunlara inkıyâd

Havâya ağıp odlara girdiler yanmayıp
Denizde yürürlerdi olurdu sular cemâd

Felekten kevâkibden âvâz işitti bular
Onunçün erişti bular k'ittiler ictihâd

Koyup bu fenâ âlemi istediler bekaa
Pes ondan nazar eyledi ol Kerîm ü Cevâd

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Çü bildin düzüldü bu heft âsümân ü zemîn
Kamusu müzeyyen müretteb mükemmel sedâd

Rivâyet eder ehli tefsîr onu dinlegil
Bu sözü işit can içinde buna tut **fuâd**

Dediler yaradıldı çünkim semâvât ü arz
Biri birisivle bu âlem tutup i'tizâd

Şu su kim götürmüş idi arşı ol emr ile
Onu iki kısm eyledi öyledir Nûn ü Sâd

Onun nısfım kodu arş altına nısfını
Kodu arz-ı süflâda ver eyledi i'timâd

Onu kim kodu arşın altında tuttu karâr
Adını verüp Bahr-i Mescûr edip intikâd

Bu bahrin dediler adın Bahr-i Hayvan dahi
Ki zirâ kaçan kim kıyâmette ola meâd

Bu sudan dirildir dediler ölenleri Hak
Dirilip dirile ki mahşerde yevme't-tenâd

Yarattı melekler kim elde tutar harbeler
Ki her harbe beş yüz yıl uzunu etme inâd

Bulara bu bahr içre kodu müvekkel melek
Ki Heykâil adıdır onun tavîlül'-nicâd

Kıyâsa eger bu melek ağzını açsadı
Semavât u arz onda hardal ya zerre remâd

Budur Bahr-i Mescûr'a kaayim olup hükm iden
Eder ol melekler onun emrine istinâd

Pes andan yarattı bu şemsi nazar eyleyip
Onu nûr-ı arşdan ki rûşen ola bu bilâd

Kamer düzdü nurdan kim ol idi nûr-ı hicâb
Yakın idi ol nûr-ı arşa ederdi ıstıyâd

Zihî nûr-ı mutlak ki envâr eder şenımeden
Zi sırr-ı hüve'l-Hak bağışlar mürîde murâd

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Dedi İbni Abbas ki şems ü kamer
Berâberde nurda ikisi bular

İkisi dahi yetmişer cüz' idi
Gece yoğ idi cümle gündüz idi

Buyurdu pes Allâh Cebrâil'e
Kim ayın yüzünden biraz nûr ala

Kanadıyla örttü ayın yüzünü
Tutup sildi üç kez onun yüzünü

Silip aydan altmış dokuz cüz'ünü
Alıp kattı şemsin yüzüne onu

Eser kim gözükür yüzünde ayın
Kanadı yeridir dediler onun

Dediler ikisi serâser durur
Tamâmet cihâna berâber durur

Dedi İbni Abbas ki râsihdir ol
Güneş çirmi altmış ferâsihdir ol

Kamer cirmi kırktır hesâb eylegil
Ki her fersahın kadrin üç mîl bil

Çü şems ü kamer eylediler tulû
Bu kez Beyt-i Ma'mûr'a kıldık rucû'

Rivâyet edenler dedi dört makaal
Hakîkatte vallâhü a'lem bi-hâl *

Biri bu kim onu bir ev dediler
Melekler bu yerde onu yaptılar

(*) Hâli en iyi bilen Allâh'tır.

Dahi bulmamış idi Âdem vucûd
Dahi kılmamışlardı ona sucûd

İkinci bu kim yaptı Âdem onu
Ki çıkmıştı cennetden ol dem ânî

Üçüncü bu kim geldi çünkim yere
Görür kim cihan hâlî bir dâyire

Çü vahşet tutup zârılık eyledi
Elin tuttu Hak yârılık eyledi

Viribidi cennetden ona sarây
Kızıl yâkuut idi yüzü hemçün ay

Kodu Ka'be'nin mevzi'ında onu
Ki Âdem göre mevki'ında onu

Tavâf ede Âdem hem oğlanları
Bağışlaya lutfu ile onları

Kamu işleri fazl u ihsân onun
Nite ilmini bile insân onun

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Bu evden kamu buldular çün fütûh
Tavâf ettiler tâ ki tûfân-ı Nûh

Pes ondan melekler alıp gittiler
Yedinci göğe onu ilettiler

Adı ondadır Beyt-i Ma'mûr onun
Serâser içi dışı mesrûr onun

Budur bunda dördüncü kavl-i sarîh
Kim ona karâr etti nakl-i sahîh

Ki Hak Beyt-i Ma'mûf'u etti refî'
Yedinci gök üzre yarattı bedî'

Hizâsında arşın binâ eyledi
Yüzün Ka'be'ye ibtinâ eyledi

Onun hürmeti gökte şol haddedir
Nite kim bu gün Ka'be ferhundedir

Girer günde yetmiş bin ona melek
Melekler iledir mükerrem felek

Tavâf edip onu kılarlar namâz
Çünân kim eder hacta ehl-i Hicâz

Şu denli melekler gelir bî-aded
Ki bir kez gelen geri gelmez ebed

Çün etdik beyân Bahr-i Mescûr'u hûb
Ayân eyledik Beyt-i Ma'mûr hûb

Bu kez dinle tefsîr içinden kelâm
Ki yerlerince tuttu etti nizâm

Çü yerler yaradıldı oldu tamâm
Gemi gibi çalkandı olmadı râm

Pes andan viribidi Hak bir melek
Götürmege yerleri kaadir melek

Onu arşın altından etti revân
İnip yerler altına gitti revân

Götürdü omuzuna hep yerleri
Ne kıldı işit bu kez ol serveri

Bir elini çıkardı maşrıktan ol
Bir elini magribden etti vusûl

Bu kez eylemedi ayağı karâr
Yüzün emre tuttu olup intizâr

Yarattı pes onun için bir hacer
Ki cennât-ı Firdevs'den idi meger

Yeşil yâkuut idi murabba' nizâm
Kalınlığı beş yüz yıl idi tamâm

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemal
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Buyurdu pes ol taşa kim ede onda nefâz
Yüzün ayağı altına koya ede nihâz

Ayağın çü bastı firişte onun yüzüne
Karâr eylemedi yakındı ki gide nihâz

Viribidi cennât-ı Firdevs'den ol bir bakar
Ki yüzün koya ayağına yürüde nihâz

Ki kırk bin gözü kulağı burnu ağzı dili
Ayağı dahi hem çünân eyle Hakk'a ıyâz

Beşer yüz yıl idi ayaktan bir ayağına
İşidipti yâ Müsteân eyle Hakk'a ıyâz

Adıdır Leyûsân işidin biraz vasfını
Kim idiser onu beyân eyle Hakk'a ıyâz

Çü götürdü taş ayağı karâr etmedi
Yarattı geri kudretinden ona kıl liyâz

Bir ulu hacer kim onun cüssesin hey'etin
Yarattı geri hikmetinden ona kıl liyâz

Yedi gök yedi yerce idi onun vüs'ati
Yarattı geri vüs'atından ona kıl liyâz

Götürdü çü servi karâr etmedi onda taş
Yarattı bir ulu balık hey'etinden eyle yâz

Gözü berk ururdu sanasın ki şems ü kamer
Şu resme azîm idi kim dehşetin eyle yâz

Nazar edemezdi eger gözler onu göre
Bu sözden onu anlagil heybetin eyle yâz

Denizler onun burnu katında hardal gibi
Ne yarattı gör hazretin eyle pes müsteâz

Ayaklar yarattı balıkda geri kırk bin
Adın verdi Yelmûd onun ol muâz et meâz

Leyûsân'ı çün kim götürdü balık emr ile
Karâr etmedi istedi Hak'dan ol dem melâz

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Pes onu karâr etmeğe kodu su üstüne
Şu su kim götürmüş idi arşı ey şahzâz

Onu iki taksîm edipti nazar eyleyip
İşit din o suyu götürmüş idi onu bâz

Ki nısfın onun Bahr-ı Mescûr vermişti ad
Bu bir nısfın etmişti yer altına intibâz

Hava kodu su altına pes havâ altına
Kodu zulmeti şöyle kim onda yok bâmdâz

Dedi ba'zılar kim deniz altıdır sâfi taş
Taşı götürür bir firişte durur onda şâz

Firişte gerü bir taş üstünde tuttu karâr
Bu taş bir yıl üstünde yıl kudret üstünde şâz

Dedi İbni Abbas ki yerler balık üzredir
Balık hem denizde bu lezzetden et iltizâz

Başı cem' olur arşın altında kuyruğ ile
Bu sun'ı temâşa bu san'attan et iltizâz

Deniz hem durur bir yeşil taşta edip karâr
Bu taş sevr'in üstünde kudretten et iltizâz

Serâyı kodu sevrin altında pes durmağa
Serâdan Süreyyâ'ya ibretten et iltizâz

Açıptır bu sevr ağzını muntazırdır ona
Kim içe denizleri şerbetten et iltizâz

Kıyâmette cümle denizler bir olsa gerek
Aka sevrin içine hikmetten et iltizâz

Kaçan kim içine gire kuruya ol bihâr
Sanasın ki yog idi vahdetten et iltizâz

Bilinmez ki tahte's-serâda nedir var u yok
Onu bilmez illâ ki Hazret'ten et iltizâz

Kesildi kamu âlemin ilmi hîç ermedi
Ko bu âlemi sen de vuslattan et iltizâz

Zihî Kaadirî lem yezel lâ-yezâl ber-kemâl
Kim eder celâline arz-ı tecellî cemâl

Çün ettik sana arşı ferşi beyân
Ki tahte'l-serâya inince ayân

Husûsa ki cennetleri hem nedir
Bu kez dinlegil kim cehennem nedir

Dedi İbni Abbas ki râvî durur
Dürüst nakl-i ahbâra hâvî durur

Ki arşın yemîninde olur cihân
Cehennem yesarındadır hemçünân

Dediler bu sözler müevvel durur
Ki sağı yüce solu esfel durur

Denildi ki Keşşâf'da tahte's-serâ
Yedi kat yerin altıdır mâ-verâ

Yediler serâ bir yeşil sahradır
Yedi kat yer altında kaavim durur

Dedi ba'zılar onu balçıkdır ol
Ki beş yüz yıl onun kalınlığı yol

Eger olmayadı arada hicâb
Yakardı cehennem komazdı turâb

Yedidir cehennem yeri kapısı
İçi dopdolu od ile kamusu

Kamusundan esfel durur Hâviye
Azâbı eşeddir odu Hâmiye

Ona âl-i Fir'avn münâfık girer
Hak'ı nefy edenler zenâdık girer

Lezâdır ikinci cehennem benâm
Kim oda tapanlara oldur makaam

Üçüncü tamunun adıdır Sakar
Ona müşrik ü put-perest gireler

Çü dördüncüsüne dediler Cahîm
Yehûdîler onda olurlar mukîm

Dahi mürselîne yalandır diyen
Dahi katl edip enbiyâya kıyan

Hutame dediler beşinciye ad
Nasârâ girer ona ehl-i inâd

Pes altıncısının adıdır Saîr
Ona Sâidîn ile mürted girir

İlâhî eger etmez isen nazar
Nite bile seni melek cin beşer

Hidâyet yüzünden ger açsan nikaab
Kamu mahv ola şekk ü şirk u hicâb

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Yedincisidir Cehennem adı
Bu yedi evin de budur hem adı

Bu ol ev durur kim kebâyir eden
Bağışlanmaz ise sagâyir eden

Bu evde ederler bulara ikaab
Görür her biri suçlarınca azâb

Bunun üstüne kurılısar Sırât
Ki geçmeye halk urılısar Sırât

Pes ondan yaradıldı nârü's-semum
Onu böyle dedi bilenler ulûm

Çü yaratmak istedi cân kavmini
Bu nârü's-Semûm'dan yarattı onu

Bir oddan yaradıldı kim kavm-i cân
Kim onda yog idi harâret duhân

Yarattı bir er bir dişi gör nice
Erin adı Mâric dişi Mârice

Bulardan yaradıldı cinn ibni cân
Bedenleri oddan od içinde cân

Pes ondan Azâzîl anadan doğup
İşit n'olısar hâli göğe ağıp

Nikâh eyledin can kızından birin
Kim adıydı Lehyâ işit âhirin

Cihan doldu İblîs'in oglanları
Pes ondan çıkardı göge onları

Buyurdu ki hep cin semâda dura
Velî kavm-i can hep havâda dura

İbâdet buyurdu bular etmedi
Kamu azdı doğru yola gitmedi

Pes ondan sekiz yüz resûl gönderip
Ki da'vet kıla bunları dönderip

Kamusunu öldürdüler zulm ile
Yeri cümle doldurdular zulm ile

Buyurduki huzzân-ı cennet yere
İne cinn ü can kavmini hep kıra

Onunçün iderler bu kavmi helâk
Çün etmediler hak yola insilâk

Uluları İblîs idi indiler
Kamu cenge kuşandılar bindiler

Viribidi gökler yüzünden bir od
Yakıp bunları eyledi hep hamûd

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Çü can kavmini cinni hem gönderüp yaktı nâr
Pes itti Azâzîl çerisiyle yerde karâr

Şu denli ibâdet idipdir bu yer üzre ol
Kim onu çıkardı göğe eyledi i'tibâr

Çü çıktı göre bin yıl etti ibâdet Hak'a
Ki âbid deyü verdiler ona ad iştihâr

Pes ondan ikinci göğe onu ref' eyledi
Geri onda bin yıl ibâdette tuttu medâr

Bu resme yedinci göğe dek çıkardı onu
Ki her gökte bin yıl ibâdet ederdi ihtiyâr

Yedinci gök üstünde etti ibâdet ki tâ
Yaradıldı Âdem mükerrem olup bahtiyâr

Rivâyet ederler ki İblîs yedinci göğe
Çü çıktı yedi yüz bin etti yılını şümâr

Karâr etti yetmiş bin onda dahi beş bin
Bu tâat içinde ederdi katı igtirâr

Kodu âkıbet cennete onu Rıdvân ile
Ki hâzin ola cennete nâzır u şehriyâr

Cü vardı görür kapısı halkasında bu hat
Ki vardır benim bir mukarreb kulum nâmüdâr

Buyursam gerek buyruk ona sözüm tutmaya
Pes onu kapımdan kovup la'net edem hezâr

Kılam tâatmı be—küllî onun ben hebâ
Halâyık için olısar katı şermesâr

Çü gördü bu hattı tamâm ma'nisin anladı
Dedi Yâ Rab emr et çün oldur eşerr—i şirâr

Ona la'net edem ki niçin sıya buyruğun
Buvurdu pes etti ona la'neti intişâr

Ona bin yıl okudu la'net onu bilmedin
Ki geri bu kendüzidür etmedi iftikâr

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Dedi ba'zılar kim Azâzîl firişte idi
Meleklerden idi velî etmedi i'timâr

Bu sözü sahih tutmadı ehl—i ilmi'l—kelâm
Dediler kim İblîsi cinnî idi aslı nâr

Melekler sıfâtında idi ibâdette çün
Onunçün bile secde buyruldu ol etti âr·

İşit imdi takrîr edem Âdem'in gelmesin
Ki maksûd—ı âlemdir Âdem durur asl—ı kâr

Belinden nice gelîser enbiyâ âleme
Nice tolısar nesli onun berârı bıhâr

Husûsa Muhammed ki âlemden oldur murâd
Melekler felekler onunla eder iftihâr

Nice togısar nûr iken mülk-i cismâniye
Nice sığısar yoğ iken ona hadd ü kenâr

Gelicek bu yer yüzine ol muazzaz vucûd
Mükerrem nice olur onunla yâr u diyâr

Gele çün gele âleme âdeme nûr ola
Çü güle güler yüzü, âlem ola gül—i'zâr

Cün oldur beşîr ü nezîr ü sirâc u münîr
Fedâdır cihân ona canlardır ona nisâr

Çü gözler onu gözler idi kim ol nûr—ı Hak
Ne vaktin doğa âlemin safhın ede nehâr

Pes imdi gözün aç bu yüze kulak tut bana
Ki arz eyleye cân içinde gönül nev—bahâr

Çü bitti cemî'—i avâlim yaradıldı hep
Kalemden serâya tamâmet sıgâr u kibâr

Cihan câm idi hâlî fercâm idi cilveden
Yarattı pes insânı ol sûret—i ma'ni—dâr

İşitgil kim onu nice eder ehl—i kemâl
Kemâlince îcâd edip gösterir iktidâr

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Çü cannı ve cinni Hak etti helâk
Yerin yüzünü eyledi külli pâk

Ki gönderdi gökten melek askerin
Bu yerler yüzüne felek askerin

Melekler gelip doldu yer yüzüne
Uluları İblîs işit sözü ne

Kaçıp cinn ü can dağlara gittiler
Çoğu odlara yandılar yittiler

Kimisi Cezâyir'de etti karâr
Dağıldı kamu yer yüzünden şirâr

Azâzîl'e verdi yerin beğliğin
Bu dünyâ gögünün dahi yeğligin

Gehî yerde geh gökte tâat eder
Gehî cennet içre ibâdet eder

Bu izzetler ile mukarreb idi
Bu devletler ile müretteb idi

Bunu gördü îcâb edip söyledi
Kamudan beni Hak ulu eyledi

Onunçün bana verdi evlâ idim
Ki cümle meleklerden a'lâ idim

Pes ondan ona Hak hitâb eyledi
Ona ve onun cündüne söyledi

Ki yerde halîfe kılam dilerem
Sizi yukarı göklere çıkaram

Bunu işidicek melûl oldular
Katı incinip renc ile doldular

Ki zîra ibâdetleri az idi
Ki göktekiler gibi olmaz idi

Dediler yaradır mısın der-cihan
Şu şahsı kim ede fesâd ile kan

Sana biz müsebbihleriz hâmidûn
Sana biz mukaddisleriz âbidûn

Cevâb erdi Hazret'ten etti hitâb
Budur onda mefhûm—ı nass—ı Kitâb

Kim ef'âlime eremez ilminiz
Benim ilmime giremez ilminiz

Kim ere onun ilmi gâyetine
Çü cümle cihan nokta âyâtına

Kamu âlemin ilmin Allâh verir
Pes onu kim Allâh bilir kim bilir

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Melekler çü bu sözü işittiler
Heman dem bular kendiden gittiler

Celâlinden onun kamu havf edip
Varıp arşı kuşattılar tavf edip

Yedi kez onu eylediler tavâf
Pes ol sünnet oldu dediler tavâf

Çü yaratmak istedi Hakk Âdem'i
Kim onun ile zeyn ede âlemi

Pes evvel yere vahy edip söyledi
Ki bir halkı senden yaradam dedi

K'onun ba'zısı ola hayra mutî'
Ola bazısı âsî gayr-i mutî'

Mutî'ın koyam cennete fazl ile
Koyam âsîsini oda adl ile

Pes ondan buyurdu ki Cebrâil'e
İne yere bir kabza toprağ ala

Bu toprağı bir halk-ı ekmel ede
Halâyıktan onu mufaddal ede

Azâzîl çün işitti iş bu sözü
Yerin orta yerine tuttu yüzü

Haber verdi ona ne dediyse Hak
Ne Cebrâil'e emr ettiyse Hak

Çü geldi erişti yere Cebrayil
Ki toprag ala onda peyk-i Celîl

Kasem yâd edip vermedi toprağın
Emîn Cebrayil'in sıdı buyruğun

Makaamına erdi geri Cebrayil
Suâl eyledi yerden ona Celîl

Dedi kim kasem etti Yâ Rab sana
Elim sunmadım pes ben ondan yana

Bu kez vahy kıldı firiştehlere
Katında mukarreb müveccehlere

Ki ben iki evler yaratmış idim
Ol iki evi evvel etmiş idim

Birisini rahmetten etdim idi
Brisin gazabdan yarattım idi

Ne bilir kişi kankı yere gider
Hemîn onu bilirki yere gider

Çün elindedir ger saht ger rızâ
Pes ona sığındık kader ger kaza

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Çün ettim dedi ol iki dârı ben imtiyâz
Nazar kılın imdi ne kıldım bulardan rimâz

Nazar kıldılar pes melekler cehennemlere
Görürler kim etbâkı türlü azâba mehâz

Dediler ki Yâ Rab kimindir bu dâr-ı azab
Kim eder bu dârın içinde aceb inhiyâz

Pes andan cehennemlere verdi dil söyledi
Ki âsî ve kezzâb ü kâfir için bî-namâz

Dahi emr ü nehye yalandır diyenler için
Yarattı beni Hak buların için irtikâz

Bu kez döndüler cennete eylediler nazar
Görürler kim elvan müzeyyen riyâz u mefâz

Dediler İlâhî kiminçün yaratdın bunu
Pes emr etti cennet ki söyleye keşf ede râz

Okudu ki Kad eflaha'l-mü'minûnu'llezîne (*)
Bizümçün düzülmüş deyip ettiler ihtizâz

Dedi Hak Taâlâ ki düzdüm bu cennetleri
Şuna kim ibâdet ede etmeye i'tizâz

Yaradam ben ol kimseden bunları kim onu
İki kudret elim ile yaradam şâhbâz

Dahi kendi rûhumdan ona edem nefh-i rûh
Bu resme deyipdir cevâbında ol bî-niyâz

Firiştehlere buyuram ona ede sûcûd
Onu cümle halkdan mufaddal edem ser-firâz

Aleyhâ ederlerdi gökler yere iftihâr
Libâs—ı taazzüz giyüben mücevher-tırâz

Ki biz âliyiz bizdedir arş u kürsî melek
Kamer şems ü necm ü hazâyin iner kış u yaz

Dahi bizden iner sana vahy-i Rabbâni hem
Kamu bizdedir pes ne varsa künüz ü rikâz

(*) «Muhakkak mü'minler zafer felâh bulmuştur.» Mü'minin Sûresi, 1. âyet.

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Bu resme tefâhür edip kibriyâ ettiler
Müdemmag oluben yere ettiler izz ü nâz

Çün işitti yer bu sözü zârılık eyledi
İlâhî döşedin su yüzünde hıyâz

Kodun bende eşcâr nebât u uyûn u cibâl
Yemişler yarattın kimindir bu cümle cevâz

Bana fahr eder gök İlâhî nice etmesin
Çün üstümde yok bir ehad zikr ede dil-nüvâz

Dedi Hak ki sen sâkit ol kim yaradısaram
Yüzümden senin sûret-i lâ-misâl bulma az

Şu resme ki hüsnüne misl olmaya der-cihan
Ona rızk edem akl ile ben lisan bilme az

Dahi kendi ilmímden ona ulûm ögredem
Kelâmımdan inzâl edem ben hakîkat mecâz

Dahi batnını zahrını şarkını garbını
Kamu dolduram ben husûsa kim arz-ı Hicâz

Bu söz ile fahr eyle yâ yer göge sen dahi
Budur nakl-i ahbâr gönül levhına sen de yaz

Pes andan viribidi Mîkâyil'i yere Hak
İşit bu sözü akl eli ile sen sen de yaz

Ona dahi and verdi pes almadı toprağı
Bu sözü dahi işitip onu tâbende yaz

Viribidi Azrâil'i toprağı almağa
İşit bu kelâmı dahi onu sen canda yaz

Yer ona dahi verdi and lîkin ol tutmadı
Bu söze nazar eyle cânında türvende yaz

Makaamına vardı vukûf eyledi kırk yıl
Tınıp söylemedi dilin eylemedi nihâz

Kim Allâh'ı ta'zîm edip emrini sımasa
Budur hâsılı doğru kul kıssa tûlu dırâz

Ona yaraşır izzet ü saltanat kibriyâ
Kim ede pes onun cenâbında kibr ü riyâ

Erdi andan pes ona Hak'dan hitâb
Kim ne kıldın neyledin kanı turâb

Dedi yer and verdiğin tutmadığın
onu sıyıp emrini sımadığın

Dedi rahmet etmedin etti ini
Dedi evceb gördüm ondan emrini

Çün yaradın kabz-ı eşbâha dedi
Sen yararsın kabz-ı ervâha dedi

Pes buyurdu kim onu tîn eyleye
Ondan ednâ ve esâtîn eyleye

Kattı acı tatlı su balçığına
Döndü tahmîr etti balçığı yine

Bu sebebden oldu ahlak ihtilâf
Onun için az bulunur îtilâf

Aldı pes kudret eliyle onu Hak
Parmağıyla kıldı onu iki şak

Attı nısfın cennete nısfın oda
Dinle kim nice kemâl izhâr ede

Bunları uçmağ için kıldım dedi
Bunları yanmağ için kıldım dedi

İşime hâkim benim yoktur nizâ'
İlmime hiç kimse etmez ittılâ'

Pes buyurdu andan Allâhu'l—Celîl
Kim ine yerler yüzüne Cebrail

Tâ getire yer yüzünün nûrunu
Onda tevkî' eyleye menşûrunu

Yarada ondan Muhammed cismini
Ver salâvât işidicek ismini

İndi yere pes mukarreblerle ol
Toprak aldı anda kim kabr-i resûl

Toprağını aldı geldi cennete
Tâ kim ona cennetin suyun kata

Kattı Tesnîm ü Rahîk u Selsebîl
Eyledi ağ inci gibi Cebreil

Sonra bandırdı kamu enhârına
Aldı gitti âlemin aktârına

Gökleri ve yerleri etti tavâf
Tâ melâik göre ede i'tirâf

Bildiler cümle melekler Ahmed'i
Kim bilinmezdi henüz Âdem adı

Ferd-i câmid'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfat
Gaybdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Gördüler kim nûrunu eclâ durur
Bildiler kim kadrini a'lâ durur

Bildiler onunla âlem tolısar
Kâşif—i gaybı hakaayık olısar

Dinle bundan söyleyelim bir kelâm
Âlem-i ervâh idi işbu makaam

Budur ol kim ol resûl-i kâyinât
Bu makaamdan söylemişti beyyinât

Dedi ben peygamber idim şol zaman
K'anda Âdem'den bilinmezdi nişan

Dedi beynel'l-mâi' ve't-tîn idi ol
Ya'ni ilm ü cism arasında nüzûl

Çün dedi küntü nebiyyen bildiler
K'andagı ervâh icâbet kıldılar

Nice ervahdır bular sorar isen
Bunların tahkîkını arar isen

Bunlara dedi meşâyih âliyât
Yüce canlardı bedenden âriyât

Enbiyâdı evliyâdı âminûn
Asfiyâdı etkıyâdı mü'minûn

Yoğ idi bunlarda aslâ sâfilât
Ya'ni ervâh-ı habîse gâfilât

Da'vet etti âliyâtı Mustafâ
Vahy sırrı ile ol kân-ı vefâ

Vahyi üç türlü dedi ehl-i kemâl
Bunlar onlardır ki bilmişdir meâl

Vahy-i zâhir vahy-i bâtındır biri
Vahy-i sırrîdir üçüncü serveri

Anda da'vet kıldı vahdâniyyete
Eyledi irşâd ferdâniyyete

Üç bölük oldu pes ervâh-ı beşer
Ona göre geldi eşbâh-ı beşer

Biri amm u biri has biri ehas
Ehl-i tahkîkdan bu resme geldi nas

Ammı dünyâ sevdi hassı cenneti
Sevdi haslar hâsı âli-Hazret'i

Da'vet edicek neye kaayil ise
Onu aldı şahs neye kaabil ise

Kime kim Allâh inâyet eyledi
Ol dahi ona hidâyet eyledi

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Çün bilindi yerde gökde nûr-ı âlem Fahr-i nâs
Allâh onu işit imdi nice eder zühr-i nâs

Dediler Azrâil Âdem toprağını alıcak
Etti alnı toprağını Ka'be yerinden misâs

Sadrını hem zahrını Beytü'l-Mukaddes'den alıp
Budların arz-ı Yemen'den etmiş idi iltimâs

İncigini hem Mısır'dan almış idi kabz edip
Ayağın arz-ı Hicaz'dan etmiş idi ihtirâs

Sağ elin maşrıktan aldı solunu magribden ol
İşbu resme san'at ile eylemişti iftirâs

Çün getirdi Cebrayil yerden resûlün toprağın
Dürre-i beyza idi gâyet münevver bî-kıyâs

Kardı onun balçığını Âdem'in balçığına
Tâ kim onun tal'atından eyleye nûr iktibâs

Etti tahmîr onu dest-i kudret ile kırk sabâh
Tâ kim ekmel ede onu giydire ecmel libâs

Çünki tatvîr etti onu hikmet-i tedrîc ile
Kodu kırk yıl durdu onu nûr-ı şemse in'ikâs

Oldu pes salsal-i kel-fahhar gâyet kurudu
Tâ bileler kudretini kim nice urur esâs

Pes yarattı ahsen-i takvîm içinde Âdem'i
Sureti nakş-ı İlâhî mersadı hams-i havas

Kodu onu Tâyif ile Mekke'nin arasına
Gördüler onu melekler toprağa koymuştu râs

Geldi İblîs uğradı gördü kim Âdem'dir yatan
Debdi onu pes hased edüben etti intikâs

Dedi bu bir iş için yaradılıpdır şeksüzün
Bilmedi u'cûbe-i esrâr olısar şeh-sinâs

Hem geliser bundan anca enbiyâ ve evliyâ
Siyyemâ kim sadr-ı bedr-i kâyinât-ı Fahr-i nâs

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Pes eliyle onu darb etti görür kim cevfi var
Girdi ağzından çıkıp aşağıdan bî-ihtibâs

Dedi ashâbına kim bu bir mücevvef nesnedir
Sâbit olmaz mâlik olmaz eyleyiser indirâs

Hak Taâlâ sizden efdal eyler ise nidesiz
Dediler Hakk'a mutî'yiz yok bu sözde iltibâs

Dedi kendi kendüzine bunu tafdîl eylese
Âsî olam. Tanrı'ya edem kapısından iyâs

Ger beni tafdîl ederse eyleyem bunu helâk
Şöyle kim kılam yüzünü yer yüzünden intimâs

Çün diledi Hak Taâlâ Âdem'e nefh ede rûh
Emr kıldı rûha kim envâre kıla ingimâs

Pes buyurdu ona kim cismine gire Âdem'in
İçmeye ede teennî sabr ile ede hırâs

Gördü can bir meslek-i dayyık baîdü'l-ka'r onu
Girmedi derhâl çekindi hâtırını tutdu pas

Üç kez emr etti ona Hak girmedi verdi cevâb
Pes buyurdu güç ile gir güç ile çık bî-hidâs

Çün buyurdu girdi yâfûha dimâga erdi can
Devr kıldı iki yüz yıl etmedi cisme temâs

İndi pes gözlerine andan nüzûl etti revân
İndi hayşûme lisâna ağzına etti utâs

Gözüne indikte hikmet budur evvel kim göre
Kendüzinin cismi altın mı gümüş mü yâ nühâs

Göre kim toprağ imiş tâ sonra devlet iricek
Etmeye ucb u tekebbür fahr edip yevme'l-vitâs

Çünki topraktır kişinin aslı pes alçak gerek
Sırrı varsa kıla ihfâ çınramaya hemçü tas

Yer gibi alçak ola gök gibi gönlü ola gin
Kalmaya tâ zulmet içre öncedir çün nûr-i nâs

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât-u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Çünkim Âdem agsırıp verdi nefes
Şükr edip el-hamdü'lillâh dedi pes

Hak'dan ol dem ona erişdi hitâb
Yerhamuke Rabbuke geldi cevâb (*)

Rahmet eylesin sana Rabb'in dedi
Rahmet için seni yaratdım idi

Bir livâ yarattı hamdin Âdem'in
Adını verdi livâü'l—hamd onun

Münteşir oldu onun can cismine
Doldu et sünük damar kan cismine

Çünkim ermişti nazar Hak'dan ona
Bir libâs giydirdi tırnakdan ona

Cevher-i hüsnü kılâde eyledi
Günde gün hüsnün ziyâde eyledi

Râviler dedi ki Cebrâil'i Hak
Âdem'e gönderdi işit dinle bak

Aklı îmânı hayâyı hem bile
Kankısın kim ihtiyâr ede ala

Bu üçünden aklı etti ihtiyâr
Pes dedi Cibrîl hayâ îmâna var

Çünki aklı aldı siz varın geri
Dedi pes îman hayâya tururu

Emr kıldı Hak ki ben bunda olam
Kanda kim akl ola ben anda olam

(*) Rabbin sana merhamet etsin.

Pes hayâ dedi ki emr etti bana
Nice kim emr eyledi ise sana

Kanda kim îmân ola ben andayam
Akl ile îmân ile ferhundeyem

Çünkim Âdem aklı etti ihtiyâr
Oldu pes îman hayâ onunla yâr

Çünkim ona Hak Taâlâ verdi can
Oldu toprak kemik ile et ü kan

Evvelâ giydirdi tırnaktan libâs
Sâniyen giydirdi uçmaktan libâs

Doğmuş idi cebhesinde Âdem'in
Berk ururdu nûr-ı Fahr-i âlemin

Mün'âkis olmuş idi nûr-ı cemâl
Bu sebebden ol dedi sâhib-kemâl

Gör ne sultân-ı cihandır Mustafâ
Gör nice zâhir nihandır Mustafâ

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Pes buyurdu Hak mânâdîler gele
Kim nidâ ede melekler cem' ola

Tâ hitâbet ede Âdem bunlara
Bildire ilmini ol dem bunlara

Anda cem' oldu semâvât ehli hep
Geldiler yigirmi bin saf bâ-edeb

Kodular ona kerâmet minberin
Yedi ayaklı imâmet minberin

Sündüs-i ahdar giyerdi ol zaman
İki zülfü var idi anber-feşan

Zülfü cevherle murassa'dı lâtîf
Müşg ü anberle musanna'dı lâtîf

Var idi başında bir cevherli tâc
Kızıl altından murassa' lülü tâc

Var idi parmaklarında hâtemi
Kuşağı belinde rıdvan mahremi

Çıktı minber üstüne ikrâm ile
Fazl ile i'zâz ile i'zâm ile

Ona göndermiş idi na'mâyı Hak
Ona bidirmiş idi esmâyı Hak

Vermiş idi ol kadar âvâz ona
İşitirdi kamu kılsa' gâz ona

Nûra hod müstagrak idi serteser
Rûhu emru'llâh idi cismi beşer

Kaldılar cümle tahayyürde melek
Görmediler mislini der-nüh-felek

Dediler Yâ Rab yaratdın mı aceb
Bundan ahsen bundan efdal bâ-edeb

Hak dedi şol kimseyi kim onu ben
Kudret elimle yaratmış oluvan

Nite edem tesviye onun ile
Onları kim ol diyem olmuş ola

Çünki çıktı minbere tuttu kıyam
[illegible] ile bunlara verdi selâm

Aldılar ondan selâm teslîm ile
Gâyet ikrâm ettiler ta'zîm ile

Dediler etsin sana rahmet Celîl
Yâ Bedî'a fıtrati'lLâhi'l-Cemîl (*)

Bunca izzetler kim onda buldu ol
Hep Muhammed hürmetine oldu ol

Ferd-i câmi'dir Muhammed mazhar-ı zât u sıfât
Gaybıdır gaybü'l-hakaayık aynıdır aynü'l-hayât

Cihan levhında tasvîr eyledi insânı çün nakkaaş
Melekler gördüler onu dediler sun'ısa şabaş

Ne san'atdir ki balçıktan yarattı sûret ü ma'nâ
İçinde akl u nefs ü rûh dışında dil göz ile kaş

Selâm verdi çü bunlara hitâb erişdi Allâh'dan
Ki yâ Âdem yaratmıştım seni bunun için beşşâş

Selâmetdir selâmın bil sana evlâdına bile
Ne denli var ise mü'min bu olsun onlara pâdâş

Pes evvel minber üstünde dedi el-hamdü'lillâh ol
Beyân etti kamu ilmin göğün yerin kuru ger yaş

Cemîi âlemin ilmin bulara eyledi takrîr
Dakîka fevt kılmadı komadı tâne-i haşhaş

Buyurdu pes meleklere kim ede Âdem'e secde
Firiştehler bölüğünden biraz halk eğmediler baş

Heman dem od viribidi buları eyledi ihraak
Külünü yele savurdu süpürdü onu yel ferrâş

(*) Ey Allah'ın güzel hılkatinin bedîası.

Geri emr eyledi Allâh melekler edeler secde
Cemîi secde ettiler mehâfetden olup dehhâş

Tekebbür eyledi İblîs sözünü sıdı Allâh'ın
Sücûd eylemedi ona ki ya'ni etti istîhâş

Çü baş çekti itâatten heman dem kâfir oldu ol
Ayağı tayınup düştü dokundu başına pes taş

Dedi ona Taâlâ'llâh ki niçin etmedin secde
Dedi ben yigregem ondan ne söyler dinle ol kolmaş

Beni oddan yarattın der yarattın onu topraktan
Pes od yigrek ola ondan ki nûru olar onun fâş

Dedi Hak yer yüzünden çık ki la'net eyledim sana
Çü dergâhımda istikbâr edersin oluben fahhâş

Çün ona secde kılmadı bilin kim nesne bilmedi
Ne zâhir bildi ne mazhar ne nakşı bildi ne nakkaaş

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yolu cânı eger bildinse cânânı

Çü bilmedi inâd etti laîn oldu fesâd etti
Enâniyyette ad etti ebed dinmez gözünden yaş

Kanı devlet ki yâr ola saâdet bahtiyâr ola
Arada ihtiyâr ola bu yolda olmaya tayyâş

Yoğ idi cevher-i zâtı nice ârif ola Hakk'ı
Nite göre gözü görmez ki görmez güneşi huffâş

Eğer dersen sıdı buyruk velîkin bilir Allâh'ı
Kişi kim Rabbını bilse niçin kâfir ola kallâş

Cevâbın dinle sözünün onunçün kâfir oldu ol
Ki ta'n etti inâd etti Hak'ın buyruğuna gaşşâş

Çün Âdem indi minberden getirdiler ona üzüm
Bir ak salkımdı cennetden ki mola ibtidâ ol aş

Çün onu etti istîfa dedi el-hamdü'lillâh ol
Dedi onun için ettim seni kim hamdime ulaş

Yarattım seni hamd için sana sünnet durur bu hamd
Dahi evlâdına bile gel imdi mecdime ulaş

Pes andan kızıl altın taht ona gönderdi cennetten
Kaçan kim tahta oturdu yaşadı sanki yüz bin yaş

Buyurdu kim götürdüler firiştehler omuzuna
Dedi göklerde seyr edin erişmesin ona îhâş

Ki tâ görsün semâvâtı ne resme eyledim îcâd
Ne yaratdım bu göklerde görüp olsun onu heşşâş

Melekler dediler lebbeyk semi'na ve ata'nâ pes
Götürdüler tavâf etti tamâm yüz yıl olup ayyâş

Bu kez bir at viribidi ki bine misk-i ezferden
Kanadı dürr ü mercandı Müen'di adı ey kardaş

Çü bindi Âdem ol ata licâmın tuttu Cebrâîl
Ki gösterde semâvâtı kamu arz eyleye iç taş (*)

Sağında durdu Mikâi'l solunda durdu İsrâfîl
Ona kimdendi bu tebcîl ez-ân kim yok ona adaş

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Dedi kim İbni Abbâs onu Allâh
Bu dem kıldı kamu esmâdan âgâh

(*) Dış.

Pes andan arza kıldı nice eşhâs
Melekler cümlesine âm ile hâs

Dedi var ise sizde sıdk u eykaan
Dedinizdi fesâd ile döke kan

Haber versin bana eşyâdan imdi
Bu eşhâsa nedir esmâdan imdi

Dediler kim münezzehsin İlâhî
Rücû' ettik bu sözlerden kemâhî

Bizim yok ilmimiz kapına geldik
Ne öğretdinse ancak onu bildik

Cemîi âlemin ilmin bilen sen
Hakîm sen nice dilersen kılan sen

Dedi yâ Âdem imdi sen haber ver
Benim hikmetlerimden eyle takrîr

Haber ver cümle esmâdan bilinsin
Kamu dillerde esmâ aydınılsın

Haber bildirdi esmâdan pes Âdem
Bilindi kim bulardan oldur âlem

Melekler acze ikrâr eyledi çün
Hitâb etti pes andan ferd ü Bîçûn

Ki demedim mi size bu kelâmı
Bilürven âlemin gaybın tamâmı

İki nesne bularda müşkil idi
Eğerçi bunca nesne hâsıl idi

Biri bu kim aceb kim a'lem ola
Biri bu kim aceb kim ekrem ola

Çü bildiler kim Âdem a'lem imiş
Veli bilmediler kim ekrem imiş

Buyurdu pes melekler etti secde
Velîkin gelmedi İblîs vecde

Buyurdu geri ta'zîm edin onu
Aluban cennetime gidin onu

Çü girdi cennete gördü ki yahşi
Velîkin yalınızdı oldu vahşî

Yoğ idi anda ona bir mücânis
Kim olaydı onun ile mücâlis

Heman dem uyku verdi Hak Taâlâ
Ne işler işleyiser bak Taâlâ

Yarattı gayb a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Pes aldı şol eyegüsinden onun
Düzeltti cismini Havvâ ananın

Yarattı ondan ol Havvâ anayı
Kim Âdem görmeden zahmet anâyı

Eğer zahmet göreydi oladı pîç
Kimesne sevmeyeydi avreti hiç

Çün ona dahi verdi cism ü cânı
Donattı türlü donlar ile onu

Oturdu Âdem'in başı ucunda
Uyurdu ol dem ol râhat içinde

Uyandı gördü kim katında bir hûb
Oturur bir kişi gâyette mahbûb

Firişteler dediler bir soralım
Ne denli ilmi vardır bir görelim

Bular sormazdan ön bildirdi Kudret
Dediler bu nedir dedi ki avret

Dediler adı ne dedi ki Havvâ
Dediler böyle niçindir müsemmâ

Dedi onun için kim haydan oldu
Dediler ne iş için yaradıldı

Dedi onun için kim ola mahrem
Ben ona sâkin olam ol bana hem

Ki ya'ni görem andan kudretini
Bilem tâ kudretinden Hazretini

Onunçün gösteriptir onu bana
Ki istidlâl edem sun'ından ona

El uzatmak diledi ona Âdem
Firişteler dediler tınma epsem

Dedi niçin benimçün yaradıldı
Dediler mehrini pes virgil imdi

Dedi mehri ne dediler tahiyyât
Muhammed hazretine üç salavât

Dedi kimdir Muhammed söylen onu
Muhakkak bana takrîr eylen onu

Dediler senden olısardur evlâd
Geliser senden anca âdemi zâd

Muhammed ol ki hatm-i enbiyâdır
Muhammed ol ki nûr-ı asfiyâdır

Muhammed olmayadı olmayadın
Muhammed gelmeyedi gelmeyedin

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Dediler ba'zılar bir söz rivâyet eyledi kussâs
Ki Tevrât içre gelmişdir dirâyet eyledi kussâs

Buyurdu cennet—i Adn'i müzeyyen ettiler düpdüz
Bu sözü böyle nakl etti hikâyet eyledi kussâs

Derildi cümle-i emlâk gelip Tûbâ ağacında
Pes andan Hak senâ etti bu resme söyledi kussâs

Dedi hamddir senâ bana ridâdır kibriyâ bana
İzârımdır benim izzet kulumdur cümle-i eşhâs

Yaratmışam delâyil kim edeler ondan istidlâl
Benim birliğimi bilip olalar emrime hullâs

Bilin kim yâ firiştehler karavaşum Hav'âyıi
Kulum Âdem'le çift ettim kim oldur hikmetimde hâş

Sadâkı bu durur onun ki tesbîh eyleye tehlîl
Beni zikr eyleye dâyim çün oldur hazretimde hâs

Bedî-i fıtratim Âdem sanî-i kudretim Âdem
Razî-i rahmetim Âdem ki ettim onu hassü'l-hâs

Dedi yâ Âdem ü Havvâ cennette pes sâkin
Kamu ni'metlerimden yin benim şükrümde olman âs

Velî buğday ağacına yakın varman dedi zinhâr
Ki zâlimlerden olursız ona olursanız harrâs

Firişteler nisâr etti saçuban dürr ile yâkuut
Gelin eyledi Havvâ'yı güyegü Âdem ol şahhâs

Çü geldi Âdem'e Havvâ pes evvel mehrin istedi
Dedi Âdem nedir mehrin beyân et olayın fehhâs

Buyurdu ol Ganî Cebbâr ki yâ Âdem sen on kez pes
Muhammed'e salavât ver sözümden eyleme inkaas

Zihî sahrâ-yı hikmet kim Muhammed andadır seyyâh
Zihî deryâ-yı rahmet kim Muhammed andadır gavvâs

Onunçündür cihân u cân onunçündür melek cin cân
Onunçündür kamu insân onunçündür kamu nussâs

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Çün Âdem cennete girdi yüce devletlere erdi
Kamu eylikleri gördü ederdi şükr ile ihlâs

Bakıp gördü onu İblîs hased kıldı edip telbîs
Onu bilmez idi Âdem kılardı zikr ile ihlâs

Gelip cennet kapısında karâr etti durup anda
Görür kim çıktı bir tâvûs ederdi fahr ile ihlâs

Dedi ne hûb u zîbâsın eğer ölmeyedin hergiz
Dedi ölmek nedir bildir kılam tâ fikr ile ihlâs

Dedi candır bu cismini diri tutup veren kuvvet
Hemâna kim çıka canın gider bu kadr ile ihlâs

Çün işitti onu tâvûs yılan ile buluştu tîz
Haber verdi ona fi'l-hâl bu sözü sırr ile ihlâs

Yılan ol vaktte cennette deve gibiydi sûrette
Ayağı dört idi onun ederdi emr ile ihlâs

Bu sözü çün ona dahi tamâm bir bir dedi İblîs
Dedi pes çâre var mıdır ki kılam mekr ile ihlâs

Dedi aç ağzını girem çü varam cenneti görem
Ecel dermânmı verem kılasın ömr ile ihlâs

Çü girdi cennete şeytân görür kim Âdem ü Havvâ
Safalar içre müstagrak ederler devr ile ihlâs

Dedi Âdem ne mülk olur bu cennet ger ebed olsa
Onu şeytân işitti çün sevindi ferr ile ihlâs

Dönüp katlarına geldi sagular sagup ağladı
Dediler niçin ağlarsın edersin kahr ile ihlâs

Dedi ağlamayayım mı ölürsiz can gider sizden
Ne kala hüsn ile sûret ne kala cevr ile ihlâs

İşitti Âdem ü Havvâ bu söze oldular mahzûn
Sevindi göricek şeytân salındı sanasın rakkaas

Onu bilmedi kim Rahman viriptir bunlara îmân
Kemâl-ı ilm ile irfân ne bünyâd etti gör rehhâs

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Dedi şeytân ki yâ Âdem dilersen
Ebed mülkde bekaayı ger umarsan

Yigil huld ağacının tânesinden
Sakın ömrün ölüm peymânesinden

Kabûl etmediler and içti pes ol
Nasîhatdır kılın sözümü makbûl

Çün and içti inandılar sözüne
Bilimediler andı ne sözü ne

Dedi pes Âdem'e Havvâ gel imdi
Bu ağacın yemişinden al imdi

Dedi Âdem ki neyh etti bizi Hak
Dedi Havvâ ki sözüm tut muhakkak

Yapıştı eline geldi ağaca
Eridi sözüne sankim zücâce

Severdi cân u dilden Âdem onu
Kıyamazdı ede redd ol dem onu

Ona ferhan idi gönlü demâdem
Dahi mest idi ol demde Âdem

Dedi kim yemezem vardır ukuubet
Dedi yigil ki vâsidir çü rahmet

Aluban kendi yedi iki tâne
Dedi erdim mi gör aslâ ziyâna

Pes andan bir dahi kesti şecerden
Fesâda tiz kuşanır avret erden

Çü sundu ona yedi onu Âdem
Tenini titremek tuttu heman dem

Gelip başından aldı tâcı Cibrîl
Cebîninden alıp Mikâil iklîl

Başından gitti tâc u hulle tenden
Açıldı aybı gözüktü bedenden

İkisi dahi kaldı anda uryân
Bu hâle oldular gâyet peşîmân

Pes andan kaçtılar havf u hayâdan
Utandılar celâl-i Kibriyâ'dan

Nidâ erişdi ona anda ol dem
Ki benden mi kaçarsın bak ya Âdem

Dedi Yâ Rabbi utandım günahtan
Ve illâ kim kaçarsın pâdişâhtan

Dedi gidin civârımdan pes imdi
Yakın olmaz bana kim âsî oldu

Revâ mıydı ki Âdem ola âsî
Bu denli bulmuş iken ihtisâsı

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Bu babda bir aceb ma'nî denildi
Bu ma'nîde nice vech aydınıldı

Niçin Âdem yemeden gitmedi tâc
Niçin Havvâ yiyicek oldu süymac

Ağaçlar vermedi bir yaprağını
Tutundular pes incir yaprağını

Onunçündür ki Havvâ tâbiyidi
Çünan kim şemse edvâ tâbiyidi

Kaçan kim azmasa metbû-ı dînin
Bağışlanır günâhı tâbiînin

Çü baş aza ayak bile tayınur
Güneşle pertevi bile tolınur

Pes andan dedi yâ Âdem sebeb ne
Seni ben nehy edem senden taleb ne

Dedi Yâ Rabbi Havvâ verdi bana
Sıdım buyruğun oldum âsî sana

Dedi Havvâ'ya niçin verdin onu
İşâret eyledi Havvâ yılanı

Yılana dedi niçin oldu telbîs
Yılan dedi bana emr etti İblîs

Dedi Havvâ'ya ettin anda bir kan
Pes aksın senden imdi ayda bir kan

Senin de yâ yılan kesdim ayağın
Başın dağıdalar eriye yağın

Ve yâ İblîs sen ol mel'ûn u medhûr
Ebed görme cihanda cennet ü hûr

Ve yâ Âdem niçin yedin şecerden
Çü vermişdim sana cümle semerden

Dedi Yâ Rabbi hakdır vermiş idin
Elim ni'metlere irgürmiş idin

Velî zann etmedim kim nice kimse
Yalan yere sana and içe kimse

Dedi pes yere ingil zahmet ile
Bulasın işi türlü mihnet ile

Bu kez yer yüzüne gönderdi onu
Serendib dağına indirdi onu

Ve yâ Havvâ dedi çık cennetimden
Çü âsî oldunuz gidin katımdan

İlâhî sürme kapından beni sen
Bilen bulan geri sensin seni sen

Ki hakk-ı ma'rifetçe mâ-arefnâk
İbâdette hakınca mâ-abednâk

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Çün etti Âdem ü Havvâ tarîkından Hak'ın i'râz
Pes i'râz eyledi devlet neler kıldı bakın i'râz

Buyurdu bunları Allâh ki cennetten çıkardılar
Dedi Havvâ'ya pes sen de bulasın hicr ile emrâz

Ki nâkıs eyledim seni akılda dinde mirâsta
Esîr ettim hayâtında çekesin cevr ile emrâz

Mukadder eyledim sana kim oğlanlar doğa senden
Ölüm acısını tadıp göresin kahr ile emrâz

Dedi Havvâ ki Yâ Rabbi ki cennetten nice çıkan
Çü mahrûm eyledin beni atânı eyledin ikbâz

Dedi çıkın cinânımdan inin yerin yüzüne siz
Ki sizden çıkarısaram nebî sıddîk şehîd mürtâz

Doğalar sizden oğul kız duâlar kılalar size
İbâdet edeler bana edem rahmet verem avâz

Pes Âdem tevbe bâbından Serendib dağına indi
Sarây-ı mihnete kondu olurken ravzada reyyâz

Onun ardınca Havvâ'yı sürüp rahmet kapısından
Çıkuben Cüdde'ye indi ne cevher kaldı ne a'râz

Kovup şeytânı dergâhdan atıp la'net kapısından
Bıraktılar Cezîreye ki bulsun ettiğin nehhâz

Sürüp bâb-ı gazabdan hem çıkardılardı tâvûsu
Şimâle indi zâr ile onunçün âh eder mehhâz

Yılanı kovdular gitti çıkıp hışmın kapısından
İnüben İsfahan'a ol kan ağlardı edip ıgmâz

Buları asr vakt idi ki cennetten çıkardılar
Çevirdi yüzünü devlet sanasın kesdidi mıkrâz

Rivâyetdir kim Âdem hem ki zuhr u asr arasınca
Karâr etmişti cennette harâb etti onu agrâz

Unuttu hükm-i sultânı unuttu kavl-i subhânı
Unuttu ahd ü peymânı turâb etti onu agrâz

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Fedâ kıl yoluna cânı eğer bildinse cânânı

Çün Âdem çıktı cennetten firiştehler onu gördü
Dediler bu durur yâ Rab bedî-i fıtrat-ı Feyyâz

Komuştu sağ elin başa solun öd yerine hâşâ
Katılmazdı yaşı yaşa akıttı heybet-i feyyâz

Dediler kim niçin sıdın Hudâ'nın ahd ü mîsâkın
Kanı ol izzet ü ikrâm kanı ol ni'met-i Feyyâz

Çü gördü dil uzattılar dedi kim yâ firiştehler
Esirgen merhamet kılın bu idi hikmet-i Feyyâz

Husûsâ kim buyurmuştu k'olam yerde halîfe ben
Pes onunçün bu takdîri ediptir kudret-i Feyyâz

Çü çok eylediler ona melâike melâmetler
Buyurdu Hak durup saf saf nedir der hayret-i Feyyâz

Nidâ erdi ki yâ Âdem dedi lebbeyk yâ Rabbi
Beni sen göre durursun bana yok ru'yet-i Feyyâz

Dedi Hak ilm-i sâbıkta budur âsîlere işim
Eğer etmeseler tevbe erişmez rahmet-i Feyyâz

Eğer yer yüzünü cümle ibâdımla dolu kılsam
Eğer âsî ola cümle erişmez şefkat-i Feyyâz

Yaratmadım mı yâ Âdem edîm-i arzdan seni
Senin mislin mi var idi senindi nusrat-ı Feyyâz

Sana rûhumdan urdum rûh firiştehler sücûd etti
Kanı ol devlet ü ikbâl kanı ol izzet-i Feyyâz

Sana esmâyı bildirdim sana Havvâ'yı çift ettim
Hatîb ettim melâyikte kanı ol gayret-i Feyyâz

Unutdun ahdimi sıdın benim düşmenime uydun
Kanı ol ravza ve rıdvân kanı ol cennet-i Feyyâz

İnâyet Hak'tan olmasa ne kılsın mübtelâ kullar
Cevâbın kim diye doğru tutarsa hüccet-i Feyyâz

Meger ol fazl ede geri erişe lûtf-ı Rabbânî
Meger ol feyz ede geri erişe minnet-i Feyyâz

Yarattı gaybı a'yânı ki bile akl u cân onu
Feda kıl yoluna cânı eger bildinse cânânı

Dedi Âdem ki Yâ Rabbi unuttum
Yanıldım yolu yanlış yola gittim

Bilim âciz senin hikmetlerinden
Dilim kaasır senin ni'metlerinden

Velî ben ma'siyet kim ettim onu
Senin ilmin içindeydi nihânı

Benem kulun ki kıldım ma'siyet uş
Elindedir ne kılsan nâsiyet uş

Nice kim diler isen dönderirsin
Ne yola ister isen gönderirsin

Esirge rahmet eyle bana Yâ Rab
Kim olmayam mukarrebken muazzeb

Onun hakkı içi kim kıldın ekrem
Kamulardan onu a'lâ ve a'zam

Benim bu suçumu afv et İlâhî
Ki sensin pâdişahlar pâdişâhı

Hitâb erdi ki yâ Âdem nidâyı
Kiminçün eyledin bana duâyı

Dedi o! kim sâfiyyindir Habîbin
Muhammed'dir kamu derde tabîbin

Neden bildin dedi kimdir Muhammed
Beyân et onu de kimdir Muhammed

Dedi cennette gördüm her mevâki'
Yazılmış adın ile adı vâki'

Dahi ol nûr idi kim gözlerimde
Konulmuştu dilimde sözlerimde

Dahi adı yazılmıştır ale'l-arş
Dahi levh üzerinde tâ ile'l-arş

Dahi safh-ı semâvât üzre adı
Yazılmıştı düzülmüştü nihâdı

Pes andan bildim onu ol mükerrem
Ki cümle kullarından oldur ekrem

Dedi pes iste verem kalma muhtâc
Dedi cennetten ettin çünkim ihrâc

Dilersin geri şeytan düşmanımla
Onu cem'edesin yerde benimle

Nitesi kurtılam şerrinden onun
Nitesi örtülem mekrinden onun

Dedi tevhîdim ile kurtulasın
Resûlümdür Muhammed hem bilesin

Muhammed'dir Hak'ın sırrı maârrif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Dahi meskenlerin kılam mesâcid
Kim olasın onun içinde sâcid

Taâmın şol helâl ola, ki meşhûr
Kim ismim ol taâmda ola mezkûr

Şarâbın ola yerde çeşmelerden
Pınar ırmağ u enhâr eşmelerden

Benim zikrim ola dilde şiârın
Benim tesbîhim ola hem disârın

Dedi Yâ Rab beni eyle ziyâde
Kim erişem kemâl-i izdiyâde

Dedi kim saklayam seni adûdan
Meleklerim ile hıfz eyleyem ben

Dedi Yâ Rabbi şeytânı musallat
Bana zürriyetime kıldın eslat

Dedi senden ne kim doğarsa evlâd
Melekler koyam ede onu irşâd

Dedi artır ki benven ez'af-ı hâl
Dedi bir haseneye aşr emsâl

Dedi artır dedi tevvâb olam ben
Nice kim diri ola cân ile ten

Dedi artır ki çoktur ni'metu'llâh
Dedi Lâtaknetu mir-rahmeti'llâh (*)

(*) «Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz.» Zumer Sûresi, 53. âyet.

Dedi artır İlâhî a'tiyâtm
Dedi hoş tutula oğlun benâtın

Dedi Yâ Rabbi hasbî ya'ni taptır
Ne dilersem çü verdin onu taptır

Çün etti anda Hakk ile münâcât
Kabûl oldu katında cümle hâcât

Onunçün müstecâb oldu duâsı
Onunçün müstetâb oldu nidâsı

Ki bildi ol Resûl-i kâyinâtı
Şefî' edindi Fahr-i mümkinâtı

Zihî rif'ât ki vermiş ona Sübhan
Zihî izzet ki vermiş ona sultan

Kim onu âleme rahmet yaratmış
Tamâmet ilm ile hikmet yaratmış

Bizi dahi İlâhî kılma mahrûm
Onun yüzü suyuna eyle merhûm

Ki Hak nûr-ı mübîn oldur İlâhî
Şefîü'l-müznibîn oldur İlâhî

Muhammed'dir Hak'ın sırrı maârif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Rivâyet etti râvîler haberde söyleyîp enmat
Ki şol dem k'Âdem ü Havvâ ve İblis oldular ihbât

Dilekler diledi Âdem işitdin müstecâb oldu
Dedi şeytan ki rahmetten beni çün elyedin iknât

Bana pes mehl virgil yâ kıyâmete degin duram
Beni insân için çünkim nazardan eyledin iskaat

Musallat eyle sen beni ona ve nesline onun
Ki ben de intikaam edem alanı dâdım olam sellât

Dedi var ölmegil turgil ki vakt-i ma'lûm olunca
Dedi mesken kanı bana kim anda ben olam meşşât

Dedi yine inicek sen mezâbildir sana mesken
Dedi irsâl idisersin kitâb u enbiyâ esbât

Dedi kanı bana Kur'ân dedi şi'r ile çalgılar
Dedi kanı bana mürsel dedi kehhân ile gullât

Dedi kanı benim evim dedi evin ola hammâm
Dedi kanı müezzin pes dedi mizmâr ile ayyât

Dedi kanı taâmüm kim onu idem tenâvül ben
Dedi şol kim benim adım demeye anda her habbât

Dedi kanı şarâbım pes dedi kim külli müskirdir
Dedi kanı bana meclis dedi bâzâr içi battât

Dedi kanı şiârım pes dedi la'net durur sana
Dedi kanı disârım pes dedi benden sana eshât

Dedi kanı benim ağım dedi agın ola avret
Dedi izzin celâlinçün bu söze olmuşam neşşât

Dedi avretlerin hubbun gönülden kılmayam ihrâc
Dedi nez'etmeyem tevbe kılınca cânı bir kîrât

Dedi çık cennetimden git recîm oldun sana la'net
Çü kıldın emrime tefrît çün ettin hükmüme ifrât

Zihî takdîr-i Rabbânî neler işler nazar eyle
Bu işlerde nazar oldur biline evsatü'l-evsât

Muhammed'dir Hak'kın sırrı maârrif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrîş hakaayık dürrünün kânı

Bulardan sonra hem Havvâ uruturdu dedi Yâ Rab
Beni egri eyegüden yaratdın ettin istinbât

Beni eksik yarattın hem akılda dinde mirâsta
Şehâdette cemâatte nasîbim eyledin ihbât

Dilerven ben dahi senden kapından olmayam mahrûm
Umarvan ben dahi fazlın erişe eyleye iksât

Dedi sana dahi verdim hayâ ve rahmeti ünsü
Onunçündür eder erler bularla ihtilât ahlât

Şu denli yazmışam sana sevâbı gusl kılmaktan
Dahi oğlan doğurmaktan ki bilmez onu hiç dabbât

Dahi budur eger avret doğururken ölür ise
Şehidler ile koparam ede uçmağa istisrât

İşitti çün onu Havvâ dedi Yâ Rabbi hasbî ko
Yeter bana bu ihsanlar ben ayruk olmayam muhtât

Çün ettiler münâcâtı kamunun bitti hâcâtı
Aşağa yere indiler kanı ol rif'at-i fustât

Haberde şöyle gelmişdir İmâm-ı Fahr-i Râzî'den
Ki Tefsîr-i Kebîr'inde demişti yazdıdı hattât

Ki Tevrât içre Musâ'ya haber vermiş idi Allâh
Ki şeytan çünki cennetten çıkuban yürüdü şettât

Firiştelerle buluştu dedi bildim kim ol Allâh
Koparısar kıyâmet hem yaradısar durur eşrât

İlâhımdır benim Allâh kamu halkın ilâhıdır
Yerincedir onun işi kamuya gösterir enmât

Kim oldur Âlim ü Kaadir Hakîm ü Ferd ü Bîçûn ol
Velîkin sırr-ı hikmette suâlim var idi eşvât

Ne söyler dinle hâyirdir suâlinde onun Lokman
Ne sorar din kaasırdır cevâbında onun Sokrat

Zihî sultan Muhammed kim onunçündür kamu âlem
Husûsâ Mûsâ ve İsâ kim ola Bû Alî Bukrat

Muhammed'dir Hak'ın sırrı maârif şehrinin kânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kâm

Feriştehler dedi nedir suâlin
Digil işitelim mekr ile âlin

Dedi evvel budur size suâlim
Ona ma'lûm idi hod cümle hâlim

Bilirdi işlerimi fitne idi
Yaratmaktan beni hikmet ne idi

İkinci budur etti çünki te'lîf
Bana tâat buyurdu etti teklîf

Çü yok tâatten assısı ziyânı
Nedir hikmet ki teklîf etti onu

Üçüncü budur ettim çünki tâat
Buyurdu Âdem'e edem itâat

Maahâzâ ne assı bana ondan
Nedir hikmet onu din işitem ben

Budur döndüncü kim dedim bu cûdu
Senin gayrine etmezem sücûdu

Ne suçum var bu sözde etti la'net
Cevâb aydın nedir bu işte hikmet

Beşinci çün beni kodu kıyuban
Niderdi cennete geri koyuban

Eger ben girmesem çıkmazdı Âdem
Nedir hikmet bu işte din işitem

Budur altıncısı nedir hükûmet
Benimle Âdem ederdi husûmet

Niçin oğlanlarına etti taslît
Nedir hikmet bulara kıldı taslît

Yedinci budur istedim hayâtı
Niçin verdi bana ömrü sebâtı

Maahâzâ ki kılsa beni ihlâk
Cihân olurdu şerrimden benim pâk

Nedir bu işte vech-i Kudretu'llâh
Nedir bu yedi işde hikmetu'llâh

Tevakkuf kıldılar biraz melekler
Ki ne ola bu işlerde dilekler

Hitâb erişdi Hak'tan din cevâbın
Ki kezzâbdır sözün bilmez savâbın

Eğer teslîm olaydı kudretime
Suâl mi eyleyedi hikmetime

Ki işimden suâl olmaz bana hiç
Kimesne itirâz etmez bana hiç

Muhammed'dir Hak'ın sırrı mâarif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Haberde vârid oldu bir aceb söz
Kim ol sözden cigerlerde yanar sûz

Çü çıktı Âdem ü Havvâ ve şeytân
Gelip yer yüzüne tuttular evtân

Göricek onu Mikâîl ü Cibrîl
Şu denli ağladılar k'aydımaz dil

Hitâb erdi ki niçin ağlaşırsız
Bu âh u derd ile mahzûn olursuz

Dediler korkarız mekrinden ey Hak
Kim idevüz hilâf emrinden ey Hak

Cevâbında buyurdu Hak Taâlâ
Emîn olman benim mekrimden aslâ

Niçin korkmaya Hak'tan ehl-i îman
Ki Hak'tan korkmayan olmaz müslüman

Bize yetmez mi bu ibret kim Âdem
Hak onu etmiş iken bunca ekrem

Ki tâ haddâ ana erişdi ikrâm
Melekler secde kıldı etti i'zâm

Ana bir hâs kulu tapmadığıy çün
Ki bir kez sözünü tutmadığıy çün

Pes ol hâs kulunu merdûd kıldı
Onun çün tâ ebed matrûd kıldı

Şu denli eylemişken ona i'zâz
Makaam-ı âlide etmişken ibrâz

Maahâzâ sagîre işlemişti
Ki zîrâ nehyi tenzîh eylemişti

Ceri bir tâne için hazretinden
Sonucu sürdü çıkardı katından

Pes ey akl ıssı kâmil ma'rifette
Nedir dersin bu işde bu sıfatta

Aceb bildin mi âhir mertebet ne
Ne mülkedir sefer ne menzilet ne

İşittin mi dedi sâhib-kemâli
Kimesne bilmesi âhir meâli

Çü bilinmez niçin dehşet gerekmez
Çü haşyet yok niçin haşyet gerekmez

İlâhî bizde yoktur bize derman
Sen ihsân et ki sensin geri mihsan

Esirge sen bağışla bize tevfîk
Habîbin hubbına hakkaani tahkîk

Muhammed'dir Hak'ın sırrı mâarif şehrinin hânı
Şerâyi' bahrine bahrî hakaayık dürrünün kânı

Maânî egnine çünkim geyürdün cevher-i elfâz
Uralum başına bir tâc murassa zîver-i elfâz

Niderler dürr ü yâkutı nisâr ola meger yâre
Gerekmez Ab-ı Hayvânı içicek sâgar-ı elfâz

Gönül ma'nî hayâlinin firâkında harâb iken
Erişti dost visâlinden bu şesm-i enver-i elfâz

Sabâ yeli seher esti nesîminden dilârânın
Muattar zülfi müşginden saçıldı anber-i elfâz

Hezârân nâz u sihr ile çü pertâb eyledi ma'nî
Gözüktü arz edip yüzün cemâl-i dilber-i elfâz

Gelip taht urdu cânımda meânînin Süleymân'ı
Hızır gibi hayât içti bugün İskender-i elfâz

Letâfet Selsebîlinden dilimden feyz edip câmı
Elinde şerbet-i Kâfûr be-câm-ı Kevser—i elfâz

Sana hikmet şarâbından biraz az az tattırdık
Bu kez aç ağzını şâhâ sunalım şekker-i elfâz

Müfessirler dedi Allâh emânet arz kılmıştı
Semâya arza dağlara k'olalar götürüp haffâz

Emânet ne idi anda salât ile zekât idi
Oruçtu hacc-ı Beyt idi kim olalar tutup haffâz

Dahi sıdk-ı kelâm idi dahi borç ödemekti hem
Terâzi kîlede adl ü emânette olup haffâz

Dedi işbu emânet kim beyân ettim onu size
Ne dirsiz götürür misiz içindekin edip haffâz

Dediler kim içindeki nedir Yâ Rab onun bildir
Dedi iderseniz tâat ivazlar bulasız elhâz

Ve ger isyân ederseniz ukuubet eyleyem size
Cehennemde azâb ede firiştehler şidâd ağlâz

Bu sözü çün işittiler ıkaabından katı korkup
Dediler kim Hudâvendâ biz olmazuz ona lehhâz

Musahharlarız emrine senin buyruğuna mahkûm
Sevâb ile ıkaabına velîkin etmeziz ilhâz

Nazar kıl imdi ey âkil bu işde i'tibâr eyle
Ki korkup gökler ü yerler nice ettiler istîkaaz

Cehennemde bular korkar acebdir bu zaîf insan
Bu gaflet uykusundan hîç eder mi bunlar istîkaaz

İlâhî sen nazar eyle gözümüz gönlümüz sen aç
Ki hergiz kimse uyanmaz eger sen etmesen îkaaz

Ki sensin âleme Allâh Muhammed'dir resûlü'llâh
Azâbından bizi sakla çü sensin ahfazü'l-huffâz

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eğer düpd... ...ân içe zülâl-i feyzi rahmetten

Çün Âdem çıktı cennetten ona dedi ki yâ Âdem
Semâvâtı ve arzı hem cibâli eyledim eykaaz

Pes andan arz kıldın kim emânet götüre bunlar
Kabûl etmediler onu sen eder misin istihfâz

Eger götüresin onu içindekin bile götür
Dedi içindeki nedir dedi kıl imdi istîâz

Eger tâat kılar isen bulasın ecrini onun
Ve ger isyân eder olsan ıkaab ola sana gayyâz

Dedi Âdem ki Yâ Rabbi götürem onu çignimde
Dedi çünkim götürdünse seni ben eyleyem ihfâz

İnâyet eyleyem sana yaradam perde gözünde
Haramdan örtesin onu kim olmaya ona lemmâz

Lisânın çün iki lihye yaradam saklaya onu
Dahi öd yerini örtem harâma etme istihzâz

Rivâyet eyledi Nakkaaş bu nakli İbni Mes'ûd'dan
Bu kavle cümle kaayildir meşâyih âlim ü vu'âz

Ki tasvir eyledi Allâh emânet oldu pes bir taş
Bu sözdür sözlerin aslı budur hem şir'at-i eflâz

Kıgırdı pes semâvâtı ve arzı yüce dağları
Gelip götürmedi bunlar dediler san'at-i elfâz

Pes Âdem ileri geldi kıgırmadan taşı tuttu
Dedi emr olsa götürem geyürdi hıl'at-ı elfâz

Dediler pes götür imdi götürdü kodu dizine
Geri yere kodu onu budur uş lem'at-ı elfâz

Dedi dilersem artıram dediler pes götür aldı
Kuşaktan geri indirdi bu sözdür rif'at-i elfâz

Dedi vallâhi istersem ziyâde eyleyem onu
Dediler pes götür imdi çün ettin sür'at-i elfâz

Götürdü onu çignine diledi kim geri koya
Hitâb erişti Allâh'dan açıldı tal'at-ı elfâz

Ki dur yerinde yâ Âdem emânet dursun omzunda
Geri kendi bilir ancak kemâl-i hikmet-i elfâz

Ki boynunda turısardur senin evlâdının bile
Kıyâmet günü kopunca erişe rahmet-i elfâz

Çün Âdem gördü bu hâli ki başına neler geldi
Pes iki yüz yıl ağladı dilinde vahdet-i elfâz

Göğe bakmadı üç yüz yıl hayâ idûben Allâh'dan
Bu ma'nîden pes al ibret ki budur sûret-i elfâz

Zehî kaadir zehî kudret zehî Âdem zehî ibret
Zehî zevk u zehî lezzet ki verdi şerbet-i elfâz

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Akardı yaşı çün etti hatîât
Biterdi zencebîl ıssı nebâtât

Bu Hindistan'da geldin imdi Havvâ
Yürüdü sâhil-i deryâda şeydâ

Akardı gözlerinden yaş ile kan
Denizlerde olurdu dürr ü mercan

Kaçan kim ol inâyet ıssı Allâh
Azanlara hidâyet ıssı Allâh

İrâdet kıldı kim kıla inâyet
Çün Âdem eyledi cürm ü cinâyet

Buyurdu Cebrayile anda ol dem
Bedî-i fıtratimdir dedi Âdem

Hatîâtı onu ihrâk kıldı
Gözünün yaşları ıgrâk kıldı

Budur evvel bana hamd eyleyen kul
Budur evvel duâlar dileyen kul

Cihan rahmetlerimden çün doluptur
Gazabdan rahmetim sebkat kıluptır

Ben eyle eylemişem onu makdûr
Ki her kim tevbe kılsa ola magfûr

Şoluk dem peyk-i Hazret erdi ona
Bu sözlerden haberler verdi ona

Dedi Yâ Rabbi sen yaratmadın mı
Beni kudret elinle etmedin mi

Belî der dedi vermedin mi rûhu
Bana rûhundan urmadın mı rûhu

Belî dedi dedi el-hak değil mi
Gazabdan rahmetin esbak değil mi

Belî dedi dedi beni katında
Karâr ettirmedin mi cennetinde

Belî dedi dedi pes Hazretine
Dönersem koyamısın cennetine

Eger tevbe kılarsam geri Yâ Rab
Olam mı geri Hazrette mukarreb

Na'am dedi pes Âdem kıldı secde
Gözünden yaş akıttı geldi vecde

Dedi subhanek'Allahümme yâ Hak (*)
Sanadır hamd ile şükrüm muhakkak

Tebârek'esmüke Rahman u Mevlâ (**)
Taâlâ ceddüke sultân-ı a'lâ

Sen ol Hak'sın ki senden gayri Allâh
Degildir ille sensin gîri Allâh

Ben ol kulam ki isyân eyledimdi
Yanıldım sehv ü nisyân eyledimdi

Zalemtü nefsî fagfirli dedi pes (***)
Günâhın bıldi ikrâr eyledi pes

Hitâb-ı izzet erdi Kibriyâ'dan
Cenâbı ârî ol kibr ü riyâdan

Raûf oldur ki Rabbü'l-âlemîn ol
Atûf oldur ki hayrü'l-râhimîn ol

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Ki yâ Âdem bana sen hak velî sen
Egerçi kim günâh ettin velî sen

Bağışladım günâhtan pes duâ kıl
Ne istersen verem hâcet revâ bil

(*) Ey Allahım herşeyden seni tenzih ederiz.
(**) Senin ismin mübarektir. Senin zatın yücedir.
(***) «Ey Rabb'im, doğrusu ben nefsime zulm ettim» Kasas Sûresi, 16. âyet.

Dedi kankı kulun kim kılmasa şirk
Kapına varıcak varmasa müşrik

Dahi kankı kulun kim bu duâyı
Okusa istese senden devâyı

Bağışla suçunu onun İlâhî
Çü sensin cümle mahlûkun ilâhı

Çün Âdem fârig oldu bu duâdan
Duâsın müstecâb etti yaradan

Dedi Cebrâil ona tururu pes
Ki ref'oldu hicâb-ı nûr-ı akdes

Açıldı göklerin kapusu cümle
Saçıldı cennetin saçusu cümle

Kanadın urdu yerden çıktı çeşme
Kokusu atyab idi câna cisme

Pes Âdem igtisâl etti içinde
Vesahdan intikaal etti içinde

Ki kararmıştı cismi ma'siyetten
Ağardı tâ ayağa nâsiyetten

Geyürdi iki sündüs don kabâdan
Sanasın çıktı külhanu abâdan

Bu kez Mikâîl'i gönderdi Allâh
Ki Havâ'ya beşâret kıla nâgâh

Erişti söyledi rahmetten ona
Geyürdi hulleler cennetten ona

İşitti çünki bu ahbârı Havvâ
Erişti bahre can u dilde ehvâ

Anardı Âdem'i kan ağlar idi
Yüregin aşk oduna dağlar idi

Firâkmda yakardı çünki dil can
Olurdu gözü yaşı lülü mercan

Çü rahmet etti Rahman oldu ferhan
Sevindi işiticek oldu şâdân

Velîkin intizâr idi visâle
Niçe sala onu aşk infisâle

Bu yana geldin Âdem vahşetinden
İçi dışı doluydu dehşetinden

Denizinde batıptı mihnetin ol
Hevâsmda yanardı cennetin ol

Nice yanmaya şahs hicrân elinden
Husûsâ şiddet-i nîrân elinden

Kanı yâri diyârı bahtı rahtı
Kanı tâcı ve tahtı hep bırahtı

Kanı ol cennet içre sohbet-i dost
Kanı bu mihnet içre gurbet-i dost

Alâ-hâzâ ümîdi vasf-ı yâre
Ere Hak fazlı gide derd ü yara

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Pes erdi vahy-i Rabbânî ki yâ Âdem kıl istitlâ'
Teveccüh eyleyip bana sözümden eyle istinfâ'

Ki senden ön iki bin yıl bir ev indirmişem yere
Buyurdum kim firiştehler kılalar hükmüne icmâ'

Binâ eyle ol evde pes tavâf et onu kıl tehlîl
Bana tesbîh ü takdîs et benim zikrimde kıl isrâ'

Yüce savt ile lebbeyk et dahi Havvâ'ya hüzn etme
Ki gerî sizi cem'edem kılasız anda isticmâ'

Ne kim var gönlün içinde bilirem onu yâ Âdem
Dahi Havvâ ki kalbinde seninçün kılar istîdâ'

Kaçan kim bulasın onu ona lûtf ile deprengil
Ki ben onu ona kıldım nice evlâd ede irzâ

Dahi ol ev ki yaparsın kılam ben kıble-i kübrâ
Sana işbu şeref besdir ki yaptın eşrefü'l-evzâ

Bana onu haram kıldım çü arşıma mukaabildir
Namâza zikre meşgûl ol duânı eyleyem ismâ

Pes Âdem secdeye vardı dedi hasbî İlâhî bu
Yeter bana fezâyilden gerekmez olmazam tammâ'

Pes andan Hind arzından yürüdü Mekke arzına
Ziyâret kıla tâ onu ola ev ıssına mitvâ'

Hak ona bir melek koştu kim irşâd eyleye yolun
Melekler etti istikbâl kılıp izâz ile itlâ'

Ne yere kim kadem bastı sonucu oldu ma'mûr ol
Yapıldı kal'a şehristan imâret eyledi zurrâ'

Dediler ona yâ Âdem kabûl oldu senin haccın
Ki senden ön iki bin yıl bu beyti etti Hak ibdâ

Ziyâret eyledin onu tavâf ettin kılıp ta'zîm
Çü teşrîf eyledin bunda sana kıldık onu îdâ'

Pes Âdem geldi gördü kim bir ev yâkuut-ı hamrâdan
Komışlar Ka'be yerinde edüp ol merkeze îkaa'

İki kapısı var idi zümürrüdden mücevherler
Biri şarkî biri garbî ki düşte görmedi sunnâ'

Kanâdîl vardı içinde muallak nûr-ı ezherden
Kim onu düzmedi züccâc kim onu yakmadı şemmâ'

Hitâb erdi ki yâ Âdem bugün Mekke harâm olsun
Kıyâmet günü kopunca kimesne olmasın mennâ'

Kimesne kılmasın ilhâd döküp kan etmesin iksâd
Bu resme söyledi irsâd bu nev'a eyledi ilmâ'

İnâyet eylese katre acı deryâda dürr ola
Hidâyet eylese zerre ola gün yüzüne tallâ'

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

Pes Âdem dedi Yâ Rabbi benim ile kanı va'den
Ki Havvâ ile cem'edem demiştin eyle pes ircâ'

Nidâ erdi ki baş imdi durur uş Merve'de Havvâ
Durursun sen Safa üzre pes etme imdi istircâ'

Nazar eyle ona lîkin yapışma cismine hattâ
Menâsik hükmünü külli kazâ et andan istimtâ'

Kaçan kim vakfeye durdu Arafat dağı üstünde
Onu Havvâ da isterdi ederdi ona istitbâ'

Arafat üzre ikisi arefe gün buluştular
Onunçün verdi bu adı bu resme bunlara vazzâ'

Nakilde şöyle sâbittir imâmı Fahr-i Râzî'den
Ki çünkim buluşup gitti bulardan gussa ve evcâ'

Dediler Rabbenâ ya'ni zalemnâ nefse zulm ettik
Eger etmeyesin rahmet olavüz hâsir ü zayyâ'

Hitâb-ı izzet erişti ki şimdi bildiniz sizi
Pes andan eyledi rahmet giderdi zurların neffâ'

Minâ'ya geldiler andan dediler kim temennî kıl
Temennî eyledi Âdem atadan kıldı istişfâ'

Pes andan Âdem ü Havvâ eriştiler geri Hinde'
Bu kez Âdem geri Hacc'a götürdü baş ayak azlâ'

Her adım kim atardı ol üçer günlük mesâfettî
Ona göre idi kaddi bu sözü kılma istibdâ'

Sehâba başı ererdi işitirdi meleklerden
Duâ ve zikr ü tesbîhât ederdi fevc ü fevc eşyâ

Tutardı onlarunla üns demâdem lîkin ağlardı
Nice ağlamasındı ol oluptu yârine veddâ'

Firiştehler üşendiler onun âh u figânından
Şikâyet ettiler Hakk'a kamu metbû'ile etbâ'

Pes onun kaddini Allâh kısalttı altmış arşına
Ki kendi râhat ola hem melekler olmaya nezzâ'

Yürüdü kırk kez etti hac ziyâret eyledi Beyt'i
Ki gönlü gözü cennetten bu beyt ile ede iknâ'

Çıkıp Dâr-ı Selâmet'ten gelip dâr-ı melâmette
Bir ev onun garîb gönlün kaçan eyleyiser işbâ'

Şu dem ki çıktı cennetten alıp dört nesne çıkmıştı
Fenâ mülküne gelmişti onunla bile bu erbâ'

Asâ biri biri hâtem birisi gözleri yaşı
Biri yaprağı incirin kim etmişd'andan istiktâ'

Asâ Mûsâ'ya verildi yüzük degdi Süleymân'a
Yedi ol yaprağı âhû yaşı âsîlere şeffâ'

Hudâvendâ ne naks ola kemâl-i mahz-ı hikmetten
Eger düpdüz cihân içe zülâl-i feyz-i rahmetten

ZİKRÜ'L — MİSÂK
(Sözleşme bahsi)

Elâ ey ârif-i sırr-ı hakaayık
İşittin nice envâ-ı dakaayık

İşit varsa bu kez cânında eşvâk
Kim Âdem'den nice alındı mîsâk

Geliptir İbni Abbas'tan rivâyet
Müfessirler onu kıldı riâyet

Serendib'de alındı dedi mîsâk
Dedi hem Batn-ı Nu'man'd'oldu mîsâk

Dedi Esbât ki Süddî eyle dedi
Ki göklerden dahi inmeden idi

Kısasta böyle denmiştir muhakkak
Kim andan vahy kıldı Âdem'e Hak

İrâdet eyledim ender diyânet
Ki zahrından alam ahd ü emânet

Buyurdu kapladı onu melâik
Taaccüb kıldı bu şânı melâik

Geri korkuya düştü Âdem ondan
Sanasın cânı ayrıldı bedenden

Erişti Cebrayil sadrına bastı
Yüzün öptü ona bildirdi kasdı

Pes Allâhü'l-azîz kudret eliyle
Sıgadı arkasın nusret eliyle

Dedi yâ Âdem imdi pes nazar kıl
Kim arkandan kim evvel çıka görgil

Mukaddem kim hurûc etti cihâna
Nüzûl etti urûc etti cihâna

Muhammed Mustafa'nın rûhu idi
Pes andan enbiyânın rûhu idi

Çıkıcak Mustafa dedi ki lebbeyk
Yürüdü sağ yana etti ki lebbeyk

Dedi ben ol kulam kim ettim îsâr
Ki vahdâniyyetine evvel ikrâr

Şehâdet ederem kim sensin Allâh
Ki senden gayri yoktur halka mevlâh

Dahi verdim şehâdet kim muhakkak
Benim abdin resûlün sen hüve'l-Hak

Çün evvel âlemin misbâhı çıktı
Pes andan mürselîn ervâhı çıktı

Bu kez kim çıktı rûhu enbiyânın
Katına geldiler hep Mustafâ'nın

İmâmü'l-muttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Bulardan sonra çıktı yüzleri ak
Kamu mü'minlerin ervâhı berrâk

Cemîi dillerinde edip i'lân
Getirirler idi tevhîd ü îmân

Çü çıktı cümle rûhu esfiyânın
Gelip katında durdu enbiyânın

Pes andan bir dahi sıgadı Fettâh
Ki çıka arkasından geri ervâh

Önürdü çıktı Kaabil übnü Âdem
Ona tâbi' olup ehl-i cehennem

Kamusu yüzü kara geldi onlar
Şimâline gelüben doldu onlar

Hitab erişti yâ Âdem nazar kıl
Görüp oğlanlarını şimdiden bil

Ki tâ kim bunları ad ad bilesin
Dahi elkaabın edyânın bulasın

Nazar kıldı sağına güldü Âdem
Soluna bakıcak ağladı ân dem

Rivâyet etti râvîler Ömer'den
Ömer râvî Resûl-i mu'teberden

Ki Âdem zahrını mesh etti Allâh
Pes ihrâc etti zürriyyet o Mevlâh

Halaktü hâülâi dedi Cebbâr (*)
Buları cennet için ettim îsâr

Amel kıla bular a'mâl-i cennet
Bulup rahmet olalar ehl-i cennet

Geri mesh eyledi ihrâc kıldı
Buyurdu çünkim istihrâc kıldı

Yarattım bunları ehl-i cehennem
Bular işleye a'mâl-i cehennem

(*) «Onları yarattım.» Hadis-i şerif, Tirmizi, Kitâbü't-tefsir, El'A'raf/172.

Dediler pes niçin buyruldu a'mâl
Kılındı çün ezelde işbu ahvâl

Dedi bir kul yaratsa rahmet için
Amel kılar ölünce cennet için

Dahi bir kul yaratsa nâr için ol
Olur nâr ehlinin işine meşgûl

İlâhî böyledir çün ne kılalım
Ölünce ağlayalım yakılalım

İşimiz hükmüne teslîm kıldık
Sana ve dostuna ta'zîm kıldık

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Dahi bir kavl var bunda Übeyy-i K'ab eder iblâğ
Dedi cem' oldu zürriyyât Hak etti bir nazar iblâğ

Pes etti bunları ervâh pes andan eyledi tasvîr
Pes andan etti istintâk verip akl u basar iblâğ

İmâm-ı Fahr-i Râzî hem bu kavli ihtiyâr etti
Budur der âlem-i ervâh budur der mu'teber iblâğ

Dedi kim Rabb'iniz benven ki benden gayri yok Allâh
Şerikim var demen zinhâr işit nice kılar iblâğ

Ve illâ intikam edem bana kâfir olanlardan
Bu resme ahd alıp bizden dahi kıldı neler iblâğ

Elestü dip hitâb etti ki Rabb'iniz değil miyem
Belâ dedi kamu ervâh ki icâb ettiler iblâğ

Şehidnâ dediler küllî edip birliğine ikrâr
Buyurdu gönderiserem size ben elçiler iblâğ

Nebîler gönderem size kitâblar eyleyem inzâl
Buları etmeniz tekzîb kılarlar çün haber iblâğ

Dahi va'dem kılın tasdîk ne dedimse bilin tahkîk
Kabûl etti kamu ervâh çü kılındı eser iblâğ

Pes aldı bunların ahdin yazıp rakk üstüne onu
Buyurdu kim hacer Esved gelip kıla güher iblâğ

Dedi aç ağzını açtı emânet kodu ol rakkı
Kıyâmet günü kopıcak kılısardır hacer iblâğ

Nazar kıldı görür Âdem kimi bay u kimi yoksul
Kimi gökçek kimi çirkin bu resme oldular iblâğ

Dedi Yâ Rabbi bunları berâber kılmadın niçin
Dedi onun için ettim ki şükrüm kılalar iblâğ

Pes andan cümle ervâhı iâde kıldı Âdem'de
Kıyâmet günü kopınca gelir bir bir doğar iblâğ

Çün Âdem erdi bu hâle buyurdu pes geri Allâh
Eger sen nesne yapmazsan hîç etmez bir beşer iblâğ

Buyurdu vardı Cebrâil girip Firdevs bağına
Alıp çıkardı cennetten ona iki bakar iblâğ

Demir âlâtını aldı getirdi tâne-i buğday
Cehennemden od aldı kim onu Âdem yakar iblâğ

Buyurdu onu yetmiş kez yudu enhâr-ı cennette
Getirdi Âdem'e onu kıla tâ kim vatar iblâğ

Elinde durmadı ol od yedi kez düştü deryâya
Çıkarırdı geri Cibrîl işit pes ne diler iblâğ

Yere kodu bu kez Âdem yeri yaktı uçup gitti
Erişti tamuya bunu Resûlü'llah eder iblâğ

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Çü bu söz erdi gavrine kaziyye buna erişti
Pes Âdem Mekke'de yaptı veyâ Hind'de bir ev otağ

Dahi Havvâ anadan hem doğuptur yüz yigirm'oğlan
Berâberdi dişi erkek yoğ idi kasr ü taht u bağ

Mukaatil dedi tefsirde bin oğlan doğdu Havvâ'dan
Kimisinin yeri tamu kimisinin yeri uçmağ

Ulu oğlu adı Kaabil ikincisi adı Hâbil
Birer kız ile doğdular biri çirkin birisi ağ

Buyurdu Hak ki Kaabil'in ala kız kardeşin Hâbil
Onun kız kardeşin Kaabil bu hükmü edeler isbâğ

Hased kıldı ona Kaabil dedi ben tutmazam hükmün
Şoluk dem kâfir oldu ol muânid müfsid ü demmâğ

Vurup Hâbil'i öldürdü bi-gayri hak akıttı kan
Pes acı oldu deryâlar zelâzil oldu sahrâ dağ

Be-küllî azdı hayvânât biri birine kasd etti
Çün Âdem gördü bu hâli basıldı yüreğine dağ

Tamâmet kırk gün ağlaştı onunçün Âdem ü Havvâ
Hitâb erişdi Allah'tan kim ağlamaktan ol ırağ

Verem geri bir oğul kim ola Hâbîl hüsnünde
Cemîi enbiyâ ondan olısar kalaba ifrâğ

Çü doğdu bir güzel oğlu adını verdi Şîş onun
Hibetu'llah dimek olur yüzü bedr ü gözü mâzâğ

Muhammed Mustafâ nûru yüzünde berkı lâmi'di
Ederdi âlemi işrâk çü müstagrakdı baş ayağ

Pes andan Âdem'e Allâh nübüvvet kıldı erzânî
Dahi on suhuf indirdi k'ide evlâdına isbâğ

Dahi kurban idi hükmü inerdi gök yüzünden od
Kimin kim yense kurbânı bilirdi kim sözüdür sağ

Çü da'vet kıldı evlâdın dedi kim bir durur Allâh
Muhammed'dir Habîbu'llâh ona kıldı zafer iblâğ

Onu efdal kılıp halktan idiser menba'-ı hikmet
Kamu ahkâmını Hakk'ın idiser serteser iblâğ

Cemâli bedr-i enverdir cebîni devr-i ezherdir
Beyânı dürr ü cevherdir nisâr ede dürer iblâğ

Kıla çün Mekke'de tal'at ere âlemlere rahmet
İçe can şerbet-i hikmet ede şehd ü şeker iblâğ

Biraz Âdem kelâmından çü takrîr eyledik size
Hikâyet çok durur kıldık velî biz muhtasar iblâğ

Ki zîra cümle sözlerden budur maksûdumuz ey yâr
Ol iki âlemin şemsi doğup ede kamer iblâğ

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümamü'l-ekmelîn ol şâh

TERTÎBÜ'L-ENBİYÂ
(Peygamberlerin sırasıyla zikri)

Çün Âdem ömrün erdi âhirine
Çün olur evveli ne âhiri ne

Buyurdu Hak ki Şis'e et vâsiyyet
Dedi Âdem ona işit vasiyyet

Getirsin dedi Allâh bana îman
Resûlüm Ahmed'e hem etsin iz'ân

Geliser ol nebî âhır zamanda
Togısar anadan eşref mekânda

Bana ona getirmez her kim îmân
Ona cennet haramdır dedi Rahman

Bu sözden sonra etti hoş nasîhat
Tutar kanı işitsin uş nasîhat

Dedi beş nesne derim bilgil onu
Dahi oğlanlarına digil onu

Biri bu mutmainn olma cihâna
Ben ettim cennete attı yabana

İkinci avrete uyma emânet
Ben uydum avrete ettim hıyânet

Üçüncü kıl işin sonunu fikret
Ben etsem ermez idi bana hayret

Budur dördüncü uyma ıztırâba
Ben uydum uşda erişdim harâba

Beşincisi budur kim meşveret kıl
Her işde meşveretten herkeret kıl

Meleklerle tanışsam ben n'olaydı
Başıma bu belâlar mı geleydi

Dedi hem verdi Hak âlî makaamat
Muhammed ümmetine dört kerâmet

Bana da vermemişti onu Allâh
Beni hiç kılmamıştı ondan âgâh

Biri bu suçum oldu Mekke'de afv
Bular kanda ederlerse olur mahv

İkincisi âsî oldum kıldı uryân
Bulara tevbe donun kıla ihsân

Üçüncü etti beni Havvâ'dan pîç
Buları avretinden ermeye hîç

Budur dördüncü ettim çünki isyân
Çıkardı uçmağından zâr u uryân

Bular hâricde işler ma'siyetler
Girip cennette bula âfiyetler

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Çün Âdem bin yaşına erdi yetti
Yerine oğlu Şîs'i kodu gitti

Nübüvvet verdi Allâh etti tekmîl
Pes ona elli suhf eyledi tenzîl

Erişmişti kemâlince safâya
Yüzü mazhardı nûr-ı Mustafâ'ya

Yürüdü kıldı Şîs peygamber irşâd
Dahi bin şehr yaptı etti bünyâd

Müzeyyen eyleyip sahn u kenâre
İçinde yaptı her şehrin minâre

Çıkıp üstünde illa'llah dedi
Muhammed'dir Habîb'ullâh dedi

Yedi yüzden çün aştı ömrü onun
Erişti ona dahi emri onun

Anûş'u kıldı yerine emîr ol
Anûş pes dedi Kaynan'a emîr ol

Kodu Mahyâyîl'i yerinde Kaynan
Çü Mahyâyil'e erdi emr-i Subhan

Berez adlı oğul kodu yerine
Yerine kalsa oğlu kim yerine

Berez kıldı pes İdrîs'i halîfe
Kı halka söyleye dersi halîfe

Resûlün nûru şöyle zahir idi.
Kim alnında buların zâhir idi

Bu kez İdrîs'e kondu etti işrâk
Pes etti şarkı garbı nûra igrâk

Dedesi Şîs'e benzerdi müşekkel
Hem ol yazdı cihanda hattı evvel

Dahi evvel hıyâtat ol kılıptır
Hıyâtat san'atı ondan kalıptır

Kim ondan ön giyerlerdi deriler
Dikilmiş giymedi asla diriler

Yemedi uyumadı şânz-dih sâl
Melek ervâh ile olurdu meh sâl

Pes İdrîs'e nübüvvet verdi Allâh
Hem otuz suhf ona indirdi Allâh

Onu öldürdü sonra etti ihyâ
Koyup uçmağa verdi türlü eşyâ

Bulara bunca ifrâz bunca ibrâz
Bu nûrun izzetine oldu i'zâz

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Elâ ey tâlib-i ahbar nedir der dinle bu Vassâf
Elâ ey câlib-i âsâr nebîlerden işit evsâf

Çün İdrîs gitti dünyadan yaşayıp üç yüz altmış yıl
Onun ardınca geldi Nûh yüzünden nûr akıp şeffâf

Dokuz yüz elli yıl durdu sonucu gitti dünyâdan
Onun ardınca geldi Hûd edip yüzünde nûr işfâf

Onun ardınca pes Sâlih kamer gibi tulû' etti
Yüzünde berk ederdi nûr olurdu günde gün e'zâf

Onun ardınca İbrâhim Halîlu'llâh edip işrâk
Yüzü şemsü'l-duhâ idi erişti nûru Kaaf tâ Kaaf

Kaçan kim kırkına erdi onu Nemrûd'a gönderdi
İşittin çarhı yıkıldı çün etti Hak'tan istinkâf

Ona dek cümle Süryânî dilince söylenirdi söz
Belirdi yetmiş iki dil cihânı tuttular ahlâf

Meger bir gün ona Allâh cemîi halkı arz etti
Nitekim Âdem'e etti kamu envâ' ile esnâf

Görür kim halkın içinde durur bir türlü ümmet kim
Güneşten yüzleri enver muazzezler kamu eşrâf

Kimi kâyim kimi râki' kimi sâcid ibâdette
Dedi Yâ Rab bular kimdir ki doludur diyâr etrâf

Dedi bunlar Habîbim ol Muhammed ümmetidir kim
Onun adına yazmışam belirmeden dahi Nûn Kaaf

Semâvât ile arzdan ön resûlüm demişem ona
Toğısar oğlun İsmâîl kılısaram ona a'tâf

Onun neslinden olısar olısar menba'-ı rahmet
Olısar mahzen-ı hayrât olısar ma'den-i eltâf

Dedi Yâ Rabbi bu kavmin sevâbı nicedir bilsem
Dedi kim magfiret rahmet edem ben bunlara âlâf

Dedi Yâ Rab beni eyle Muhammed ümmetinden pes
Duâsın müstecab etti onu etmedi istihfâf

Pes andan Kâbe'yi yaptı yerine Beyt-i ma'mûrun
Yapıp tekye asıp kandil geçerdi lûtf ile ezyâf

Hem iki oğlu var idi bir İsmâîl biri İshâk
Edip İsmâîl'i kurbân komuştu dinde istıhlâf

İki yüz yaşadı gitti fenâdan ol bekaa mülke
Bezendi ravza ve rıdvan düzendi cennet ü a'râf

Pes ol nûr intikal etti konup İsmâîl alnına
Kılardı tâkını mihrâb ederdi yüzünü titvâf

Makaamı Mekke şehriydi der idi halka yâ kavmi
Ki bir cevher doğa bundan ki dürlerdir ona esdâf

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Bu yana geldik İshâk'tan doğup Yakub pes Yûsuf
Gelip Eyyûb Peygamber oluptu sabr evinde sâf

Bulardan sonra geldiler Şuayb Hârûn ile Mûsâ
Kelîmu'llâh idi Mûsâ değildi söyleyen hüttâf

Çün ona verdi Tevrât'ı nazar kıldı ona Mûsâ
Dedi gördüm bir ümmet kim tosılar dağ u taş akhaaf

Kılalar emr ü nehy onlar Kitâbın edeler tasdîk
Edeler katl Deccâl'ı salalar kâfire esyâf

Bana kıl ümmet onları çü bunlardır kirâm-ı halk
Hitâb erdi kim olmazsın bu cevherlerde sen sarrâf

Muhammed ümmetidir ol onunçün oldular mahmûd
Olardır eşref-i ümmet olardır a'raf-ı arrâf

Dedi Yâ Rabbi Tevrât'ta görürsem hamidûn bir kavm
Dedi onundur onlar da ederler ondan isti'tâf

Dedi bir kavm gördüm ki vuzûdan yüzleri enver
Dedi onlar da onundur pes onu etme istiltâf

Dedi bir kavm görınnüşem enâciyli şudûrunda
Melekler gibi hem saf saf namâz içre tutar ektâf

Mesâcid içre âvâzı arı âvâzına benzer
Ki ya'ni müttehidlerdir ederler lûtf ile irdâf

Hitâb erdi ki Yâ Mûsâ budur hem ümmet-i Ahmed
Verilmez kimseye bunlar sözünü eyleme itlâf

Çü gördü bu kerâmâtı kalıp âciz dedi Yâ Rab
Beni eyle ona ümmet pes anda eyledi insâf

Dedi Yâ Rab bana göster Muhammed kim durur görsem
Dedi irgürmezem ona bu hâli etme istikşâf

Velî ümmetinin savtın ger istersen işittirem
Hitâb etti kim işitti kamu ahlâf ile eslâf

Dediler bir kezin lebbeyk senindir hamd ü mülk ni'met
Şerîkin yok vezîrin yok ki sensin Hâlik o Keşşâf

Hitâb erdi ki vermiştim suâl etmezden ön size
Duâdan önden etmiştim kamu hâcâtınız is'âf

Dahi siz âsî olmadan size ben rahmet etmiştim
Sizi ben afv kılmıştım dahi siz etmeden ısrâf

Diye her kim kim illa'llâh Muhammed'dir resûlu'llâh
Gele yevme'l-kıyâmette ola anda benî vassâf

Günâhı ger ola onun denizler köpüğünden çok
Atâlar eyleyem ona ki bilmeye onu vassâf

İlâhî bize de faiz et çü verdin bize de îmân
Velî biz kâsırız hamdden Muhammeddir seni vassâf

İmâmü'l-müttekîn oldur hitâmü'l-mürselîn ol şâh
Nizâmü'l-âlemîn oldur hümâmü'l-ekmelîn ol şâh

Gitti Hârûn gitti Mûsâ cennete
Geldi Yûşâ geldi İlyâs da'vete

Diridir şimdi melektir hem beşer
Oddan ata binüben yerde eşer

Çünki İlyâs eyledi halkdan ubûr
Geldi Dâvûd-ı nebî sâhib-Zebûr

Vermiş idi Hakk ona fasl-ı hitâb
Vermiş idi hüsn-i şavt-ı müstetâb

Dedi Yâ Dâvûd yarattım Âdem'i
Âdem'in oğlanları çün âlemi

Âdem'e verdim Muhammed'çün vücûd
Hem melekler etti onunçün sücûd

Onu yarattum bana kıldım habîb
Dertlilere onu kılmışam tâbîb

Gitti ol geldi Süleymân-ı emîn
Etti sultan onu Rabbü'l-âlemîn

Vahşı tayrı cinni insi Zü'l-Celâl
Ona teshîr eyledi verdi kemâl

Gitti ol da geldi Lokmân-ı hekîm
Mâhir etmiş hikmete onu Hakîm

Geldi İskender bu kez tuttu nizâm
Yaptı Seddi gezdi âfâkı tamâm

Ba'zı der Lokman'dan onu son idi
Ba'zılar der kim zamânı ön idi

Hud ile Sâlih arasındaydı ol
Hızr ile Âb-ı hayât istedi ol

Hızr ile İlyâs istînâs olur
Hızr suda kuruda İlyâs olur

Gitti İskender Üzeyr erdi bu kez
Oldu yüz yıl geri dirgirdi bu kez

Geldi Yûnus geldi Şa'yâ Urmiyâ
Zekeriyyâ Yahyâ İsâ enbiyâ

İki yüz yigirmi dört bin enbiyâ
Geldi derler nakl içinde asfiyâ

Vârid olmuştur velî nakl-ı sarîh
Artuk eksiktir budur kavl-i sahîh

Muştuladılar kamu bu âlemin
Gelmesini bunda Fahrü'l-âlemîn

Zîra oldur zübde-i kevn ü mekân
Onun için dedi Allah Kün fekân

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

Bu yanadın nesl-i İsmâil'de nûr
Vardığınca eyledi gâyet zuhûr

Tâ Benî Adnân'a erdi asfiyâ
Berk ururdu nûr-ı Fahri'l-enbiyâ

Pes Kinâne tâ Kureyş'e geldi nûr
Tâ Benî Hâşim'de zâhir oldu nûr

İndi Abdül Muttalib'de verdi berk
Kondu Abdullâha etti nûra gark

Erdi ondan anası Âmine'ye
Gör nelerden seyr edip geldi neye

Hatırında var mıdır ol nûr-ı zât
Hazret-i izzetten ol kâmil-sıfât

Niçe yüz bin yıl avâlim seyr edip
Âlem-i lâhûtu nâsûtu gidip

Uşda şimdi gelir insan vechine
Vechi mir'at ola Rahman vechine

Çün tamâm oldu kemalince cilâ
Etti istidâ tecellî incilâ

Sûret-ı Âdem ki câmi' vech idi
Onun ile berk-i lâmi' vech idi

Zîra asl idi hakaayık cem'ine
Nûr-ı enver idi ervâh şem'ine

Pes hüviyyetten tecellî kıldı zât
Tâ kim insân ola ol Rahman-sıfât

Tâ ki hubb-ı zâtı isticlâ ede
Sırrını âlemde isti'lâ ede

İstidâret eyledi geri zaman
Tâ ki miftâh-ı guyûp ola ayân

Saltanat kim etdidi devr-i semâ
Devr-i arşa eyledi avdet-nümâ

Tâ mizac-ı unsuru vahdânîden
Mazhar-ı sûrî gele ferdânîden

Bu mizacdan tâ taayyün bula kalb
Ma'nevî mazharda zâhir ola kalb

Çün sirâyet etti asl-ı hubb-ı zât
Pes teveccüh eyledi arz-ı sıfât

Etti ta'yîn bir mizâcı a'deli
Kim Muhammed idi onun ekmeli

Rûhudur ervâha misbâh-ı sabûh
Cismidir cesâma miftâh-ı fütûh

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

MEB'AS—İ MUHAMMED MUSTAFA (S.A.)

(Hz. Peygamberin gönderilmesi)

Gel beru ey cân elinde seyr kılan kasr u tâk
Nice kurdum gör hümâyûn kubbe-i cevher-nitâk

Bir makaama kurmuşam kim sahnı firdevs bâğıdır
Bir merâma kurmuşam kim Adn-i inde'llâhi bâk

Bir mücellâ dür bu arsa kim Süleyman perdedâr
Bir muallâ dür bu dergâh tuttu İskender Burâk

Seyr eder Dâvud makaamât bu hayât-bahş ravzada
Devr eder Hızr anda sâkî bâde-i Kevser mezâk

Zîra ol sultân-ı kevneyn yer yüzüne iniser
Şark u garb onun olısar Mekke ne Şâm u ırâk

Zîra İbrâhîm ü Mûsâ ona ümmet oldular
Yoluna Dâvûd u İsâ kodular baş u ayak

Ne kadar kim enbiyâ ve mürselîn kim geldiler
Cümle ikrâr eyleyip fazlına etti ittifâk

Gökten indi yüz mükerrem suhf onu etti beyân
Etti Tevrât u Zebûr İncîl ü Fürkaan ittibâk

Hak Taâlâ fazlın onun etti bunlarda ayân
Külli âlem ümmet olup etti ona iltihâk

Bildi çün onun kemâlin yazdı ashab-ı kibâr
Sire ehli vasfını sebt eyledi bî-ihtilâk

Cümle âlem kâtib olsa yazsalar evsâfını
Yazmayalar ille bir katre denizden kara ak

Dinle imdi nice doğar ol resûl-i kâyinât
Şarka garba nice eder nûru onun insiyâk

Çünkim etti iktizâ ol devre-i arşiyyede
Tâ ki vahdâniyyet ede saltanatta ittisâk

Pes buluştu Âmine cem' oldu Abdullâh ile
A'del-i ezmân içinde nutfe etti istibâk

Göçtü ol nûr atasından eyleyip azm-i sefer
Anasının kondu pes alnına etti i'tinâk

Eşref-i evkaat içinde anasından doğdu ol
Eymen-i sâat içinde etti ondan iftirâk

Es'ad-ı ahvâl içinde tal'atı etti şurûk
Ekmel-i hâlât içinde hüsnü etti inşirâk

Evceh-i hüsn üzre cismi buldu ferşte i'tidâl
Ahsen-i vech üzre rûhu oldu arştan iştikâk

Doğdu çün kim şems-i kevneyn âleme verdi ziyâ
Tâ anası gördü Şam'da Mekke'den kasr u revâk

Bu anası gördüğüdür kanı ervâh gördüğü
Âlem-i a'lâda onun nûru hîç olmaz muhâk

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

Çünki doğdu anasından secde kıldı Rabb'ine
Yüzünü dergâha kodu arza kıldı iştiyâk

Bu idi evvel sözü kim ümmetin etti dilek
Tâ kim ede Hak Taâlâ ümmetin oddan atâk

Geldi evvel Ka'be secde eyledi ayağına
Eyledi eyvân-ı Kisrâ heybetinden inşikâk

Sâve bahri yere geçti bir deniz çıktı geri
Odları âteş-perestin oldu cümle inmihâk

Titredi nice kelîsânın yıkıldı kubbesi
Yere geçti düştü yüzü üstüne ehl-i şikâk

Kabe'nin dört bucağından işitildi dört kelâm
Biri bu kim geldi çün hak oldu bâtıl inzihâk

Bu durur ikincisi kim geldi sizden bir resûl
Kim onundur nasr u izzet dînine edin vesâk

Bu durur üçüncüsü kim geldi nûru'llâhtan
Açılıp rahmet kapısı zulmet oldu ingilâk

Bu durur dördüncüsü kim erdi Allâh'tan hitâb
Yâ Nebî biz seni irsâl eyledik eyle yarak

Gönderip âlemlere şâhid mübeşşir hem nezîr
Olmasaydın olmaz idi arş u ferş seb'-ı tıbâk

Pes haber ver kıl beşâret bilsin onu kullarım
Ya'ni mü'minler giriser cennete yevme't-telâk

Hem haber ver eyle inzâr tâ işitsinler onu
Ya'ni kâfirler cehennemde olısar ihtirâk

Dedi Abdül Muttalib ben Ka'be'nin içindedim
Cümle esnâm secde kıldı düştü sındı baş u sâk

Pes cidâr-ı Ka'be'den bir savt işittim kim dedi
Doğdu şimdi ol nebî muhtâr-ı Hak etti sıbâk

Bir nebîdir bu gelen kim ede küffârı helâk
Komaya bir ehl-i şirki yoğ ola ehl-i nifâk

Hem beni tâhir mutahhar eyleye esnamdan
Emr ede ola ibâdet olmayalar kimse âk

Zîra bin yıl Ka'be put-hâne oluptu bî-hilâf
Çün Resûlu'llâh erişti kıbledir yakın ırak

Etti ta'zîm ol nebî yüzler süridi ümmeti
Egnine hil'at geyürüp örttiler atlas duvak

Tâ visâli Ka'besin bundan kılalar i'tibâr
Tavf edip vuslat bulalar demeyeler el-firâk

Zîra cümle mümkinât onun kemâlin gösterir
Âlem-i âfâk-ı enfüs biri birine vifâk

Gör kemâl-i kudretini nûru cism ü cân eder
Canlara cân eder onu kendüye cânân eder

Çü geldi âlem-i mülke vücûdu
Diledi ümmetin kıldı sücûdu

Dilersen bilesin evsâfın onun
Gerek kim bulasın vassâfın onun

Şu resme etti itnâb ehl-i sîre
Kim i'câzına ermez hiç mesîre

Velî biz edelim şol sözü tasrîh
Ki tefsîr ü hadiste geldi tashîh

Şu yıl gönderdi Allâh ol Halîl'i
Kim etmişti helâk ashâb-ı fîli

Rebîü'l-evvele isnâ aşerdi
Nazîri ne melekti ne beşerdi

Anadan doğdu sünnetli münevver
Mücessem rûh idi akl-ı musavver

Atası diri idi ceddi hem sağ
Ki Abdülmuttalib'di ol yüzü ağ

Bu söze müttefiktir ehl-i edyân
Ki Abdülmuttalib'di ehl-i îmân

İşitti doğduğunu oldu mesrûr
Dedi el-hamdü'lillâh doğdu ol nûr

Kabâyil cem' olup geldi kemâhi
Dediler doğdu ol nûr-ı İlâhî

Budur ol kim onu Allâhu a'zam
Cemîi enbiyâdan etti a'lem

Haber vermiş idi Tevrât u İncîl
Ki Hakk onu kamudan etti tebcîl

Kim Âdem'den yere doğunca ol mâh
Beyân eylemiş idi onu Allâh

Bunun adını evvel ol veriptir
Yaratıp yer yüzüne gönderiptir

Bunun adı Muhammed'dir ezelden
Bu resme deniliptir lem-yezelden

Pes ona ettiler gâyetde i'zâm
Ederdi fahr onunla hâs ile âm

Aceb mi ger olursa yerde mefhar
Onunla fahr eder gökte melekler

Onunla fahr eder evlâd-ı Âdem
Onunla fahr eder mecmû-ı âlem

Ne âlem belkim Allâh fahr eder bil
Onunçün kıldı halktan onu teclîl

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyeti büşrâ

Rivâyettir ki doğdu çün anadan
Cihânı kapladı düpdüz senâdan

Ki tâ haddâ şeyâtîn oldu merdûd
Göğe çıkmaktan oldu külli matrûd

Evâyilde çıkarlardı semâya
Ağarlardı yüce cevvi havâya

Melekler sözünü tâ istirâka
Alıp neşr edeler Şâm'a Irâk'a

Bu kez çün dilediler kim çıkalar
Meleklerden yana göğe bakalar

Buyurdu Hak Taâlâ attılar od
Şeyâtîni edeler tâ ki matrûd

Buyurdu çünki sultânü's-selâtîn
Pes ettiler rücûme'lliş-şeyâtîn

Bu ol oddur kevâkibden atarlar
Ki tâ ede şeyâtîne eserler

Kimini od yakar baştan ayağa
Kimini naks eder atar ırağa

Bular bârî çü gördüler bu hâli
Birinin kalmadı aslâ mecâli

Derildiler pes İblîsin katına
Bu işte tâ göreler dikkati ne

Dediler kim ne hâdis oldu masnû'
Kim olduk biz semâdan şimdi memnû'

Dedi varın tavâf edin cihânı
Ayân eyleyesiz tâ bu nihânı

Aradılar kamu şarkan ve garbâ
Taradılar yeri bu'den ve kurbâ

Yararak gördüler kim Mekke şehrin
Kuşatmışlar melekler batn u zahrın

Görürler kim bir evden nûr-ı sâtı'
Çıkıp derler budur bürhân-ı kaatı'

Melekler bir birine muştularlar
Ki geldi âleme ol sırr-ı ekber

Gelip bildirdiler İblîse onu
Çığırdı eyledi âh ü figânı

Ki doğmuş âyet-i âlem cihâna
Gelip rahmet benî Âdem cihâna

Onunçün varmadınız gök katına
Ki munzardır ona ve ümmetine

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyeti
büşrâ

Çü Mekke kavmi gördüler onu hep ettiler idrâk
Dediler bu durur ol kim dine şânında erselnâk

Muhammed'dir bunun adı olısardır resûlu'llâh
Leamrük olısar tâcı ridâsı olısar levlâk

Anası bir kaç emzirdi dediler kim gerek dâye
Kabûl etmedi hiç dâye birini etmedi imsâk

Tahayyürde dururlarken ne hikmettir bu iş derken
Halîme adlı bir hatun erişti vaz'ı tâbı pâk

Ona bildirdiler onu Medîne'ye alıp geldi
Ne yerde merkebi gitse çemen çiçek olurdu hâk

Olurdu günde bir aylık kadar tutar idi kuvvet
Kimesne görmedi ondan necîs bevl ü çepel hâşâk

Kaçan kim istese hâcet iki pâre olurdu yer
Geri olur idi düpdüz ederdi onu istimsâk

Mübârek başı üstünde olurdu sâyebân ona
Bir ak bulut onun dâyim dururdu üstüne çâlâk

Halîme dâyenin bir gün dilek kıldılar evlâdı
Resûlü bile aldılar koyuna gittiler bî-bâk

Erişti nâgehân Cibrîl tutuban yüreğin yardı
Çıkardı bir uyuşmuş kan bu sözde olmagıl şekkâk

Dedi bu hatt-ı şeytandır sana lâyık değildir bu
Arıttım kalbini bundan bu işte olmagıl gamnâk

Geri yudu onun kalbin bir altın taştın içinde
Mekânında geri kodu onu itmedi istihlâk

Bu hâli görücek onlar Halîme'ye segirttiler
Dediler bir kişi geldi tutup etti onu ihlâk

Yügürdü dâyesi geldi görür kim diridir onu
Velî rengi tagayyürdü görüp etti yakasın çâk

Onu el-kıssa irgürdü geri anasına tiz sağ
Güneşten onu saklarda mebâzâ ermeye seffâk

Çün oldu iki yıl dört ay atası dünyeden gitti
Bu sözdür sözlerin sağı dememiştir onu effâk

Kaçan kim altıya erdi anası gitti dünyâdan
Medîne Mekke nısfında yatar derler onu nüssâk

Severlerdi kamu âlem husûsâ kim onun ceddi
Hevâdârı idi derdi budur ol sırr-ı a'taynak

Sekiz yaşına ericek dedi gitti âlemden
Buyurdu tâ Ebû Tâlib ola kulluğuna derrâk

Aceb mi ger beşer yerde ayağna kosa başın
Çün'ali tozunu sürme çekiptir gözüne eflâk

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Cemâli doğdu çün yerde gök aldı şemsi def kıldı
Kamer raks urdu meclisde çün oldu bedri istidrâk

Mutahhardı onun zâtı alâyıktan avâyıktan
Onunçün konmadı aslâ eteğine onun hâşâk

Cemîi ömrü içinde salîbe kılmadı ta'zîm
Kıgırsalar da varmazdı ne yerde kim olur işrâk

Ne hamr etti ne zemr etti ne lehv etti ne lagv etti
Ne lu'b etti ne ka'b attı komazdı katına hettâk

Kemâlâtı ona erdi ki meşhûr oldu fazl ile
Emânette diyânette nazîrin görmedi süllâk

Ki tâ haddâ ki derlerdi Muhammed'dir Emîn sâdık
Şu resme kadrî a'lâdı ki kemter kulları müllâk

Çü yaşı on iki oldu meger günlerde bir günde
Ebû Tâlib ona dedi gel itlüm Şâm'a istislâk

Erişti kaafile Şâm'a gelip Basra'ya kondular
Var idi anda bir râhib ki terk etmişti mâl emlâk

Onun adı Bâhîrâ'dı çü gördü bunları kondu
Bulara karşı yükündü beline bağladı fitrâk

Erişti tiz geri râhib Muhammed katına geldi
Yapıştı eline onun çü buldu zahmına tiryâk

Kureyş'e pes dedi bilin budur âlemlere seyyîd
Resûlu'llâh olısardır pes âmennâ ve saddaknâk

Bunu âlemlere rahmet idüben gönderiserdir
Bula ümmetleri izzet çü budur nasr-ı erselnâk

Kureyş'in dedi eşyâhı neden bildin ki bu kimdir
Ne işten kıldın istidlâl ki budur kadr-i erselnâk

Dedi çün ettiniz ikbâl nazar kıldım ki hep buna
Kılardı taş ağaç secde budur pes sırr-ı erselnâk

Ki zîrâ taş ağaç secde nebîden gayrine etmez
Gelir Tevrât u İncil'de doğısar bedr-i erselnâk

Bakıp gördü bir ak bulut durup gölge eder o[illegible]
Dedi görün bu hâli kim budur ol tavr-ı erselnâk

Dedi kimdir bunu zâbit dediler kim Ebû Tâlib
Dedi kim tiz bunu gönder ere tâ devr-i erselnâk

Mebâzâ kim yehûdîler görüp mekr edeler buna
Buna hâşâ zevâl ere budur çün sadr-ı erselnâk

Ebû Bekr anda bileydi ona koştu Bilâl'i pes
Erişti Mekke'ye geri kamer-veş nûr-ı erselnâk

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahzı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Rivâyettir dirâyet kıl be-gâyet
Çün on dördüne erdi oldu âyet

Cemâlinin hilâli erdi bedre
Erişti sadrı kadre kadri kadre

Yüzündeydi risâlet nûru zâhir
Özü deryâ idi sözü cevâhir

Sözü câna hayât olurdu yâkuut
Kulaklarda olurdu dürr ü yâkuut

Tutarlardı ne buyursa' ibârât
Ederlerdi ne gösterse işârât

Yigirmi beş yaşa çün kim erişti
Hak'a erdi ona her kim erişti

Hadîce hatunu kıldı tezevvüc
Sadef kılmag için kıldı teferrüc

Kim ondan bite dürler şâhvârî
Saçıla yer yüzüne mâhvârî

Hadîce ona âşık olmuş idi
Akîk idi Yemen'den gelmiş idi

Mukaarin oldu pes ma'şûk u âşık
Akîk ile olur gevher yaraşık

Ebû Bekr'i edindi sânî esneyn
Kamer sağdıç güyegü şems-i kevneyn

Tufûliyyet zamânından bileydi
Yarım dem hâşâ ondan ayrılaydı

Gönülde hass idi sırrında sâhib
Seferlerde hazerlerde müsâhib

Pes evvel doğdu Kaasım sonra Zeyneb
Rukiyye Ümmü Gülsüm Fâtıma hep

Hadîce anadan doğdu bu evlâd
Bulara Mekke şehri idi mîlâd

Bu evlâdı nübüvvetten ön idi
İki oğlu risâletten son idi

Hadîce'den çü Abdullâh geldi
Bu kez Mariye'den İbrâhîm oldu

Bular hep dirliginde nakl oluptur
Velîkin Fâtıma sonra kalıptır

Ederdi kırka dek kat'-ı makaamât
Olurdu zâhir ondan çok kerâmât

Resûl idi gelirdi nûr-ı ilhâm
Velîkin zâhir olmamıştı islâm

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyet-i
büşrâ

Çün erdi kırk yaşına şâhı kevneyn
Kemâle erdi Şems ü mâh-ı kevneyn

Ki hüsn -i hulk ile mevsûf oluptu
Kemâl-i lûtf ile ma'rûf oluptu

Egerçi kendüdi sâhib-şerâyi'
Velîkin zâhirâ olmuştu tâbi'

Halîlu'llâh'a tâbi'di amelde
Ona uyar idi hüsn-i emelde

Ki İbrâhîmin idi milleti hak
Nizâmı şer'i dîni ümmeti hak

Kabûl-i amm idi hassü'l-havass ol
Kamu edyânda ehl-i ihtisâs ol

Pes ederdi ibâdette cihâdı
Kim ere nâgehânî fazl-ı Hâdî

Pes erdi emr-i Subhânî düşünde
Pes erdi vahy-i Rabbânî düşünde

Ne kim düşte görürse sâdık oldu
Ne kim söylerse Hak'tan nâtık oldu

Bu kez cânında gâlib oldu eşvâk
Habîbine habîb olmaz mı müştâk

Kıyâs et çünkim ola Bârî mahbûb
Ne mahbûb Bârî mahbûb Bârî mahbûb

Şuhûdî mülkünün subhânı ola
Vücûdî şehrinin sultânı ola

Bu yolda pes memât ola hayâtı
Hayâtına hayât ola hayâtı

Bu resme dâyimü'l-ahzân idi ol
Hayâli fikrine mîzân idi ol

Ki tâ ere hayâlinden visâle
Firâk onu visâl iline sala

Ol ilden tâ ere zerre işâret
Bu zerreden ere şemme beşâret

Severdi vahdeti ederdi halvet
Ederdi halveti tâ bula celvet

Hıra dağına gâh gâhî giderdi
Yere yaşı göğe âhı giderdi

Dururdu nice gün gâr-ı Hırâ'da
Harı olmaz idi ona hırâda

Gönül bulmasa yârinden tecellî
Hayâlinden nite ola tesellî

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur âyet-i kübrâ
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gâyet-i büşrâ

Çü gördüler onu terakkîde buldu kemâl
Velî bilmediler ki niçin zaîf oldu hâl

Gelip ammusı Hamza kız kardeşine dedi
Ki yâ Âtike niçin oldu Muhammed hilâl

Ne yeldir kim ol gül yanağın hazân eyledi
Ki yâkuut-ı ahmer dudağı solup oldu al

İşi dâyimâ fikr ü halka karışmaz niçin
Bu söze cevâb vermedi Âtike oldu lal

Pes etti Kureyş'in ululları da'vet onu
Muazzez tutup ettiler anda çok kıylu kâl

Nedendir kim ahzan yürürsün vâhîd
Nedendir mübârek zamîrinde vardır melâl

Mizâc-ı kerîminde var mı aceb yâ maraz
Haber ver bilelim nedendir ona ihtilâl

Eger kimseye âşık isen buyur bilelim
Ve ger izzet istersen uşda senin mülk ü kemâl

Cevab vermedi bunlara durdu gitti geri
Varıp halvetine geri eyledi intikaal

Bular pes dediler cevab vermedi çün bize
Ne etmek gerektir bu tedbîre fikr ile al

Dediler Ebû Bekr onun has yâri durur
Ki sırrına vâkıftır eder ona imtisâl

Hevâ-dârıdır eylemez sırrın ondan dirîg
Pes ondan bu hâli soralım alalım makaal

Bu sözü işitti Ebû Bekr turdı'uru
Gelip dedi aslâ sana ermesin hiç vebâl

Bu hâle tahayyürdedir cümle sâdât-ı halk
Husûsâ gelip ettiler bana ondan suâl

Dedi kalb müştâk u nefsim eder ihtirâk
Gözümden akar yaş budur hâlim uş lâ-yezâl

Kararım çü selb oldu hiç sabra yok takaatım
Ne kılsın dil-ârâm çü cânımda yoktur mecâl

Çü gördü ki baştan igen aştı deryâ-yı aşk
Kenâre çıkp sermenip eyledi igtisâl

Ridâsını giydi izârın tutundu revân
Hıra dağına Mekke'den eyledi irtihâl

Çıkıp dağa yüzün turâba kodu secdede
Tazarru' edip ağladı dedi ey bî-zevâl

Melekler görüp ağladı hûr-ı în döktü yaş
K'İlâhî habîbin elif kaametin kıldı dâl

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Mekaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

FASLÜN Fİ NÜZÜLÜ'L—VAHY
(Vahyin inişi)

Çü vakt oldu kim vahy ede ol Ganî Zü'l-cemâl
Muhammed risâlet ede feyz ede zü'l-cemâl

Buyurdu ki yâ Cebrayil oldu vakti tamam
Ki vahy edem inzâl Habîb'ime ere menâl

Ki tâ emr ile nehyin ahkâmın izhâr ede
Beyân ede va'dim vaîdim harâm u helâl

Erîştir pes ona tahiyyâtımı kıl selâm
Yetiştir hediyyem resûlüme aç perr ü bâl

Nüzûl etti pes peyk-i Hazret Hırâ dağına
Havadan edip sayha titredi tir tir cibâl

Nazar kıldı gördü yeşil donlu bir şahs iner
Semâ ile arz ortasında şerîfü'l-hisâl

Gelip dedi ıkra'ki ya'ni oku işitem
Dedi okumak bilmezem yâ Kerîme'n-nevâl

Yapıştı onu boğuban kodu tizcek geri
Rivâyet ederler ki çekti elin bî-cidâl

Dedi geri ıkra' dedi bilmezem okumak
Geri tuttu onu işit ne olısar meâl

Geri dedi ıkra' dedi okumak bilmezem
Hem ümmî hem a'lem ne sırdır acebdir bu hâl

Üçüncüde dedi ki oku onun adını
Kim insânı kandan yaratmış durur bî-misâl

Ki Rabb'in şol ekrem durur kim yarattı kalem
Kalem birle ta'lîm-i ilm eyledi ittisâl

Husûsâ kim insâna öğretti şol nesneler
Ki hîç ermez idi zamîrinden ona hayâl

Bunu dedi oldu gözünden geri gâyib ol
Risâletle Kur'ân getirdi bi-gayr-i muhâl

Pes andan resûlu'llâh aldı gelip Mekke'ye
Risâlet bilâ-şübhe Kur'ân bilâ-ihtimâl

Hadîceye geldi dedi tiz beni örtünüz
Ki titrer yüreğim ede tâ biraz incilâl

Birazdan turugeldi verdi haber hâlini
Revân eyledi sırrını hemçü sâfî zulâl

Dedi korktum ondan dedi hâşa vallâhi Hak
Hizâyet ede kılmaya seni sâhib-kemâl

Sana vermese fazlını pes kime feyz eder
Sana kılmasa vaslını kimdir ehl-i visâl

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Pes andan Hadîce yügürdü yayan
Varıp Varka'ya onu etti beyân

Ki râhibdi çok dili bilmiş idi
Ki Tevrât'ı İncîl'i bilmiş idi

Sevindi işiticek ol mu'teber
Gelip dedi ver yâ Muhammed haber

Haber verdi pes gördüğünden resûl
İşitti onu Varka kıldı kabûl

Dedi bilki Nâmûs-ı Ekber'dir ol
Ki tâvûs-ı küddûs-i ekberdir ol

Ki Mûsâ'ya Îsâ'ya gelmiş durur
Şu dem ki nübüvvet verilmiş durur

N'olaydı eriştiredi Hak beni
Şu vakte kim ihrâc edeler seni

Dedi kavmim ihrâc idiser midir
Koyup hakkı bâtıl gidiser midir

Dedi her beşer kim nübüvvet eder
Onun kavmi ona adâvet eder

Pes andan kesildi geri Cebrayîl
Zamân oldu gelmedi vahy-i Celîl

Be-gâyet hazîn oldu andan resûl
Şunun gibi kim bezdi candan resûl

Karâr eylemezdi gece gündüzin
Dilerdi ki dağdan ata kendüzin

Gözüktü gözüne geri Cebrayil
Getirdi geri ona vahy-i Celîl

Dedi yâ Muhammed ki sensin resûl
Niçin hâtırnı tutarsın melûl

Meger verdi bir gün haber Mustafâ
Muhammed resûlu'llâh ol bâ-vefâ

Ki bir savt işittim semâdan gelir
Geri bir firişte havâdan gelir

Semâ ile arzın arasındadı
Oturmuş idi kürsü üstündedi

Nazar kıldım ona geri anladım
Yüzün gördüm onun sözün dinledim

Ki bildim onu bu melektir kim ol
Ki bir kez Hırâ'da edipti nüzûl

Geri emr-i Subhânî'den geldi uş
Geri vayh-i Rabbânî'den geldi uş

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Çü gördü onu elyedi pes feza'
Velî kılmadı kimseye hiç ceza'

Dedi örtünüz haşyet ettim çü ben
Hadîce dedi yâ Muhammed ki sen

Sılalar kılıcısın erhâma sen
Rahimler edicisin eytâma sen

Kelâmın nizâmın kamu ber-kemâl
Edersin kamu işlere ihtimâl

Fakîre tevâzu' konuğa kerem
Tutarsın kamu âlemi muhterem

Dışın halk ile hüsn-i ahlâk ile
İçin Hakk ile zikr-i Hallâk ile

İlâhın çü kuddûs-ı ekber durur
Gelen belki Nâmûs-ı ekber durur

Yatarken bürünüp ridâ ve izâr
Ederken Hak'ın emrine intizâr

Girip geldi Cebrâil etti nidâ
Selâmını Allâh'ın etti edâ

Ki Müddessir'in sûresin indirip
Hak'ın lûtfuna kandırıp kındırıp

Eriştirdi evvel selâmın onun
Yetiştirdi sonra kelâmın onun

Çü Cebrâil'i gördü ve anladı
İşit yâ Hadîce ki geldi dedi

Hadîce dedi açayım saçımı
Görem kim durur mu veyâ kaça mı

Eger ol melekse olur gâyib ol
Ve ger ola şeytan durur hâyib ol

Pes açtı saçından bir iki fetîl
Gözünden tolundu revân Cebreyil

Dedi yâ Hadîce ki gayb oldu ol
Dedi yâ Muhammed pes oldun resûl

Gelendir sana bil ki Rûh-ı Emîn
Resûlu'llâh oldun ile'l-âlemîn

Bana arz et islâm müslümân olam
Hak'ı hak bilem ehl-i îmân olam

Çü arz eyledi geldi islâma ol
Mutî' oldu a'lâma i'lâma ol

Pes evvel budur ehl-i îmân olan
Resûlün elinde müsülmân olan

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Nedir der bu yerde işit Fahr-i Râzî imâm
Ki çünkim Muhammed resûlu'llâh oldu aleyhisselâm

Ki ilm-i zarûrî ile ona bildirdi Hak
Ki kendi resûldür mine'llâhi temme'l-kelâm

Hadîce saçın açtığından onu bildiği
Ki Cebrâil idi gelen ol azz-i kirâm

Bu işler geri kendüzine olur mu'cizât
Onunçün şehâdet getirdi ona oldu râm

Gelir nakl-i Keşşâf'ta ekser müfessir demiş
Kim evvel inen Fâtiha sûresidir benâm

Gel imdi işit kim bu Kur'ân nice indidi
Yazılmış idi levh-i mahfûza evvel tamam

Ki her harfi Kaaf dağı kadrincedi sûretâ
Ne kim oldu olasıdır eyledi intizâm

Pes andan yarattı bu dünyâ göğünde bir ev
Adı beyt-i izzet melekler eder ihtirâm

Ol evde yazıldı geri Leyletü'l-Kadride
Ki yigirmi dördü gecesi idi irtisâm

Buyurdu onu Cebrayil'e ki yazdı geri
Sefere berere'ye etti onu iltizâm

Buyurdu geri Cebrayil'e kim inzâl ede
Resûle kim i'lâm ede bileler hass ü âm

Pes indirdi onu yigirm'üç yıl içinde ol
Gelip Hâtemü'l-Mürselîn'e edip ihtimâm

Beşer sûretinde gelirdi ona Cebrayil
Gehî bu melek sûretinde olurdu hümâm

Gehî salsala-i ceres gibi ahyânâ ol
İşitirdi bir savt-ı tayyib lâtifü'l-merâm

Gâh aşağa tutardı başını ashâb ile
İnicek ona vahy-i Kayyûm u Hayy-ı lâ-yenâm

Kaçan kim ine vahy-i Rabbânî terlerdi ol
Münevver olurdu cemâli çü bedri zulâm

İşitirdi Hak'kın kelâmın kulağı ile
Haber verir idi ki bile havass u avâm

Dahi dediler altı ay düş ile söyledi
Ki vahy irgürürdi ona Cebrayil fi'l-menâm

Zi feyz ıssı sultan ki teblîg-i ahkâm eder
Kılar kullarına kerem bî-nihâyet müdâm

Yenâbî-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Bu kez bunda allâmeler bir suâl ettiler
Ona erdi hattâ ki çok ettiler ihtisâm

Ki Kur'ân kelâmıdır onun kelâmı sıfât
Sıfât hod müfârık degil eylemez infisâm

Nice nâzil olda gelip resûle sıfât
Nice oldu yâ akl ile ma'nisi infihâm

Cevap verdi erbâb-ı tefsîr ü ehl-i hadîs
Arabda Acemde pes ondan kesildi hisâm

Ki Kur'ân'ı dedi resûl gayr-i mahlûk durur
Dese her ki mahlûk küfürdür bulur intikaam

Bu sözce kadîm oldu pes nazm ile ma'nisi
Egerçi taalluk bulup nazmı tuttu nizâm

Ne savttır ne harftır velî savt ü harf
Onu zâhir etti bu dillerde tuttu kıyâm

Kelâm-ı hafidir temessür eder def'-i vahy
Taayyün taaddüd ona bi'tibâri'l-makaam

Gel imdi gönül levhına işbu tasvîri yaz
Ki sana beyân eyleyem nitti feth-i hitâm

Çü bildin kim oldu hakîkat Muhammed resûl
Ki Kur'ân gelip Cebrayil indi her subh u şâm

Kodu Hak saâdette başında tâc-ı kemâl
Serîr-i siyâdette sırrında urdu hıyâm

Kamu cinne inse resûl eyledi gönderip
Kim Allâh'a da'vet kıla halk ede i'tisâm

İSLÂM-I EBÎ BEKR (R.A.)
(Hz. Ebû Bekr'in müslüman oluşu)

Gel imdi işit kim nice da'vet eder resûl
Nice bildirir emr ü nehy ol helâl ü harâm

İşittin kim onun Ebû Bekr yâri idi
Ederdi ticâret Hicâz u Yemen Mısr u Şâm

Görür Şâm ilinde düşündeki şems ü kamer
Gelip önüne kodular gökten ol iki câm

Tutup pes Ebû Bekç aldı buları ele
Geyürdi libâsın edip sadrına inzimâm

Varıp pes muabbirden ol sordu ta'bîrini
Dedi ona râhib ki kadrin durur müstedâm

Ne yerden gelirsin bana de dedi Mekke'den
Kabîlen nedir dedi Hâşim ki şânı hişâm

Dedi pes çıkısar zamanında bir kimse ol
Kim adı Muhammed Emin'dir ecell-i izâm

Nebîdir kim âhir zamanda gelir âleme
Onunçün yarattı cihânı İlâhü'l-enâm

Yenâbi'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Onunçün yarattı semâvât u arz
Onunçün eder ona eşyây-araz

Onunçün yarattı kamu âlemi
Onunçün getirdi hem o Âdem'i

Onunçün durur enbiyâ mürselîn
Onunçün durur âhirîn evvelîn

Pes ol seyyidü'l-mürselîn olısar
Pes ol ekmelü'l-kâmilîn olısar

Sen onun bilisersin islâmı ne
Pes onun girisersin islâmına

Vezîri olasın zamânmda hem
Halîfe olasın mekânında hem

Budur uşda ta'bîri bil düşünün
Önünden sonun anlągil işinin

Dahi bir sözüm var sana dinle sen
Ki Tevrât ü İncîl Zebûr içre ben

Onun na'tini vasfını bulmuşam
Hakîkat ben onu nebî bilmişem

Getirmişem islâm onu gözlerem
Nasârâdan onu velî gizlerem

Ebû Bekr işitti çün evsâfını
Arıttı küdûrette ol sâfını

Pes oldu ona gâlibü'l-iştiyâk
Ne vaktin ola derdi yâ Rab talâk

Uyumaz idi şubha dek şâmdan
Pes erdi geri Mekke'ye Şâm'dan

Geri rûzi kıldı tebârek yüzün
Gelip gördü çünkim mübârek yüzün

Dedi yâ Ebâ Bekr islâma gel
Hidâyet bulup nasr-ı a'lâma gel

Dedi ger resûlsen kanı mu'cizât
Ki tasdik ede tâ seni mu'cizât

Dedi mu'cize sana yetmez mi ol
Ki Şâm iline çünki vardukta yol

Sana düşte olmadı mıdı ayân
Sana rahib etmedi midi beyân

Ebû Bekr onu çün işitti bilip
Şehâdet getirdi müselmân olup

Nazar erdi tevfîk-ı Rabbânîden
Gönül doldu tahkîk-ı Hakk'aanîden

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Pes andan Alî geldi îmâna bil
Yaşı ondu bağladı îmâna bil

Erişti bu kez Zeyd'übün Hârise
Dalâletten erişmeden hâdise

Yetişti Ebû Bekr-e Osman serî'
Getirdi huzûrunda îman serî'

Zubeyr erdi ardınca onun revân
Gelip Abdü'Rahman dedi el-amân

Bu kez erdi Sa'dübni Vakkaas ona
Dahi Talha erişti fehhâs ona

Bu beş şahsı aldı Ebû Bekr pes
Resûle getirdi olup destires

Şehâdet getirdiler ihlâs ile
Halâsa eriştiler ihlâs ile

Bu sekiz neferdir ki sâbık durur
Kalanı bulara levâhık durur

Ziyâde olurlardı gün gün kirâm
Ki tâ erdi otuz dokuza tamâm

Otuz üç ricâl altı hatun idi
Kamu dürri idi hâlis altun idi

İSLÂM-I ÖMER (R.A.)

(Hz. Ömer'in müslüman oluşu)

Gel ey hüsn-i takrîri tahrîr eden
Tasavvurda tasdîki tasvîr eden

Gözün aç ki ezher nizâm eyleyem
Kulağ ur ki cevher kelâm eyleyem

Ki nazmımda nesr-i meânî dizem
Nisârımda dürr-i mesânî dizem

İşit pes nice tuttu kuvvet bu din
Nice zâhir oldu nübüvvet bu din

Duâ eder idi resûl-i İlâh
Kim islâma izzet ver ey pâdişâh

Ömer'le bu islâmı i'zâz kıl
Veyâ Amr ile dîni ihrâz kıl

Duâsını Hak çün mücâb eyledi
Ömer hakkına müstecâb eyledi

Duâsı niçin olmaya müstecâb
Çün Allâh ediptir ona feth-i bâb

Onunçiin oluptur bu kevn ü mekân
Onunçiin dinilmiş durur kün fe-kân

Yarattı onu Erhamü'l-Râhimîn
Ki tâ ola ol rahmete'l-âlemîn

Yenâbî'-i hikmet onun ol Azîz ü Hakîm
Makaalîd-i rahmet onun ol Kerîm ü Rahîm

Çün duâsın müstecâb etti resûlün Müsteân
Gör Ömer imdi nice izhâr eder emn ü amân

Bir gün Ebû Cehl ile oldu müsâhib pes Ömer
Dedi ona yâ Ömer meydâna gir eyle rihân

Zirâ çıkmıştır Muhammed der ki ben peygamberem
Günde gün etti terakkî olısar sâhib-kırân

Ger sen onu öldürürsen yüz vakıyye uş gümüş
Hem verem ben yüz deve ahmer kıvırcık hep hicân

Pes Ömer bindi resûlün üstüne kasd eyledi
Beline kuşandı kılıç eline aldı sinân

Yolda Habbab übn Eret'e uğradı der yâ Ömer
Gel beru islâmı sen i'zâz kıl kılma hevân

Kim Muhammed dedi yâ Rabb eyle İslâmı azîz
Yâ Ömer'le yâ Ebû Cehl ile eyle câvidân

Dedi bak bak sen dahi mi girdin onun dînine
Dedi kim islâm yoluna ben mi girmişim hemân

Girdiler kız kardaşın hem güyegün islâmına
Dedi uş ne onları koyam ne seni ben revân

Geldi gördü kim salât-ı subh içinde bunları
Kim okurlar sûre-i Tâ Hâ işitti bir zaman

Gönlü yumşandı biraz Kur'an işiticek onun
Tuttu yüz ammâ resûlün kasdına ol pevlivân

Bir mağâra var idi Ebû Kubeys dağında kim
Anda tutardı resûl ashab ile gündüz mekân

Erdi onun kapısına heybet ile pes Ömer
Dedi kimdir kim elimden kurtara baş ile can

Dediler kim yâ resûla'llâh erişti uş Ömer
Gelmedi illâ ki başlar kesmeğe dökmeğe kan

Pes Alî dedi kim emr et iki pâre eyleyem
Dedi sabr et yâ Alî kim gör nice olur bu şân

Çün Ömer girdi kapıdan na'ra urdu hışm ile
Dedi ona pes resûlu'llâh kılma hemçünân

Gel beru islâma gel yoksa azâb iner sana
Nitekim evvelki kavme indi etti bî-nişân

Çün mübârek yüzünü gördü işitti sözünü
Titredi tir tir sarardı sankim erişti hazân

Dedi islâm arz kıl kim Hak nebîsin yâ resûl
Kalmadı aslâ mecâlim el-amân yâ el-amân

Çünki tahkîk oldu Hak batılları ibtâl edem
Çünkim islâmdır muazzez pes niçin olam muhân

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsıbü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Çünkim islâm bâğına kurdu Ömer taht erguvân
Onun ile erbaîn oldu tamam pîr ü civân

Ref' olup râyât-ı islâm nasb olup âyât-ı din
Çıktı îman kal'asına oldu anda pâsübân

Dedi imdi yâ resûla'llah niçin halvettesin
Çün seni Hak gönderiptir sen de et Hakk'ı ayân

Çıktı pes andan resûlu'llâh haremde yürüdü
Da'vet etti zâhirâ islâm yolun etti beyân

Çün muazzez oldu islâm eyledi işrâk-ı tâm
Doldu ervâh ma'rifet nûru ile kalb ü lisân

Buldu islâm izzetinde pes Ömer de izzeti
Kim resûlu'llâh buyurdu gelmesem ben der-cihân

Sen olısardın nebî âlemde bilgil yâ Ömer
Gör ne sadr oldu ki buldu kadr-i âlî bî-kerân

Ona erişti Ebû Bekr ile onun kadri kim
Tâ dedi bunların için şâh-ı sırr-ı kün fe-kân

Kim benim iki vezîrim var durur gökten gelip
Hem iki dahi vezîrim yer yüzünde kâmurân

Gökteki iki vezîrin biri Cebrâil durur
Biri Mîkâîl'dir inerler bular ez-âsümân

Yerdeki iki vezîrimdir Ebû Bekr ü Ömer
Gör ne izzettir verilen bunlara pes nâgehân

Nice izzet bulmasınlar etti i'zâz ol İlâh
Bir nazar kıldı Muhammed zâhir oldu ez-nihân

Ger yetim idi velî dürr-i yetîm idi o şâh
Kim onun ayağının toprağına dürler fişân

Çün hicâb açıldı gökten pes kevâkib görünür
Çün tulû' ede güneş zerrât olur zâhir hisân

Pes bular ol nûr-ı kevneyn devletinde buldular
Bu cihanda kadr-i âlî ol cihanda imtinân

Her kişi kim pes onun şer'inde olsa mustakîm
Hem husûsâ etse onun sünnetini istinân

Ol aceb mi bu cihanda ger erişse izzete
Yarın anda görse dîdâr bulsa ol hûr-ı cinân

Dediler üç yıl oturdu evde da'vet eyledi
Varmadı kimse kapısına idüben imtihân

Çekmedi aslâ silâh hiç Mekke'de küffâra ol
Mu'cizâtına ederdi da'vetini iktirâh

Hücceti Kur'ân idi âyâtı onun beyyinât
Kaahirü'l-bürhân idi bürhânı bâhir bî-gümân

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsbü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaatı'ât

FASLÜN FÎ-SIFÂTI'N-NEBÎ (S.A.)

(Hz. peygamberin sıfatları)

Çün Ebû Bekr ü Ömer Osman Alî
Geldiler islâma oldular alî

Tuttu kuvvet vardığında şer'-i din
Aslı sâbit idi bitti fer'-i din

Gördüler kim doğmuş ol bedr-i münîr
Sâyesinde oldular pes müstenîr

Müstenîr etmiş cemâlin şems-i zât
Müstedîr etmiş onu nûr-ı sıfât

Gördüler kim çıkmış ol sâhib-kemâl
Eylemiş âlemlere arz-ı cemâl

Gördü sarrâf bildi gevher kıymetin
Er bilir ancak geri er kıymetin

Kimse bilmezdi kim ol ne şâh idi
Bu sözün Kur'ân hadistir şâhidi

Bulmadılar bilmesine kimse yol
Ancak onu Hak bilir kim kimdir ol

Gel bu sözden imdi istikmâl kıl
Sâni'a sun'ından istidlâl kıl

Hak Taâlâ kim ona yoktur misâl
Kim kemâl-i izzet onundur celâl

Bu kemâl-i izzet ile ol Ganî
Gör nice mahbûb edinmiştir onu

Şöyle kim demiş durur Levlâk ona
Onun için hâk-i pây eflâk ona

Çün onu ta'zîm eden Allâh ola
Var taakkul kıl kim ol ne şâh ola

Pes kanı diller kim onu vasf ede
Bu kemâl ile kim ayı vasf ede

Dinle ammâ ba'zı evsâfın onun
Tâ ki takrîr edem eltâfın onun

Orta boylu idi ahsen kaameti
Ne katı ebyâz ne esmerdi katı

Ne kıvırcık ne saçı uzun idi
Cismi ahsen hey'eti mevzûn idi

Hiç sinek konmazdı derler yüzüne
Gölgesi düşmezdi yerler yüzüne

Zîra nûrun yoktur aslâ sâyesi
Kim ola evsâfın onun sâyesi

Kim ki baksa yüzüne hayrân idi
Sanki yüzünde güneş seyrân idi

Nice karşıdan göreturur idi
Öyle ardından dahi görür idi

Zira nûrun önü ardı bir olur
İçi dışı sahibü't-tedbîr olur

Onun için uyusa gözü onun
Uyumazdı gönlü der özü onun

Onun için arşa ferşe zeyn idi
Onun için seyyidi'l-kevneyn idi

Sâhibül'-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaatı'ât

Hem mübârek başı idi müstedîr
Cebhesinin sathı idi müstenîr

Gözleri de'câ idi a'lâ-nazar
Sürmeliydi ince mâ-zaga'l-basar

Her gece sürme çekerdi gözüne
Yattığı vakt resm idi kendüzine

Kirpiği uzun kaşı esnâ idi
Kabe kavseyn idi ev-ednâ idi

Kara idi hem sakalı sık idi
Sanasın boynu gümüş ibrîk idi

Parmağı uzun idi hemçün kalem
Ne kadar vasf eylesem âciz kalam

Ayası yassı idi yumşak harîr
İlle yapışmazdı dîbâc u serîr

Sadrı vâsi'di berâber batnına
Kim ne bilir zâhiri ne batnı ne

Var idi göğsünde biraz ince kıl
Bir kılı kırk yar kaalı ince kıl

İki çigninde biraz kıl var idi
İçi dışı dopdolu envâr idi

Hem yağırnında celâdet hâtemi
Var idi derler risâlet hâtemi

Var iki keklik yumurtasınca ol
Cünden ezhardı risâlette resûl

Terlese dürler dökerdi tâneler
Müşgden eltâf idi ol dürdâneler

Ökçesinde az idi lahmı onun
Mu'tedildi lahmma şahmı onun

Yürüse kuvvetle yürürdü katı
Ansızın gören ederdi heybeti

Kim otursa meclisinde bir nefes
Gitmeğe etmezdi ömrünce heves

Söylese gâyet belîğ idi fasîh
Sözüne susuz idi Hızr u Mesîh

Hulle-i hamrâ giyerdi gâh gâh
Cübbe-i hadra giyerdi gâh gâh

Gâh izâr ile ridâ gâhi kabâ
Gâh giyer idi kara kıldan abâ

Gah giyerdi hâtem ü huf na'l ol
Gah kara tülbent sarınca resûl

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

FASLÜN Fİ-AHLÂKI'N-NEBÎ (A.S.)

(Hz. peygamberin ahlâkı)

Çünki bildin ba'zı evsâfın resûlün ey ulu
Dinle gel ahlâkını gör nicedi gökçek hulu

Vermiş idi Hak kemâl-i hüsn ile hulk-ı azîz
Halktan a'lâ idi ammâ etmez idi ol ulu

Derdi Yûsuf ag idi benden velî ben şîrinem
Bir kez onu gören olmaz idi aslâ kaygulu

İki gözü arasında var idi bir nûr onun
Gözleri kara idi bâdâmı süzme sürmelü

Nice yüzü gökçek ise gökçek idi hulku da
Yüzlerini cümle âlem ayağına sürmelü

Hulku Kur'ân idi zîrâ hep tutardı hükmünü
Hem kemâlât ile zâtı olmuş idi dopdolu

Menba-ı ahlâk idi hulk ederdi âleme
Ma'den-i eltâf idi hâşâ kim edeydi gulû

Halka ederdi tevâzu ger şerîf ü ger vazî'
Nefsi toprak gibi alçak gönüllü su gibi duru

Cümleden Allâh'ı yigrek bilüben korkar idi
Kendi nefsiyçün kakıyıp olmaz idi hiç adû

Ger gazab kılsa kılardı Hak rızâsıyçün onu
Kibr ü kin bugz u adâvetten idi gönlü arı

Gülmedi hem kahkaha eylemedi hiç nesneye
Lûtf ile bessâm idi yüzü güleçti mâh-rû

Bir idi katında onun Hak işinde cümle halk
Kimseye yüzgürmez idi ger elü ger arkalu

Kızdan artıktı hayâda hilm ile mevsûf idi
Kimseye lâ demedi her kim ki gelse yalvaru

Kendi ehli hâcetini bitirdi kendi hem
Meskenetten eder idi iftihâr ol bahtulu

Der idi el-fakru fahri ve bihi eftâhiru *
Dâyimâ miskinler ile otururdu ol ulu

Hiç taâmı yirmez idi diler ise yer idi
Söylenip yemez idi ucb ile tutmazdı hû

Tutmadı peşgir önünde hiç mübâhı yirmedi
Balı helvâyı severdi anlamışlardı kamu

Hem buyurmuştur dediler sirkeye ni'met'l-idâm
Hem serîdi hoş görürdü hem kabak severdi o

Hem severdi koyunu yağrın etiyle kolunu
Arpa etmeğin doyunca yememiştir ey amû

Gâh olurdu ol mübârek karnına bağlardı taş
Tâ yürek salınmayıp olmaya açlıktan elü

Bir iki ay evlerinde anmaz idi od onun
Nice günler aç geçerlerdi meger olaydı su

Na'linin kendi yamardı hem libâsın vasla ol
Sayrular sora varırdı ta'ziye ederd'ulu

Varmasın mı rahmetül'lil-âlemîn idi o şâh
Lâlezâr olur akarsa kurumuş yerlerde su

(*) «Fakr, fahrimdir, onunla övünürüm.»

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Sadaka almaz idi hiç ger gelirse armagan
Alır idi eder idi yerine ihsan geri

Yerdi üç parmag ile onu yalardı lûtf ile
Suyu üç kez Besmele'yle Hamdele'yle dinlenü

Hem severdi dâyimâ sağ yanını işlerde ol
Siyyemâ na'l ü libâs giymekte yâ alsa vuzû

Sağ yanının üstüne yatardı istikbâl edip
Her nefeste açılırdı ona bin gaybî kapı

Döşeği ve yastığı sahtiyandı içi lîf
Yatsa gece az uyurdu Hakk'a ederdi tapu

Vitr ile on üç kılardı rek'atı dünle namâz
Hiç seherde uyumazdı alırdı reng ü bû

Gah murabba' otururdu gah çökerdi dizini
Mecmaü'l-âdâb idi mahfî ayân yüzü sulu

Tıybi severdi kokusu kendinin etyab idi
Ger mizâh eylerse hak söylerdi eltâf bahtulu

Özr ederlerse kabûl ederdi özrü lûtf ile
Yoğ idi aslâ katında hiç keremden sevgülü

Etmedi hergiz itâb illâ megre ta'rîz ile
Hîç ehad incitmedi tasvîr ile yâ örtülü

Rıfka emr eylerdi afve sulha halkı kındır...
Kazmaya ta kimsenin ardınca kimse hiç kuyu

Terk edip dünyâyı ukbâ ihtiyâr etmiş idi
Arz olurdu her mahalle ona uçmağ u tamu

Hem binerdi nâkaya at u katır hem merkebe
Ardına kimse alırdı olur ise almalu

Arpa bulamacına yahud paça sünügüne
Da'vet etseler varırdı tiz turur idi uru

Gel bu ahlâkı işit gör sen de var mı birisi
Pes nice ümmet olursun varsa göster gel beru

Ne kadar varsa hazâyin Hak mefatihin ona
Vermiş idi almaz idi eylemezdi gam kayu

Söylese cümle cevâmi' söyler idi sözünü
Her sözü üç kez der idi tâ ki fehm ola eyü

Dursa zikru'llâh idi otursa zikru'llâh idi
Kimseye vermezdi gönlün cânmı illâ ki Hû

Var mıdı bir lâhza kim anmayadı sultânını
Ancılayın kim sever sultânım illâ ki hû

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibû'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Hazretinde ilm idi hilm ü hayâ
Sabr savn emn ü emânet bî-riyâ

Hürmet ü ta'zîm sekîne i'tibâr
Şevket ü izzet vekaar u ıstıbâr

Meclisinde ref'-i savt olmaz idi
Mahzarında nesne fevt olmaz idi

İlm ile fetvâ idi onda kelâm
Hilm ile takvâ idi onda nizâm

Çünki kendi kâmil ü akvâ idi
İşleri ashâbının takvâ idi

Biri birine tevâzu' mekrümet
Uluya ta'zîm kiçiğe merhamet

Gelse muhtâc işleri îsâr idi
Hulk u lûtf ihsân ile âsâr idi

Nice olmasın bular sâhib-kemâl
Çün nazar kıldı keremden zü'l-cemâl

Kendinin mahbûbunu irsâl edip
Cebrayil ile kitâb inzâl edip

Bunlara ta'lîm-i Kur'ân eyledi
Bunlara tefhîm-i Furkaan eyledi

Pes severdi bunları gâyet resûl
Öğretirdi ilm ile âyet resûl

Yoklar idi dâyimâ ashâbını
Açar idi bunlara ebvâbını

Ululara izz ile ikrâm idi
Kiçilere fazl ile in'âm idi

Pes ederlerdi ona da bu kirâm
Gâyetince izzet ile ihtirâm

Şöyle kim doymazlar idi yüzüne
Hiç usanmazlardı aslâ sözüne

Şöyle kim abdesti suyun saklayıp
Bevl ile kanın teberrük eyleyip

Kankısı kim bulur idi i'tibâr
Mâlini suya salardı oda kâr

Kankısı kim eder idi iktidâ
Başını cânını kılardı fedâ

Etmiş idi bunları agâh Hak
Kim Muhammed'dir resûlu'llâh hak

Gönderüptir onu Rabbü'l-âlemîn
Ol muazzez cânı Rabbü'l-âlemîn

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

Nice olmasın muazzez ol resûl
Eyledi çünkim onu aslü'l-usûl

Hem kemâlince mehâsin verdi ol
Hüsnüne şems-i duha'sın verdi ol

Zîra kim aslü'l-hakaayık idi ol
Mahzen ü kenzi'd-dakaayık idi ol

Pes habîb olmağa layık ol ola
Mazhar-ı Rabbü'l-halâyık ol ola

Evvel etti kendüzine onu yâr
Sonra kıldı kamulardan ihtiyâr

Evvelinin âhirinin ilmini
Bâtınının zâhirinin ilmini

Bildirip onu muallâ eyledi
Çünkim âlem kıldı a'lâ eyledi

Çünki kendü efdal-i eşyâ durur
Ümmeti hem cümleden ulyâ durur

Zîra kul Mevlâsına göre olur
Alçağı a'lâsına göre olur

Nite bile akl onun mâhiyyetin
Çün tasavvur edemez mâiyyetin

Nesneler verdi kim idrâk eylemez
Bilmez onu her kim idrâk eylemez

Hem buyurmuştur resûl-i kâyinât
Kim bana çok verdi Allâh beyyinât

Enbiyâdan çün mükemmel eyledi
Altı nesneyle mufaddal eyledi

Evveli budur ki câmi' eyledi
Her kelâmımı cevâmi eyledi

Budur ikinci ki mansûr eyledi
Düşmenimi hor u makhûr eyledi

Erişir küffâra eyle dehşetim
Tâ bir aylık yola gider heybetim

Budur üçüncü tamâm yer yüzünü
Bana mescid hem tahûr etti onu

Râbi'i budur gazâdan verdi mâl
Benden önden etmemiş idi helâl

Bu durur beşince kim etti refî'
Tâ olam halka kıyâmette şefî'

Budur altıncı kim ol Zü'l-kibriyâ
Kim beni gönderdi hatmü'l-enbiyâ

Sâhibü'l-âyât Muhammed mu'cizâtı sâti'ât
Nâsibü'r-râyât Muhammed beyyinâtı kaati'ât

FASLÜN FÎ'L-MÎ'RÂC

(Mirac Faslı)

Elâ ey âşık-ı Hazret ne kılar kıl nazar Allâh
Basîret göz ile gözle çü vermiştir basar Allâh

Gözünde var mı kan kanı niçin dökmeyesin kanı
Niçin vermeyesin cânı niçin demez ciger Allâh

Büküldü beli eflâkin aceb var mıdır idrâkin
Yerin gözleri yaşından akıp derler sular Allâh

Ne dersin bâg u gülzârı çün eder bâg u gül zârı
Yakalar da yakalar çâk edip de tâ seher Allâh

Çü yoktur bu fenâ mülkün bekaası pes bekaa iste
Fenâdan ön fenâ olgıl komasın hiç eser Allâh

Unuttun âlem-i aslı hicâb oldu sana faslı
Dirîgâ kanı dost vaslı demedi mi haber Allâh

Gel urma yarene yare habîbu'llâhı gör yârâ
Nice müştak idi yâre nice onu sever Allâh

Haberde vârid olmuştur dürüst nakl içre ashabdan
Ki mi'râca resûlu'llâh çıkıp verdi zafer Allâh

Risâlet çünkim erişti pes andan sonra bir yıldan
Dediler bir buçuk yıldan işit nice eder Allâh

Haber verdi resûlu'llâh ki yatmıştım haremde ben
Hatîmde ıztıcâ' edip eriştirdi nazar Allâh

İşâda erdi Cebrâil selâm irgürdi Allâh'tan
Seni Allah okur dedi buyurmuştur sefer Allâh

Tutup pes sadrımı yardı ki tâ göbeğime erdi
Çıkardı yüreğim derhâl dahi dinle ne dir ol şâh

Getirdi bir legen altın dolu îmân u hikmetten
Yudu pes kalbimi geri yerinde kodu ol âgâh

Getirdi ol Buraak'ı kim ona binmişti İbrâhîm
Ki kaddi şol kadardı kim katırdan hey'eti kûtâh

Çü binmek ona çekindi almadı sâkin
Dedi Cebrail ebsem dur kim erdi sana âlî câh

Ki bundan yig sana kimse ebed hiç binmeyiserdir
Binip pes Kuds'e gönildim yanımca Cebrayil hem-râh

Ne yere kim gözü erse basardı ayağın anda
Giderken bir nidâ geldi sağımdan söyledi nâgâh

Ki döngil yâ Muhammed der sözüne uymadım gittim
Solumdan geri bir âvâz geri döngil dedi nâgâh

Pes andan geldi bir avret donanmış külli ziynetle
Elin uzattı döngil der ki bu yana değildir râh

Niçin gitmeye doğru râh çü kıgırmış durur Allâh
Kim oldur kaabil ü makbûl kim oldur mukbil-i dergâh

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Pes andan Kuds'e gedim der gözüktü Mescid-i Aksâ
Buraak'ı bağladım dedi ne buyurdu işit ol mâh

Bu kez Aksâ'ya girdim ben iki rek'at namâz ettim
Dedim yâ Cebrâyil bana çü vermiştir nevâl Allâh

Gelirken bir nidâ erdi sağımdan pes ne ündür ol
Dedi el-hamdü'lillâh kim getirmedi zevâl Allâh

Eger dursan kamu ümmet yehûdîler olısardı
Bi-hamdi'llâh ki sakladı geri ol lâ-yezâl Allâh

Dedim kim bir dahi soldan işittim geri bir âvâz
Dedi el-hamdü'lillâh kim eriştirmez melâl Allâh

Eğer dursan kamu ümmet nasârâ olısarlardı
Velîkin sakladı hakkaa geri ol lâ-misâl Allâh

Dedim geldi bu kez avret nidâ etti ki dön geri
Dedi kim sakladı geri irürmedi vebâl Allâh

Kim ol dünyâ idi geldi gözüktü sana arz oldu
Velî fazl etti bildirdi bağışladı menâl Allâh

Eger dursayıdm ümmet olurdu ehl-i dünyâ hep
Velî lûtf etti irgürdi bulara hoş hisâl Allâh

Pes andan dedi kim bana getirdiler iki kâse
Bana arz eyledi onu kim edem imtisâl Allâh

Birinde hamr var idi birinde süt idi onun
Mürevvak sâfî kılmıştı yetiştirdi zülâl Allâh

Dedi pes bana Cebrâil ikisinden birin içgil
Ki kıldı hâs feyzinden sana çün ittisâl Allâh

Pes aldım ben sütü içtim dedi bana ki hoş vardın
Bulısar ümmetin islâm viriserdir visâl Allâh

Eger hamr içsedin ümmet olısardı kamu âsî
Dalâlette olısardı kılardı infisâl Allâh

Bu yerde sîyer ehlinden rivâyet etti râvîler
Ki vermiştir atâsından bulara Hak makaal Allâh

Ki Kuds'de etti istikbâl kamu peygamberin cânı
Çü bedre karşı gönderdi kevâkible hilâl Allâh

Melâyikten mukarrebler kamu geldiler iclâle
Pes islâm yürüdü evvel buyurdu Zü'l-celâl Allâh

Güzel yigit misâlinde gelip görüştü pes islâm
Kemâlince nazar eyle nider gör Zü'l-kemâl Allâh

Onunçün da'vet etti kim habîbini sarâyma
Gerek kim arz ede ona cemâlin Zü'l-cemâl Allâh

Buna nâtık durur Kur'ân kim okudu onu Subhan
Ki subhâne'llezi esrâ buyurmuştur Taâla'llâh

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

İşâret ettiler andan namâza
Ki dura enbiyâ Hakk'a niyâza

Habîbu'llâh çün işitti ikaamet
Halîlu'llâh'a kıl dedi imâmet

Dedi pes Cebrayil kim yâ Muhammed
Çü sensin Hâmid ü Mahmûd Ahmed

Yaraşır kim imâmet sen kılasın
Bu emre istikaamet sen kılasın

Çün uydu enbiyâlar Mustafâ'ya
Eriştiler safâya ıstıfâya

Ebu'l-leys etti bunda bir rivâyet
Gerek kim edesin onu riâyet

Getirdiler dedi ol yerde mi'râc
Kim ağa göklere ol nûr-ı vehhâc

Bu ol mi'râc idi kim cümle ervâh
Bu âlemden gidicek koyup eşbâh

Bu mi'râc ile çıkarlar semâya
Pes andan ağdı peygamber semâya

Muhaddisler nedir der dinle bunda
Resûlu'llâh ne derse anla bunda

Eriştik dedi giderken sebîle
Bu dünyâ göğüne Cebrâil ile

Kapı açın dedi kimdir dediler
Dedi Cibrîl dahi kim var dediler

Dedi geldi Muhammed'dir tutup yol
Dediler mürsel oldu mu bugün ol

Na'am dedi dediler merhabâ pes
Ne gelmektir ki geldi müctebâ pes

Kapı açıldı gördüm Âdem'i der
Dedi Cibrîl bu Âdem'dir selâm ver

Selâm verdim dedi kim merhabâ ol
Nebiyy ü sâlih ü ey sâlih oğul

Bu kez çıktım ikinci âsümâna
Dururdu Yahya Îsâ ol mekâna

Dediler merhabâ Sâlih karındaş
Dahi sâlih nebî izzetse şâbâş

Bu resme çıktı tâ seb'-i semâvât
Bu resme dendi her gökte ibârât

Nazar kıl nice ikrâm etti Allâh
Ki düpdüz âlemi râm etti Allâh

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Üçüncüsünde Yusûf andan İdrîs
Beşincisinde Hârûn dinle tedrîs

Çün erdim sâdisine âsümânın
Dururdu üstüne Mûsâ semânın

Çü geldim ol felekten ağladı ol
Dediler niçin ağlarsın dedi ol

Onunçün ağlaram kim Hak Taâlâ
Ki benden son yarattı kıldı al'â

Bunun ümmetleri çok olısardır
Benimden cennete çok tolısardır

Pes eriştik yedinci âsümâna
Nice erdi işit taht-ı amâna

Kapı açın diyü bildirdi Cibrîl
Dediler kim durur bu dedi Cibrîl

Dediler kim durur sana musâhib
Muhammed'dir dedi bana musâhib

Dediler mürsel oldu mu Muhammed
Bu gece bunda geldi mi Muhammed

Na'am dedi dediler merhabâ pes
Ne gelmektir ki geldi Müctebâ pes

Kapı açıldı İbrâhîm'i gördüm
Bu atandır selâm ver dedi verdim

Selâmım aldı dedi merhabâ ol
Nebiyy ü sâlih ü hem sâlih oğul

Pes andan çün giderdim intihâya
Eriştim yolda Sidr'e müntehâya

Yemişi kulleler gibiydi mutlak
Filin kulağına benzerdi yaprak

Gözettim anda dört ırmağ akardı
İkisi zâhirâ çağ çağ akardı

İkisi bâtın akardı sebîle
Suâl ettim ben ondan Cebrayîl'e

Dedi bu iki kim bâtın akarlar
İkisi dahi uçmaktan çıkarlar

Bu ikisi ki zâhirde akar bil
Birisidir Fırât u birisi Nîl

Zihî kadr-i muallâ verdi Allâh
Zihî kim sadr-ı a'lâ verdi Allâh

Ki cümle enbiyâ bildiler onu
Kim a'lâdır bularlar izz ü şânı

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Kulak tutar isen hoca dökem lülü ile lâlâ
Diyem bir cevher-i ferdi felek dâye melek lala

Yüzü yerün göğün bedri özü âlemlerin sadır
Şu resme âlîdir kadri ki sorsan mislini lâ lâ

Çün erdi Sidre'ye ol şâh bir altından döşek geldi
Dediler nûr-ı hazretti kim örttü Sidre'i küllâ

Bu kez bir Refref-i ahdar döşediler ayağına
Kim âfâkı ihât etti tevâtür böyledir naklâ

Çü çıktı onun üstüne bu kez Cebrâil'i gördü
Kim altı yüz kanadını açıp arz eylemiş bâlâ

Melek hüsnünde Cibrîl'i bu gördü iki kez ancak
Meger kim zâhir olurdu beşer şeklinde ez-bâlâ

Çü gitmek diledi andan dedi pes Cebrayil ona
Ki bir parmak ben uş bundan tecâvüz kılmazam aslâ

Rivâyettir kim ol gece resûl beş nesneye bindi
Buraak biri biri Mi'râc ki nûrânî idi şeklâ

Üçüncü dünyâ göğünden firiştehler kanadına
Yedinci göğe dek andan cenâh-ı Cebrayil bezlâ

Beşinci Refref idi kim döşediler ayağına
Urûc etmişti onunla ki ta'zîmen ve iclâlâ

Buyurdu pes resûllu'llâh kim erdim Beyt-i Ma'mûr'a
Getirdiler bana andan geri üç kâse tesbîlâ

Ki hamr u süt asel idi pes aldım ben sütü içtim
Çü içtim dedi Cebrâil eriştin fıtrata fi'lâ

Ki ya'ni fıtratı islâm eder tevhîde istikrâr
Sana Hak kıldı erzânî edesin Hakk'a tehlîlâ

Pes andan girdim uçmağa görem kim taşları lülü
Turâbı mişg-i ezferden cevâhirdi gül ü lâle

Bu kez arş üstüne çıktı erişti ka'be kavseyn'e
Ne kavseyn belki ev-ednâ budur söz nakl ile aklâ

Kodu pes Refrefi arşta ayağın durdu hazrette
İşâret kıldı Cebrâil selâm ver Rabb'ine kavlâ

Okudu pes tahhiyâtı salavât tayyibâtı hem
Selâm verdi Taâla'llâh ona ikrâm edip fazlû

Resûlu'llâh diledi kim selâmı amm ola Hakk'ın
Dedi bize selâm olsun dahi sâlihlere mislâ

İşitdi onu Cebrâil şehâdet etti tevhîde
Semâvât ehli mecmû'u bile dediler ifdâlâ

Çün erdi bu makaama ol tecellî eyledi Allâh
Hicâbın ref' edip ona cemâlin arz eder vaslâ

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Elâ ey tâlib-i tahkîk işit kim edelim tedkîk
Eğer Allâh vere tevfîk beyân idevüz icmâlâ

Ayıttılar kim Allâh'ı ki başgöz ile görmedi
Gönül gözü ile gördü budur Kur'ân'da tenzîlâ

Göz ile baktı kalbine fu'âd ile nazar kıldı
Pes andan gördü Allâh'ı gönül gözü ile illâ

Velî şeyh-i arab kim ol Nevâvî'dir buyurmuştur
Mahall-i ihtilâf olsa gerek kim idevüz adlâ

Çü dedi İbni Abbas kim Muhammed gördü Allâh'ı
Demiştir Âişe hâşâ göz ile görmedi kellâ

Dedi çün ihtilâf oldu pes ettik bu sözü tercîh
Ki haktır İbni Abbâs'ın sözünde yoktur aslâ lâ

Muâz ibnü Cebel aydur Hadîce ona aydur kim
İşittim kim resûlu'llâh bu sözü dedi ta'dîlâ

Ki mi'râc gecesi gördüm bu baş göz ile Allâh'ı
Bu sözdür sözlerin sağ edin bu söze ta'vîlâ

Acem fazılları gerçi gönül gözüyle gördü der
Arab kâmilleri haktır tutun bu sözü ta'lîlâ

Elâ ey vâsıl-ı Hazret işit imdi hakaayıktan
Ki bunda dendi bir ma'nâ ki sözler aslıdır fazlâ

Ki çünkim dünyâ göğüne erişti kodu nefsini
Kodu Sidre'de kalbini idüben Rabb'ına meylâ

Kodu pes cânını andan makam-ı ka'be kavseyne
İşit bu sırr-ı a'lâdan ki tahkîkan ve te'vîlâ

Dedi nefsi ki eyne'l-kalb dedi kalbi ki eyne'r-rûh
Dedi rûhu ki eyne's-sırr ederdi sırrı tahsîlâ

Dedi sırrı kani Allâh hitâb erişti Allah'tan
Ki yâ nefs ni'metim sana ki gufrân ile tafdîlâ

Veyâ rûh rahmetim sana bağışladım kerâmetle
Veyâ kalb sana fazlımdan muhabbet erdi teclîlâ

Veyâ sırr-ı Muhammed gel beni sana seni bana
Budur uş sırr-ı ev-ednâ pes etti Hakk'a tebtîlâ

Çü nûr-ı Hazret-i izzet tecellî etti sırrına
Tamam selb oldu mahsûsât ne temsîlen ne tahyîlâ

Nazar kıldı cihât-ı sit tamâmet külli nûr olmuş
Sutû' etti bu kez sırrın içinden nûr-ı tekmîlâ

Bu kez erdi tecellî zât vücûdun mahv-i mahz etti
Kodu pes mâsiva'llâhı verettelnâhu tertîlâ *

Pes andan Hak bekaa verdi beka' billâh ile durdu
Olup nûrun alâ nûr ol ve fassalnâhu tafsîlâ **

Çü gitti cümle keyfiyyât fenâ buldu vücûdiyyât
Ki hattâ kalebi kalbi oluptu nûra tebdîlâ

Bu nûr ile nazar kıldı geri ol zâtı nûruna
Bu kez nûr inkişâf etti geri nûruna tecmîlâ

Bu nûru'llâh ile gördü geri Allâh'ını hakkaa
Taayyün gitti kaldı zât ne teşbîhen ne ta'tîlâ

Celâli kibriyâsından tecellî eyledi Allâh
Cemâlin arz edip ona kemâlin söyledi Allâh

(*) *«... Ve onu güzel bir şekilde beyân edip âyet âyet okuduk.» Furkan Sûresi, 32. âyet.*
(**) *«Biz onu iyice açıkladık.» İsrâ Sûresi, 12. âyet.*

Elâ ey cevher-i ma'nîde sarrâf
İşittin kim ne dedi bunda arrâf

Ledünnî ilminin bu gevheriydi
Hakaayık hokkasının cevheriydi

Bu bir tahkîk-i Rabbânî idi âh
Nesîm-i gayb idi kim erdi nâgâh

Ledünnî ilmine şol buldu kim yol
Kim amennâ ve saddaknâ dedi ol

Pes uydu Mustafâ'nın şir'atine
İşitgil imdi onun şir'ati ne

Tecellî kıldı çünkim Hazret-i zât
Resûlü'llâha erdi vahdet-i zât

Bekaa billâh erip giderdi zâta
Mezâhirden sefer ederdi zâta

Şuhûd eder idi hüsn-i sıfâtı
Sıfâtı gösterirdi gayb-ı zâtı

Pes ism-i a'zam oldu çünki zâhir
Belirdi iki bâtın iki zâhir

Bu bâtın Hakk'a zâhir düştü evvel
Ki feyz-i zât ola anda mükemmel

Bu zâhir geri Hakk'ın bâtın idi
Zuhûra geldi şol kim bâtın idi

Birin birine çün sundu hediyyât
Taayyün buldu esrâr-ı hüviyyât

Hitâb erişti halktan kes ümîdin
Benim Rabb'in bana tut pes ümîdin

Ki halkın yok durur elinde eşyâ
Benimdir kabz u bast ifnâ ve ihyâ

Bana et sohbete şimdi şurû'u
Çün âhir bana edersin rücû'u

Muallâk kılma kalbin dünyaya var
Ki dünyâ çün seni ben etmedim var

Dahi vahy etti anda iki âyet
Müfessirler eder böyle rivâyet

Ki Kur'ân'ın cemî'in etti inzâl
Arada Cebrail'di peyk-i irsâl

Velî bu iki âyet anla onu
Ki âmene'r-resûldür dinle onu

Muhibb idi ve mahbûb yoktu sâlis
Kifâhandı hitâb-ı vahyi bâis

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Resûl aydur çün erdim anda nâgâh
Bana üç nesne verdi ada Allâh

Biri bu iki âyettir ki dedik
Hoş anlagıl rivâyettir ki dedik

İkinci bu ki afv etti kebâyir
Ki hattâ ümmetim olmaya hâyir

Şu kim şirk etmese magfûr ola ol
Ne denlü âsise ma'zûr ola ol

Üçüncü bu kim elli vakt namâzı
Buyurdu kim ede kullar niyâzı

Ererdi izzet ile arşa ferşten
Buyurdu geri vara ferşe arştan

Kim ola rahmetel'lil'âlemîn ol
Kim ola hayr ü hayri'r-râhimîn ol

Buyurdu çünki döndüm yer yüzüne
Eriştim anda Mûsâ'nın özüne

Dedi Rabbin ne emr etti sana farz
Dedim elli namâz etti bana farz

Dedi kim ümmetin kuvvet yetirmez
Bu elli vakte hiç tâkaat getirmez

Ki ben senden ön ettim intihâcı
Benî İsrâîl'e ettim ilâcı

Geri var Rabb'ine pes iste tahfîf
Rücû' ettim ki Rabb'im elde taltîf

Bağışladı bu kez onunu Allâh
Keremden kıldı tahfîf onu Allâh

Gerü Mûsâ'ya erdim sordu bana
Bağışladı Hakk onun dedim ona

Geri evvelki gibi dedi Mûsâ
Geri vardım onunu kodu Mevlâ

Geri Mûsâ'ya geldim geri vardım
Onun geri kodu Mûsâ'ya erdim

Geri vardım beşin bağışladı Hak
Beşi kaldı bu elliden muhakkak

Dedi çoktur bu beş eyle talebden
Dedim ettim hayâ kaadir Çalaptan

Pes oldum râzı bu beş vakt namâza
Ki tâ ümmet dura Hakk'a niyâza

Ne nâz ede niyâz ede bu ümmet
Muhammedçün meger Hak ede rahmet

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Çü mi'râca urûc etti semâvât üzre ol bedr ay
Tamâm oldu rücû' etti bu gâyât üzre ol bedr ay

Buyurdu çün güzer kıldım münâdî bir nidâ etti
Ne buyurdu onu dinle bu âyât üzre ol bedr ay

Ki farzım eyledim imzâ velîkin eyledim tahfîf
Bu resm ile haber verdi bu râyât üzre ol bedr ay

Ki her bir vakt namâzı ben berâber tutam on vakte
Alıp onu geri döndü bu evkaat üzre ol bedr ay

Pes andan Sidre'ye yetti erişti cennete geri
Cihânı cümle tayy etti bu mirkaat üzre ol bedr ay

Geri indi makaamına ki mescid-i Harâm idi
Urûc etti nüzûl etti bu mîkaat üzre ol bedr ay

Bu hem tayy-ı mekân idi bu hem tayy-i zamân idi
İki sâatti ser-cümle bu hey'ât üzre ol bedr ay

Ki kalbi ne yere erse ererdi kalebi anda
Oluptu kalb gibi kaleb kemâlât üzre ol bedr ay

Harem'de çün nüzûl etti Ebû Cehl erdi pes evvel
Mulâkaat oldu onunla makaalaat üzre ol bedr ay

Dedi kim iş bu gece ben ki Beytü'l-Makdis'e vardım
Beyân eyledi mi'râcın bu hâlât üzre ol bedr ay

Ebû Cehl çünkim işitti kıgırdı anda küffârı
İşittiler çü mi'râcm dediler cümlesi hey hây

Kamusu eyledi inkâr taaccüb eyleyip onu
Biraz ashâb olup mürted kodu îmânını hâşây

Ebû Bekr'e ayıttılar bu gece Kuds'e vardım der
Dedi kim vardı sâdıktır ki haktır ol cihân-ârây

Dediler kim neden dersin dedi onun için kim ben
İnanırdım bu göklerden haber verse o rûh-efzây

Çün onu eyledi tasdîk pes adın verdiler Sıddîk
Hakîkat buldıdı tahkîk onunçün oldu şekker-hây

Kabâyil cümle geldiler haremde saf saf oldular
Haber ver imdi dediler oturdular alay alay

Biliriz görmedin sen hiç ki Beytü'l-Makdis'i aslâ
Nedir pes Mescid-i Aksâ eger bastınsa anda pây

Emârâtın alâmâtın beyân et edelim tasdîk
Tavakkuf kıldı bir sâat bu sözde ol yüzü tugray

Be-gâyet kurbet erişti mübârek kalbine onun
Velîkin kılmadı izhâr çatıp kaşın demedi vây

Ki zîra nesne sordular kim onu gözlememişti
Pes oldu muntazır vahye ne emr ede o Bî-hemtây

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Erişti ûtf-ı Rabbânî hicâbın küllî ref' etti
Ki zâhir eyledi Kuds'i ayân oldu ona her cây

Neden kim sordular ona kamusundan haber verdi
Dediler vasfını gerçek diyüptür zîr ile bâlây

Dediler yolda gördün mü aceb hiç kaafile bizden
Bu söze pes cevab verdi o gözü gönlü cânı bay

Dedi Revhâ'da uğradım ki bir deve yitirmişler
Ederlerdi taleb onu haber verdi o âlî-rây

Susadım bir kadeh buldum bulardan pes suyun içtim
Sorun onu bulardan siz eser verdi o âlî-rây

Dediler kaafile kande dedi Ten'im'de uğradım
Dediler vasf et etti vasf zafer verdi o âlî-rây

Kim önce bir cemel gele ki hâkister ola rengi
İşit kim bunlara nice vatar verdi o âlî-rây

Devenin üstüne iki garâre bağlamışlardır
Muhattatlar muhayyatlar haber verdi o âlî-rây

Kaçan kim şems ede işrâk bular da olalar zâhir
Bu kavme bu kelâmı bu kadar verdi o âlî-rây

Dediler anladık bir bir görelim mu'cizâtın pes
Dedi bir bir nazar edin nazar verdi o âlî-rây

Pes andan çıktılar bunlar Seniyye dağı üstüne
Çü bunlara haber verdi semer verdi o âlî-rây

Çü subh oldu biri aydur ki vallâhi güneş doğdu
Biri aydur ki vallâhi neler verdi o âlî-rây

Erişti uş cemel önce Muhammed oldu pes sâdık
Yüzü çün şems idi sözde kamer verdi o âlî-rây

Güneş gibi ayân etti niçin etmeyeler tasdîk
Ki deryâ-yı hakîkatten güher verdi o âlî-rây

Şular kim mürted olmuştu geri îmânâ geldiler
Giderdi küfr zehrini şeker verdi o âlî-rây

Bular inkâr edip cümle hacer etmiş idi ona
Bu isbât eyleyip sözün dürer verdi o âlî-rây

Çün isbât etti mi'râcın erişti zuhr vakti pes
Erişti dedi Cebrâil yüceldi âyetin fi'l-ây

Pes andan Ka'be bâbnda imâmet kıldı Cebrâîl
Ona uydu resûlu'llâh riâyet kıldı ol bedr ay

Resûlu'llâh dahi geçti imâmet yerine anda
Pes ashâb uydular ona dirâyet kıldı ol bedr ay

Salât-ı zuhr idi evvel ki kılındı cemâatle
İnâyet eyledi Allâh hidâyet kıldı ol bedr ay

Ona evvel sıfât ile tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zât ile tecellî eyledi Allâh

İki gün etti Cebrâil imâmet
Yog idi ne ezân u ne ikaamet

Ezân evvel Medîne'de denildi
Ezân oldu ikaamet aydınıldı

Çün iki gün imâm oldu salâta
İşâret eyledi envâ-ı vakte

Sonunda dedi bu evkaat sanadır
Hem ümmete ki vaktü'l-enbiyâdır

Onunçün eyledi anda imâmet
Resûlü tâ ki tasdîk ede ümmet

Salâtın hey'eti a'dâd-ı rek'at
Bilindi Cebrayil fi'lile bizzât

Çü bildin hâl-i mi'râcı tamâmı
İşit bunda olan bâkî kelâmı

Dcmiştir Isfehanî nûr-ı vehhâc
Otuz dört kez ediptir göğe mi'râc

Otuz dördün biri cismânî idi
Kalanı düş değil ruhânî idi

Muhakkıklar velâ tahkîk ederler
Ki mi'râcı onun dörd idi derler

İki kez etti cismânî dediler
İki kez dahi ruhânî dediler

Hem evvel düş ile ederdi mi'râc
Pes andan rûh ile giderdi mi'râc

Bulardan sonra cismânî ederdi
Ne rûh ederse cism onu ederdi

Eger bize suâl etsen a sâyil
Ki aklımda dolanmaz bu mesâyil

Tefâsir içre ruhânî denilmez
Ahâdîs içre aslâ aydınılmaz

Ne yerde buldunuz buna sened ne
Bu akvâle cihet ne müstened ne

Cevab budur sana ey ilme tâlib
Efâza'llâhu tahkîka'l-metâlib

Tefâsir ü ehâdîs içre denen
Tevâtür yahu meşhurdu denilen

(*) Allah sana isteklerini gerçekleştirmek feyzi ihsân etsin.

Ki kat'â şübhe yoktu sıhhatinde
Gemâat dinlemişti sohbetinde

Cemîi sözü vahy idi şerâyi'
Hakaayıktı bedâyi' di zerâyi'

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle terellî eyledi Allâh

Pes öye olsa ashâb-ı zevâhir
Tevâtür söyledi yâhud meşâhir

Onunçün onu cismânî dediler
Dedi ruhânisini evhadîler

Ki ba'zını demiştir ehl-i âsâr
Demiştir ba'zısını chl-i îsâr

Bu vechten nakl oluptur çok kitabda
Haberler türlü türlü işbu babda

Bu mi'racdan haber nakl etti râvî
Ebû Bekr idi ona dedi râvî

Ki dedim yâ resûla'llâh haber ver
Ne vahy etti sana Rabb'in eser ver

Dedi Rabb'im eger afv sevmeyedim
Hesâbı ümmetime etmeyedim

Velî etti şikâyet ümmetimden
Biri bu kim demedim hazretimden

Ki yarınki amelden şimdi göster
Bular yarınki rızkı şimdi ister

İkinci vermezem rızkını gayre
Bular a'mâlini gayrine vere

Üçüncü rızkımı yerler giderler
Bular gayre varıp çok şükr ederler

Budur dördüncü benven eden i'zâz
Bular halktan taleb kılarlar i'râz

Budur beşinci çün odu yarattım
Onu kâfirler için hılkat ettim

Bular dün gün dürişüp cehd ederler
Varıp kendileri oda atarlar

Geri mi'racda geldi bir rivâyet
Buyurmuştur resûl öyle dirâyet

Ki Rabb'imden suâl ettim mesâyil
Velî olmayadım n'olaydı sâyil

Ki verdin Âdem'e yâ Rabbi cennet
Ne verdin bana yâ Rabb fazl u minnet

Dedi verdim çıkardım sonra onu
Sana i'tâ edem a'lâ cinânı

Ki ümmetle olasız onda bâkî
Çıkarmayam kalasız onda bâkî

Niçin bulmayısar ol hüsn-i hâlât
Çün oldur câmi'-i cümle kemâlât

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Dedim Nûh'a sefîne kıldın i'tâ
Dedi dünyayı kıldım sana intâ

Ki yer yüzün sana kıldım mesâcid
Mesâcidle Sırâtı geçe sâcid

Dedim yâ Rabbi İbrâhîm'e odu
Soğuk kıldın yanmadı vücûdu

Dedi hem ümmetine eyle edem
Selâm u berd edem odda yürüdem

Dedim kim verdin İsmâîl'e Zemzem
Dedi kim ben sana Kevser verem hem

Dedim kim verdin İsmâîl'e kurban
Dedi ümmetlerine edem ihsan

Pedâ kılam yahûdîle nasârâ
Benim lûtfumdan olalar hayârâ

Dedim Mûsa'yla söyleştin ale't-Tûr
Dedi seninle söyleştim ale'n-nûr

Dedim İsâ'ya mâide kerâmet
Dedi ola sana yevmü'l-kıyâmet

Dedim Dâvût'a vermiştin Zebûr'u
Dedi En'âm'ı verdim sana Nûr'u

Dedim ki Yûnus'a verdin necâtı
Ki üç zulmetten irgürdün necâtı

Dedi kim ümmete verdim neşâtı
Kabirde ve kıyâmette Sırâtı

Dedim vermiş idin Hızr'a hayâtı
Dedi kim Selsebîl vere hayâtı

Dedim Mûsâ'ya indirdindi Tevrât
Dedi kim âyetü'l-Kürs a'zam âyât

Dedim İsâ'ya İncîl ettin inzâl
Dedi kim sûre-i İhlâs'ı sen al

Pes andan dedi bana yâ Muhammed
Ki gönderdimdi sana yâ Muhammed

Ne Tevrât u ne İncîl'de geliptir
Kim ona Fâtiha ad aydılıptır

Kim onu okusa cismini onun
Harâm edem oda şâd eyle cânın

Bana senden kerâmetli kulum yok
Habîbimsin ki senden sevgilim yok

Çü gördü bu kemâli ol alî-rây
Cemâli güldü oldu âlem-ârây

Ona evvel sıfâtiyle tecellî eyledi Allâh
Pes ondan sonra zâtiyle tecellî eyledi Allâh

Rivâyet ederler kim ol seyyidü'l-enbiyâ
Görür arşta bir kubbe ol es'adü'l-enbiyâ

Muazzam kilitli onu göricek dedi ol
Ne ola bu kubbe içinde aceb ahfiyâ

Buna kanı miftah ki feth edem onu görem
Hitâb erdi Hak'tan ki yâ ekmele'l-asfiyâ

Kilîdi onun sendedir kim şehâdet getir
Şehâdet getirdi görür, zübdet'l-etkıyâ

Ki kubbe içinde yatar bî-kerân bir deniz
Deniz ortasında bir ağaç bitip pür-ziyâ

Budağında bir kuş kuş ağzında bir zerre toz
Taaccüb edip dedi yâ sâhibe'l-Kibriyâ

Nedir bu dedi rahmetim genci deryâsıdır
Ne hadd erer ona bana tekebbür riyâ

Ol ağaç bu dünyâ o kuş ümmetindir senin
O'zerre günahtır kim ederler ondan hayâ

Buların günâhı benim rahmetime nazar
Budur nisbeti anla yâ seyyide'l-enbiyâ

Hudâya çü sensin bize erhamür-râhimîn
Nazar kıl sülûk edelim der-pey-i evliyâ

ESRÂRÜ'L-VAHY

(Vahiy sırları)

İşit çün uruldu beşârette tabl-ı hitâb
Çıkıp ka'be kavseyne oldu muallâ-cenâb

Konuldu ev-ednâda pes rif'ati mesnedi
Ne kavseyn ne ednâ ki keşf oldu cümle hicâb

Şerâyi'de darb oldu sikke onun adına
Hakaayıkta neşr oldu a'lâmı feth oldu bâb

Yazıldı nişânmda menşûr-ı evkaat-ı hams
Beyân oldu şânında unvân-ı fazl-ı hitâb

Okundu onun adına hutbe levlâk pes ol
Erip Kaaf-ı âfâka kurdu hümâyûn kıbâb

Verildi onun dostlarına naîm-i cinân
Yaraklandı düşmenlerine azâb u ikaab

Pes işrâk edip ona âsâr-ı nûr-ı ilâh
Nisâr oldu sırrına esrâr-ı vahy-i kitâb

Rivâyet eder Câfer-i Sâdık ol kutb-ı dîn
Alî'den kim olsun makaam ona müsn-i meâb

Muhammed suâl etti yâ Rab buyur işidem
Kim efdal amel kankıdır verdi pes Hak cevâb

Tevekkülden efdal rızâdân azîz
Katımda benim yok bulardan yigi müstecâb

Pes andan hitâb eyledi ona ol âlî-zât
Ki yâ Ahmed oldum mahabbette kâmil-sıfât

Şu kim benden ötrü mahabbet ede âleme
Kesile bana ulaşa verem ona sebât

Bana vâcib oldu kim ona mahabbet edem
Çü yoktur benim hubbumun gâyetine sınât

Nazar eyleyem bunlara pes bular da nazar
Ede cümle mahlûka rahmet gözün iltifât

Bular hâcetin halka arz etmeyeler varıp
Helâlden kifâyet kadar edeler iktifâ bu sikaat

Benim zikrim ola bularda naîm ü safâ
Mahabbet rızam ola bunlarda asl-ı hayât

Ki yâ Ahmed istersen evra' olasın tamam
Pes et zühd-i dünyâdan ey zübde-i kâyinât

Dahi ragbet et âhiret istegil ber-devâm
Dedi zühd ü ragbet nitedir buyur beyyinât

Dedi kıl taâmı şarâbı libâsı kalîl
Zahîre koma erteye ister isen necât

Müdâm et benim zikrimi dedi nice edem
Dedi halvet olup bu dünyâyı ardına at

Ki yâ Ahmed oğlan gibi eyleme iktirâs
Ne görsen sevip eyleme meyl ile iltihâs

Dedi yâ Rab eyle delâlet beni bir işe
Ki tâ kim takarrüb bulam hazretine yâ Müstegâs

Dedi geceni gündüz et gündüzün gece kıl
Dedi nite edem bu resme buyur yâ Gıyâs

Dedi uykunu kıl namâz u taâmını cû'
Bu resme kılar âhiretçün kılan ihtirâs

Ki yâ Ahmed ol kul kim işlerse ger dört hisâl
Ben ona verem uçmağında sarây u esâs

Dedi nite ola dedi saklaya dilini
Dahi kalbini ilmini etmeye inbisâs

Ben ona nazar ettigim bile hâzır ola
Gözü nûru açlıktan ola ede inbiâs

Ki yâ Ahmed etsen eger cû'a sumta nazar
Dahi halvete kim ne olur bulardan türâs

Dedi nola mîrâs-ı cû' dedi hikmet durur
Dahi hıfz-ı kalb ü takarrüb bula bî-bihâs

Dahi dâyimâ hüzn ede söyleye hakkı ol
Kayırmaya hiç usra yusra edine hirâs

Ki yâ Ahmed ettin mi bu yola sen intihâc
Ki kulum ne vaktin takarrüb bulur ey sirâc

Dedi bilmezem onu yâ Rabbi bildir bana
Dedi sâcid olsa ibâdette yâ olsa aç

Ki yâ Ahmed üç kul aceb istedir dinlegil
Birisi namâz içre eder bana i'vicâc

Ne bilir kimin karşısına durur işbu kul
Ya kime elin götürüp arz eder ihtiyâc

İkinci bu kuldur ki bu gün gıdâsı yeter
Yarın gussa yer kim ne kılam ne edem ilâc

Üçüncü bu kul kim güler şâd olur hâline
Ne bilir ki ben râzı yâ hışm edem ihticâc

Ki yâ Ahmed işit ki cennette bir kasr var
Kim ağ incidendir degildir zeberced zücâc

Ki has kullarım olur ol evde yetmiş keret
Nazar kılarım bunlara söylerim ben nitâc

Eder cennet ehli taâm u şarâb ile zevk
Bular lezzeti sözüm ile eder izdivâc

Dedi nola yâ Rab alâmet bu kullarına
Dedi dünya zindân ola pes ne taht ile tâc

Ki yâ Ahmed oldur beni sevmeğe iftitâh
Kim ola fakîre mahabbette kalb inşirâh

Dedi eyle yâ Rab beyân kim fakîr kim durur
Dedi sabr ede kıllete açlığa şeb sabâh

Dahi şükr ede ni'mete tutmaya az onu
Yalan gelmeye hiç dilinden ola bâ-salâh

Gazab kılmaya Rabb'ine hükmüne râzı hem
Ne nâzîye gussa ne müstakbele irtiyâh

Ki yâ Ahmed oldur mahabbet bana anlagıl
Kim ola fakîre mahabbet açıla cenâh

Yakın ol fakîre yakın kıl fakîri sana
Ki ben de yakın eyleyip sana verem tımâh

Gözetgil fakîri ki dostum bulardır benim
Irak tut seni agniyâdan dilersen felâh

Ki yâ Ahmed aslâ donanma libâs ile hîç
Taâmın nefîsin yiyip gözleme sen milâh

Ki her şerre me'vâ durur nefs-i emmâre bil
Ki hayre çekersen o şerre çekinir revâh

Fakîr olsa kakır ganî olıcak kibr eder
Çü şeytâna uyar nite bulısardır necâh

Ki yâ Ahmed olgil bu dünyâdan igen ırah
Onun ehlini sevmegil eylegil insilâh

Sevip âhiret âhiret ehlini gözlegil
Dedi kıl beyân kim bulardan edem infisâh

Dedi ehl-i dünyânın olur geri ehli çok
Güler çok uyur çok kakır çok eder intisâh

Rızâsı az olur kâbûl eylemez ma'zeret
İbâdette süst dar günahta bahâdır firâh

Çok olur bularda hamâkat cehâlet igen
Tekebbür ederler muallimlere intifâh

Bular kendi zu'münde âkılleriz dirilir
Velî bunlar ahmak durur benden igen ırah

Ki yâ Ahmed anla geri âhiret ehlini
Hayâlar ederler döküp yaşlar edip surâh

Şözü bunların şol kadar hoş gelir bana
Kim ata ana oğlu sözüne tutar sımâh

Bular tarfatü'l-ayn kadar benden olmaz cüdâ
Gazâ kılıcıyla eder nefslerin iki şâh

Dururlar ibâdette bünyâ-ı mersûs gibi
Tarîk-ı itâatte eder bular irtisâh

Ki yâ Ahmed anla sözümü bulasın reşâd
Şu kim âhiret ehlidir olmadı asla şâd

Şu vaktten beru kim bular bildilerdi beni
Ne yemek ne içmek ne gülmek ne şerr ü fesâd

Musîbetlere sabr edip gözlediler beni
Günâh için ağlar bular yaş dökerler şidâd

Gözü yaşları kim akar yüzleri üstüne
Enîsi durur bunların eyleyip imtidâd

Musâhibleridir yazıcı melekler amel
Benimle münâcât ederler bulurlar murâd

Sözü bunların bu durur kim ne vaktin aceb
Bu dârü'l-fenâdan bekaaya erişe meâd

Ki yâ Ahmed oldun mu âgâh ki zâhidlere
Ki ne eylemişem bulara atâ' i'tidâd

Dedi bilmezem dedi olup hesabdan emîn
Açam bunlara dört kapı cennet içre idâd

Biri bu kapıdur kim ere hedâya müdâm
Birinden beni göreler olalar dil güşâd

Üçüncü kapıdan nazar edeler tamuya
Muazzebleri göreler anda bi'se'l-mihâd

Birinden gele hûriler kılalar iltizâz
Bu dört kapıdan pes bular bulalar iltizâz

Dedi kim durur yâ İlâhî bu zâhidlerin
Ki vasf eyledin bunları eyledin bunca yâz

Dedi zâhid oldur ki yoktur onun hiç evi
Ki tâ kim harâb olıcak eyleye el-iyâz

Dahi yoktur evlâdı kim olsalar gam yiye
Dahi mâli yok kim gidicek diye el-iyâz

Onu kimse bilmez ki meşgûl ola hâline
Ki tâ tarfetü'l-ayn kadar ede benden nefâz

Dahi yok taâmı kim ondan dileye kişi
Dahi yok nefis donu kim giyicek ola şâz

Ne havf-ı cehennem ederler ne şevk-ı cinân
Bakuban göge yere benden dilerler liyâz

Dedi var mıdır ümmetimde aceb bu sıfât
Dedi enbiyâdır bular kim dilerse meâz

Senin ümmetinden dahi olısar tâife
Ki sıddîk olalar şehîd hem ideler melâz

Dedi ümmetimde mi çoktur bu zâhidlerin
Veyâ gayri halktan buyur bana yâ Müsteâz

Dedi ümmetin zâhidi gayre nisbet ki var
Ki bir sevr-i ebyazda bir kara kıl i'tibâr

Dedi çoğ idi ümmetimden bular noldılar
Dedi şekk edip etmediler yakîne karâr

İşitti onu Hakk'a hamd etti kıldı duâ
Ki yâ Rabbi sakla buları edip bahtiyâr

Pes andan buyurdu ki yâ Ahmed eyle vera'
Vera' dîne baş u vasattır hem âhir kenâr

Vera' feth eder bil ibâdetlerin kapısın
Mükerrem kılar Hakk'a halka onu ihtiyâr

Ki yâ Ahmed ol sumta lâzım ki sâmitlerin
Gönülleri ilm ile ma'mûr olur ma'nidâr

Ki yâ Ahmed işit ibâdet on eczâ durur
Dokuzu helâl istemektir k'ideler nisâr

Ki yâ Ahmed ol kimse kim aklı yoktur onun
Cihanda gınâya erişmedi ol geçti zâr

Şu kim ilmi vardır onun olmadı ol fakîr
Rızâ bulmadı ol kim az nesneye etmedi iftihâr

Ki yâ Ahmed et gussanı hem lisânını bir
Ki benden kişi gâfil olsa onu yaka nâr

Dedi yâ Ahmed seni çün eyledim nûr-ı Hicâz
Anladın mı niçin ettim enbiyâdan ser-firâz

Dedi yâ Rab bilmezem dedi yakîn ü sıdk ile
Hüsn-i hulk ile bu halka merhamet cûd u cevâz

Dedi yâ Ahmed dilersen bulasın îman tadın
Nefsi aç et sümta lâzım ol kim oldur ihtizâz

Nefse ilzâm eyle haşyet tâ ki benden korka ol
Ger bu resme eder isen ola sana keşf-i râz

Dedi yâ Ahmed eger kulum kıla karnını aç
Saklar ise dilini ger söylemezse ille az

Ona bir hikmet verem kim nûr ile bürhân ola
Hem şifâ' ve rahmet ola eyleye bana niyâz

Nesneler bildirem ona kim onu bilmez idi
Nesneler gösterem ona k'itmemişti intihâz

Evvel ona bildirem aybını tâ aybın bilip
Kimsenin aybına kılmaya dilini pes dırâz

Hem dakaayık ilmini ben ona ilhâm eyleyem
Bulmaya şeytân ona yol keşf ile kıla namâz

Öğredem şeytânın ona hîlesin hem nefsinin
Tâ kim igvâ etmeyeler ne hakîkat ne mecâz

Dedi yâ Ahmed bilir misin ne vakt olur esâs
Tâ ki bir kul âbid oluban giye zühde libâs

Dedi yâ Rab bilmezem dedi kaçan kim cem' ola
Anda yedi türlü haslet olmaya hîç intimâs

Birisi onun vera'dır kim mehârimden yığa
Bu durur ikincisi kim sumt ede bî-indirâs

Söylemeye şol ki mâlâya'nidir epsem ola
Bu durur üçüncü korka tutmayıp gönlünü pas

Artıra ağlamasını benden ol havf eyleyip
Bu durur dördüncüsü ede hayâ ol bî-kıyâs

Benden istihyâ ede ol âşikârâ ve nihân
Bu durur beşincisi kim az yiye giye pelâs

Bu durur altıncısı kim hışm ede dünyâya ol
Zîra ben hışm eyledim dünyâya bil ey hayr-i nâs

Bu durur yedincisi kim dostlarımı ol seve
Zîra ben sevdim buları eyledim ben zuhr-i nâs

Dedi yâ Ahmed şu kim ben sevdim Allâh'ı diye
Sevmez ol hattâ diyem ben dinlegil ey kadr-i nâs

Kuut ala hırka giye secde kıla ede kıyâm
Sumt ede kıla tevekkül bana ol ey fahri nâs

Ağlaya çok az güle ede hevâsından dihâş
Mescidi ev edine ilmi müsâhib gizli fâş

Zühdü yâr ede seve âlimleri ihlâs ile
Ede yoksulları yoldaş bunlara ola tutaş

İsteye dâyim rızâmı hem kaça hışmımdan ol
Kaça mahlûkaat içinden çatmaya halk ile baş

Ma'siyetten hem kaça korkup benim hışmımdan ol
Zikrime meşgûl ola döküp gözünden acı yaş

Dâyim ola ol benim tesbîhime tehlîlime
Kendüzini aşkım oduna sala ol ke'l-ferâş

Va'dine sâdık ola hem ahdine ede vefâ
Kalbi tâhir ola yumşak olmaya bir katı taş

Hâşi' ola ol namazda ede farza ictihâd
Râgıb ola ol sevâba yüzün ede iftirâş

Râhib ola hem azabımdan benim haşyet ede
Tâ kim ona döşemeyeler cehennemde firâş

Hem-nişîn ola benim dostlarıma ayrılmaya
Bunlarınla bile ola cânı gönlü der-meâş

Bu sıfatlar kimde varsa ol durur âbid kulum
İşbu ahvâl olmasa âbid degil çatmaya kaş

Dedi yâ Ahmed eger kılsa kulum bî-intikaas
Cümle gökler yerler ehlince namâzı olsa hâs

Hem bu âlem halkının kadrince ederse sıyâm
Hem firiştehler gibi etse taamdan intikaas

Giymese aslâ libâsı olsa uryan dünyede
Bu sıfatlarla ederse türlü ilmi iktinâs

Görsem onun kalbinin içinde dünyâ hubbunu
Zerre mikdârı da olsa etmese ondan menâs

Yâ riyâset sevse yâhud ziynet-i dünyâyı ol
Olmaya bana yakın ol bulmaya hîç ihtisâs

Çıkarım kalbinden onun sevgimi hiç komayam
Kalbine zulmet bırakam bulmaya ondan halâs

Hem muhabbetten halâvet kalbine tattırmayam
Çünki dünyâ sevdi ol öyle gerek ona kısâs

Pes var imdi kullarıma işbu ahbârı digil
Hem selâm u rahmet olsun sana yâ hassü'l-havâs

Bunda hatm oldu bilin esrâr-ı vahyin âhiri
Lîki ten can işbu korkudan eridi çün resâs

Kim ola bu sözler ile ol amel kıla tamam
Tâ meger Hak'tan inâyet erişe ede fihâs

Çün ona uşbu esrârı ifâza eyledi Feyyâz
Gelip yerde haber verdi neden kim söyledi Feyyâz

Rivâyettir ki buyurdu kaçan kim arşa eriştim
Kodum ben Refref'i anda beni çün toyladı Feyyâz

Bir âvâz erdi ardımdan Ebû Bekr ününe benzer
Ki dur dedi nidâ etti salât eder dedi Feyyâz

Ki ya'nî rahmet eder Hakk işittim pes kalam savtın
Kim onu kudret eliyle ale'l-levh yazdıdı Feyyâz

Bir âyet pes hitâb etti hüvallâhüllezî dedi (*)
Ol âyet ma'nisi budur ki rahmet kıldıdı Feyyâz

Firiştehler sizin için ederler bana istigfâr
Ki ihrâc eyleyem nûra sizi ez-zulmet ü emrâz

Zihî fazlıssı Sultan kim ki geri ferşe gönderdi
Çıkarmışken onu arşa ki tâ hâsıl ola agrâz

(*) O öyle Allah'dır ki...

Eger sorar isen şâha ki niçin geri indi ol
Çün inmedi idi Îsâ yere gökten olup reyyâz

Meâhâzâ bu efdaidı yaraşırdı dura arşta
Cevâb-ı şâfî budur kim Hak ondan etmedı i'râz

Onunçün bunda gönderdi kim ola âleme rahmet
Çün onunçün yaradıldı cevâhir cümle-i a'râz

Rivâyettir Resûlu'llâh dedi çün ettim istinbât
Dedim kılma beni yâ Rab dahi âlemleri iknât

Bilirsin kim misâfirler seferlerden geri dönse
Gelirler armagan ile nola pes ümmete evsât

Dedi saklayam onları nice kim olalar diri
Kaçan kim vereler cânı beşâretle edem iksât

Kaçan kim gireler kabre buların ola sini gin
Kaçan kim duralar geri erişe rahmetim enmât

Kaçan kim açalar gözler cemâlim göreler bunlar
Bu sözler armagan olsun bulardan etmezem iskaat

Dedi çün yürüdüm arştan gelip ettiler istikbâl
Ki Cebrâîl ü Mîkâil dediler neyledin îsât

Hediyye kanı ashâba hem ister armağan ümmet
Dedim kim altı nesneyle erişem bunlara neşşât

Biri oldur buyurdu Hak bu sözü ümmete irgür
Seversiz çünki cömerdi verirse dahi bir kîrât

Ben evlâyem mahabbette ki size çoktur ihsânın
Yazılmaz katre deryâdan eger âlem ola hattât

İkinci bu ki korkarsız çü gökler yerler ehlinden
Ben evlâyem ki korkasız ki kaadirven benim fustât

Üçüncü çünkim edersiz recâyı kimseden ilhâz
Ben evlâyem kim edesiz ki mahrûm etmezem elhâz

Budur dördüncüsü çünkim edersiz halktan istihyâ
Ben evlâyem kim edesiz cefâya vâfiyem haffâz

Beşincisi budur çünkim edersiz kimseye hizmet
Ben evlâyem kim edesiz ki benven ehfâzü'l-huffâz

Budur altıncısı çünkim edersiz kimseyi tasdîk
Ben evlâyem kim edesiz ki sâdıkvan kılan ihfâz

Ki zîrâ va'de eden ben size erzâkı dünyâda
Dahi cennet veren size sevâba eden istîkaaz

Pes indi Ahmed-i Muhtâr bu resme armagan ile
Gelüben dedi ashâba edelim biz de istihfâz

Tamam ettik bu mevzı'da tamâm esrâr-ı mi'râcı
Velî vardır dahi sözler k'iderler ondan istî'âz

Bu sözler kim beyân ettik kamu nakli sahîh idi
Velî ba'zısı cismânî idi kim söylenir elfâz

Dahi ba'zısı ruhânî idi kim oldu rûh ile
Kim onu nakl kıldılar meşâyih âlim ü vü'âz

Muhammed sâdıku'l-va'di'l-emindir kim haber verdi
Hudâyâ bizi gafletten esirge eylegil îkaaz

Elâ ey server-i mahdûm gel imdi eyle istitlâ'
Çün etti seyyid-i âlem güneş gibi yere ıtlâ'

Ki isbât etti mi'râcın kamu ashâb edip tasdîk
Pes oldular ona münkaad ne kim buyurdısa evzâ'

Kılardı dînine da'vet ederdi mu'cizât izhâr
Taleb kılardı Allâh'tan ederdi Hak dahi ibdâ'

Bir ulu mu'cize anda geri izhâr edüptir kim
Kim onu görmedi gözler dahi işitmedi esmâ'

Geliptir nakl-i Keşşâf'ta rivâyettir Enes'den kim
Dediler Mekke'nin kavmi derilip bir yere icmâ'

Ki ger sen hak resûl isen gel iki pâre kıl ayı
Eger şakk eylesen onu olavüz sana biz etbâ'

Hirâ dağına vardı pes münâcât etti Allâh'a
Hemen dem Gebrayil geldi beşâret eyledi isrâ'

Pes andan Mekke dağına çıkıban yatsı vaktinde
İşâret eyledi aya iki pâre edip îkaa'

İki pâre olup pes ay Hırâ'nın indi üstüne
Biri bir yanına gitti biri bir yanına ilmâ'

Bütün oldu geri derhâl çıkıp gitti makaamına
Çü gördü Mekke'nin kavmi be-külli oldular eşyâ

Dediler geldidi Şâm'ın emîri uzatıp ayag
Kim adıydı Habîb onun ona oldu bu hâl isbâg

Mea'l-kıssa çü gördü kim kamer oldu iki pâre
Gelip îman getirdi pes içi ve dışı oldu sag

Çü gördüler Muhammed kim Resûlu'llâh imiş bî-şek
Ki şer'in doğru Allâh'ın edermiş âleme iblâg

Haber erişti etrâfa îman getirdiler
Eser erişti âfâka kuruldu Mekke'de otag

Ebû Cehl lîki gözlerdi kaçan kim mu'cizât olsa
Pes onun gögsüne her bâr ererdi darbe-i demmâg

Tanıştı Mekke kavmiyle Medîne'ye biti yazdı
Bu ahvâli beyân etti işit kim neyledi ol zâg

Medîne'de kamu ahbâr çü bildiler nedir ahbar
Gelip bir yerde cem' oldu sanasın halka-i ifrâg

Dediler üç suâl edin eger bilse ikisini
Birini bilmese bilin resuldür da'vete bellâg

Biri sorun nedir bu rûh biri Ashâb-ı Kehf kimdir
Birisi kimdir İskender ki gezdi şehr ü sahrâ dag

Ki Tevrât içre biz gördük ki kimse rûhu bilmez hîç
Bilirem der ise ger ol yalandır pes olun ırag

Ebû Cehl'e haber verdi bu hâli geldi çün vassâf
Gelip ol da suâl etti ne kim işittise evsâf

İşitti çün Resûlu'llâh dedi yarın cevâb aydam
Demedi bildirem onu eger keşf eylese Keşşâf

Kesildi bu sebebden vayh ona üç gün erişmedi
Dediler kırk gün on beş gün erişmedi ona eltâf

Çü gördü gelmedi Cibrîl be-gâyet oldu gamnâk ol
Dediler Rabb'ı hışm etti pes ayruk eylemez a'tâf

Pes andan geldi Cebrâil dedi kim nice geç geldin
Dedi terk ettin istisnâ onunçün etmedim ilâf

Getirdi vahy-i Rabbânî ki illâ en-yeşâe'llâh
Demeyince edem deme işi yarın budur insâf

Getirdi anda vahyu'llâh kim emrimden durur bil rûh
Kim onu kimsene bilmez eger mürsel ve ger arrâf

Getirdi sûre-i Kehf'de dedi Ashâb-ı Kehf kimdir
Dahi bildirdi Zü'l-karneyn ki gezdi şark u garb etrâf

Haber verdi işittiler ki rûhu kimse bilmezmiş
Velî Allâh bilir ancak kim oldur Hâliku'l-esnâf

Çün etti ilmini izhâr bilip îman getirdiler
Geri bir mu'cize etti ki sevindi kamu eşrâf

HİCRETÜ'N-NEBÎ (A.S.)

(Hz. Peygemberin hicreti)

Dinle ne resme ol resûl bağladı beline nitâk
Tâ düze İslâm ilini şer'iyile kasr u netâk

Gördüler onu çün Kureyş Ensâr ona ensâr olur
Mekrine firk etti onun on iki kişi ittifâk

Pes cümle Dâr-ı Nedve'de cem' oldular oturdular
Geldi Azâzil ol laîn gördü kim etmişler vifâk

Şeyh sûretinde geldi ol elde dayanıp bir asâ
Dedi Ebû Cehl ona sen olma bizimle iltihâk

Dedi ki Necd ehlindenim şeyhim duhûru görmişem
Bunca umûru bilmişem yoktur içimde hiç nifâk

Etti bular pes meşveret söyledi Utbe evvelâ
Dedi kim ölmek hak durur katlanalım ere firâk

Çünkim Muhammed fevt ola şerrinden olavüz emîn
Dedi kim iblîs öf sana fikrinde yoktur hiç revâk

Zîrâ eger sabr edesiz ol şarkı garbı hep tutar
Sizi eder sonra helâk eder bu işte tumturak

Dediler anda cümlesi şeyh Necdî söyledi savâb
Pes Şeybe geldi ileri dedi kim edelim yarak

Habs eyleyelim onu biz tâ kim ola ac u susuz
Kimse ona hiç varmasın sâk u mesâk u insiyâk

Dedi hatâdır bu dahi etmen bu yola insilâk
Zîrâ kim ondan akrabâ etmezler aslâ infikâk

Dedi bu kez kim Âsibin Vâyil onu berkidelim
Bir deveye bâdiyede ac u susuz ola helâk

Dedi hatâdır bu dahi zîrâ arab onu bilir
Dili fasihtir söyler ol etmez kimesne onu çâk

Geldi Ebû Cehl ileri dedi kabâyil cem' olup
Edelim ona biz hücûm bir gece cümle iştirâk

Tâ kim bilinmeye onu kim durur öldüren kişi
Sonra diyet isteseler virevüz olmaya sifâk

İblîs ayıttı iş budur fikr-i sahîh re'y-i savâb
Zîrâ bu resme olmasa olmaz cihân ondan fikâk

Çün bunlar etti ittifâk Cebrâîl indi dedi kim
Her kim sana kasd eyleye cânına od başına hâk

Hak sana emr etti ki kıl hicret Medîne şehrine
İslâmı zâhir eyle var eyle küfürden onu pâk

Zîrâ bu işlerde benim sırr-ı bedî'im var durur
Hem iriserdir şir'atin tâ ez-semek fevka's-simâk

Bu gece yatma mezce'a eyle dün içinde sefer
Gece büyürdü zîrâ ay eder gecede insilâk

Çün gece oldu dinle kim nitdi o şâh-ı ber-kemâl
Danıştı sizden kim eder benimle yola intikaal

Dedi Ebû Bekr uşda ben olam refîkın yâ resûl
Baktı geri ashâbına dedi kim ede ihtimâl

Her kim firâşımda yata zâmin olam ben cennete
Dedi Alî kim ben yatam cânım fedâ bî-kîyl ü kaal

Geldi kuşattı pes Kureyş göz tuttular çıkmasına
İblîs arada baş olup ayag uzattı bed-fiâl

Hak bunlara ol gecede uyku havâle eyledi
Hep uyudu iblis dahi bilmediler kim n'oldu hâl

Çıktı Ebû Bekr ile pes okurdu Yâsin sûresin
Saçtı başına anların toprağı kılmadı cidâl

Çün hicret etti ikisi iblîs uyandı uykudan
Dedi Muhammed gitti hây etti bize sihr ile al

Ömrümde uyku görmedim illâ bu gece uyudum
Pes sordular kim yâ Alî kancaru etti irtihâl

Çün Mekke'den çıktı resûl tuttu Ebû Bekr ile yol
Gâh önüne geçerdi ol gözler idi sağ u şimâl

Gâh dolanırdı ardına gâh sağına gâh soluna
Gözler idi dört yanını tâ ermeye ona zevâl

Çün gördü onun şefkatin bu yolda ol bedr-i tamâm
Dedi nedir dedi seni halktan ederem i'tisâm

Pes yürüdü yalın ayak parmaklarının üstüne
Gördü Ebû Bekr onu tiz götürdü boynunda kıyâm

Bir gâre geldiler kim ol dopdolu akrebdi yılan
Dedi ben evvel gireyim incitmesin seni hevâm

Girdiler onun içine baktı delikler gördü ol
Korktu kim incite yılan kodu ayağın ol hümâm

Soktu ayağını yılan aktı gözünden acı yaş
Gördü resûlu'llâh onu dedi kim eyle ihtimâm

Lâ-tahzen innallâhe kim bizi bilir göre durur (*)
Ya'ni bize fazl eyleye ede adûya intikaam

Pes bitti emru'llah ile ol yerde bir tâze ağaç
Oldu hicâb ay yüzüne sankim bürüdü bir gamâm

Geldi bu kez bir ankebût ağ gerdi fi'l-hâl kapıda
İki gügercinler gelip yaptı yuva tuttu makaam

Örümcek ile ağacın orta yerinde ev düzüp
Bu resm ile Hak sakladı halktan onu temme'l-kelâm

Nite onu saklamaya çün rahmet etti âleme
Yâ Rabbenâ entes'selâm entes'selâm minkes'selâm (**)

Geldik bu yana pes Kureyş izince geldi çok civân
Baktılar ol magaraya sandılar olmuş erguvân

Çıktılar onun üstüne gördü Ebû Bekr etti havf
Dedi sana gelse elem din gitti ez-kevn ü mekân

Dedi nedir zannın senin ol iki şahsa kim onun
Üçüncüsü Allâh ola kim buyruğudur kün fe-kân

Dedi İlâhî bunların gözlerini örtsün hicâb
İsterler idi dört yana göstermedi ol Müsteân

Döndü bular a'mâ olup bir şemmesin görmediler
Üç gün karar etti resûl bulmadılar ondan nişân

Var idi onda bir nice koynu Ebû Bekr'in gelip
Sütün sağarlardı onun içer idi ol âlî-şân

(*) Mahzûn olma zira Allah bizimle beraberdir.» Tevbe sûresi, 40. âyet.
(**) Ey Rabbimiz, selâm sensin, selâm sensin, selâm sendendir.

Bir oğlu var idi onun kim adı Abdullâh idi
Anda gelirdi Mekke'den eder idi hâli beyân

Çünkim haber aldı bular kim sâkin oldular Kureyş
Pes şeb-revâne ol gece yola açıldılar yayan

Geldi erişti bir arab derlerdi Amir ona ad
Yoldaş oluban gittiler doğru Medîne'ye ayân

Buldular anda bir arab kim adı Abdullah idi
Tuttular onu ücrete yol izleye önce revân

Dedi Ebû Bekr ey resûl şânın hemîşe yahtulu
İki deve saklamışam gel binelim ey bahtulu

Dedi behâsın vermeden almazam onu binmezem
Sattı satın aldı binip girdi yola pes ol ulu

Cüdde'ye vardılar yakın andan tarîka girdiler
Asfân'a erdiler karîb hicrette vasl ile dolu

Erdi Surâka nâgehân gördü Ebû Bekr onu cüst
Dedi erişti yâ resûl uşda geri gürbüz adû

Dedi ki gussa yeme hîç Allâh bizimle biledir
Erdi dedi kim men'eder dedi kim ol Cebbâr Hû

Pes indi fi'l-hâl Cebrayil Allâh selâm eder dedi
Yeri mutî' ettim sana yok bana senden sevgili

Buyurdu yâ yer tut onu tuttu atın dizine dek
Dedi Surâka el-amân kim etmeyem asla ulû

Etti duâ buldu necât döndü geri etti hücûm
Tâ yedi kez haml'eyledi verdi amân ol mâhirû

Etti sekizde tevbe ol dedi pes et benden dilek
Dedi budur senden dilek dönder Kureyşi sen gerü

Döndü Surâka Mekke'ye dedi Kureyş'e kim bilin
Kim uşbu yola gitmemiş etmen pes ona siz gulû

NÜZÛLÜ'N-NEBÎ (A.S.) Fİ'L-MEDÎNE

(Hz. Peygamberin Medîne'ye varışı)

Elâ ey kaasıd-ı esrâr nazar kıl geldi sırru'llâh
Elâ ey râsıd-ı envâr gözün aç doğdu nûru'llâh

Ki gâh hicrân eder yerde murâd-ı vuslat-ı Hazret
Ki gâh mi'râc eder yerden çıkıp arş üstüne ol mâh

Dilerdi cümle eşyâdan vücûdunu şuhûd ede
Geri âlem rüsûmundan onu tecrîd ederd'ol şâh

Pes olurdu hüviyyette celâline kemâli arz
Cemâlinde ulûhiyyet açardı kendiye dergâh

Kılardı keşf-i tevhîdi onunçün nûr-ı zât idi
Bulurdu zât-ı tecrîdi onunçün oldıdı âgâh

Bu hâlât içre giderken ne bahre oldu müstegrak
Bu deryâ içre gark iken ne yere çıktı ol nâgâh

Geliptir nakl-i Keşşâf'ta resûlu'llâh edip hicret
Medîne'ye yakın erdi nüzûl etti o âli-câh

Kuba kûyinde kondu pes Benî Amr ubri Avfa ol
Dü-şenbeh gün idi indi karâr etti resulu'llâh

İkaamet etti tâ cuma' gün olunca hem ol yerde
Pes anda mescide bünyâd esâs etti delîlu'llâh

Kuba'dan cuma' gün çıktı Medîne şehri kasdına
Erişti cuma' vaktinde Habîbu'llâh halîlu'llâh

Benî Sâlim makaamında yetişti etti tahsîlâ
Salât-ı cum'a kıldı ol edip Allâh'ı tebcîlâ

Okudu hutbe ve andan iki rek'at namâz etti
Dediler bu durur evvel kılınan cum'a teclîlâ

Dediler siyer ehli kim teveccüh eyledi ondan
Medîne şehrine gitti teennî ile tertîlâ

Çü bildiler kudûmunu kamu şehr etti istibşâr
Be-küllî etti istikbâl kamu a'yânı tafsîlâ

Hemen dem erdi Cebrâîl dedi kim yâ resûlu'llâh
Zimâmın elde tutam ben yayan önünce tafdîlâ

Kaçan kim etseler da'vet seni bunlar diyârına
Ki her biri seni ede makaamâtında tenzîlâ

Cevab ver kanda kim çöke deve anda nüzûl edem
Ben ol yerde karâr edem varıncak şehre temsîlâ

Çü gördüler onu gözler kamu gözler onu gözler
Ayağına sürüp yüzler ederler izzi tekmîlâ

Be-gâyet ettiler iclâl dediler etti Hak irsâl
Ki sen nûru bize inzâl kim ihlâl ola tehlîla

Münevver oldular onun cemâli şemsi tâbından
Kemâlinca'nda gördüler cemâlu'llâhı te'vîlâ

Çü gördüler kim olmuştur Hak'a âyîne ol bedr ay
Kıgırdı her biri onu k'ıre evine ol bedr ay

Dedi ben inmezem illâ şu yerde kim deve çöke
İşittiler bu sözü çün müzeyyen ettiler her cây

Kodular evler önünde kimi arpa kimi hurma
Görüp ya'nî deve çöke kim ine anda ol bedr ay

Yarakladı kamu evtan kim anda ede istîtân
Çü girdi şehre ol sultan muazzez ol cihân-ârây

Bu kez çıktı ne kim varsa Medîne kavmi mecmû'u
Ki hattâ cümle hatunlar uşak oğlan u derviş bay

Saadetli yüzün görüp kamusu buldular devlet
Senâ ederdi meddahlar bu şi'ri hem edip efyâz

Talaa'l-bedrü aleynâ min-seniyyâti'l-Vedâ'
Vecebe'ş-şükrü aleynâ mâ deâ' lil'lâhi dâ'

Eyyühe'l-mürselü hakkan ci'te bi'l-emri'l-mutâ'
Ci'te temşî heyyinen merhaben yâ hayre dâ' (*)

Şu resme girdi kim şehre ki yer gök aldılar behre
Nazar oldu bugün dehre ki geldi devre âlî-rây

Kamu önünce yanınca giderler tarrıkû derler
Deve hiç çökmedi aslâ birine basmadı hiç pây

Gidip dosdoğru pes nâka erişti çöktü ol yerde
Haremdir mescid etmişti onun sahnında ol bedr ay

Bu yerden tiz geri kalktı varıp şol yerde çöktü kim
Oluptur ravza ve dergâh yatar zımnında ol bedr ay

Pes andan kutb-ı Hak merkez medâra
Diyârı devr edip kondu bu dâra

Bu yerde Câbir-i Ensârî adlı
Var idi bir sahâbî yüzü udlu

(*) Veda tepelerinden bize dolunay doğdu. Allah'a çağıran davetçi bulundukça şükür bize vaçiptir. Ey hak olarak gönderilen zât, itaat olunan emirle geldin. Vakarla yürüyorsun, merhaba ey çağıranların en hayırlısı.

FİATI: 10 TL.